

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

« ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ, ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Οι απόψεις των χρηστών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης
αναφορικά με τις γυναικοκτονίες, μετά την ανάδυση του #metoo.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Καλλιρόη- Μαρία Αυγέρη- Πεπονή

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Μαριάννα Ψύλλα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπουσα)

Παντελής Βατικιώτης, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ιωάννα Βώβου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Καλλιρόη Πεπονή, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract.....	5
Εισαγωγή	6
1. Μεθοδολογικό σημείωμα – Συλλογή υλικού - Κριτήρια	9
1.1. Κλασική θεματική ανάλυση των ειδησεογραφικών άρθρων	9
1.2. Ανάλυση επιχειρηματολογίας των αρνητικών σχολίων του Facebook.....	12
2. Ενότητα Ι: Θεωρητική επισκόπηση	20
2.1. Λόγος και κοινωνική πραγματικότητα.....	20
2.2. Ο λόγος ως εργαλείο αναπαραγωγής σχέσεων κυριαρχίας	21
2.3. Ο λόγος ως κοινωνική πρακτική και κοινωνική κατασκευή.....	22
2.4. Κριτική Ανάλυση Λόγου: Πώς ορίζεται, ποια η χρησιμότητά της στο παρόν ..	23
2.4.1. Τα βασικά χαρακτηριστικά της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου	25
3. Λόγος και φύλο	28
3.1. Το φύλο ως κοινωνική κατασκευή -Διάκριση κοινωνικού-βιολογικού φύλου	29
3.2. Έμφυλη βία	33
3.3. Γυναικοκτονία	36
4. Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως μια νέα δημόσια σφαίρα	39
4.1. Τα χαρακτηριστικά των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης	42
4.2. Τι καθιστά τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης δημόσια σφαίρα;	44
5. Ενότητα II: Εμπειρική έρευνα.....	47
5.1. Τα άρθρα της Καθημερινής	47
5.2. Τα άρθρα της Εφημερίδας των Συντακτών.....	58
5.3. Συμπεράσματα για την Καθημερινή	67
5.4. Συμπεράσματα για την Εφ.Συν.	69
5.5. Η αξιολογική τοποθέτηση των άρθρων για τη γυναικοκτονία	70
5.5. Μορφολογική ταξινόμηση των άρθρων.....	71
5.6. Ανάλυση σχολίων στο Facebook	72
6. Συμπεράσματα - Συζήτηση.....	75
Βιβλιογραφία	78

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως η πανδημία του κορωνοϊού σε συνδυασμό με μία μακρά περίοδο εγκλεισμού και κοινωνικής αποστασιοποίησης, τόσο στην Ελλάδα, όσο και σε διεθνές επίπεδο, άλλαξε το πεδίο στο οποίο οι άνθρωποι συνδιαλέγονται. Η διάρθρωση του κοινωνικού διαλόγου μετατοπίστηκε από το διαπροσωπικό επίπεδο, στο ψηφιακό επίπεδο και δη στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, σε μία σειρά από κοινωνικά ζητήματα που ανακύπτουν στη δημόσια σφαίρα. Σε αυτό το τοπίο, άρχισε να γίνεται ορατό ένα κοινωνικό φαινόμενο του οποίου η σημασία άρχισε μόλις προσφάτως να αναδεικνύεται. Το φαινόμενο των γυναικοκτονιών. Το φαινόμενο αυτό, προσεγγίζεται στο παρόν ως μορφή έμφυλης βίας, ως ακραία μορφή επιβολής της ανδρικής κυριαρχίας επί της ζωής των γυναικών.

Με βάση τα παραπάνω, είναι δυνατόν να προσδιοριστεί, πλέον και ο σκοπός της παρούσας εργασίας, ο οποίος είναι να είναι να διερευνηθούν οι απόψεις των χρηστών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, γύρω από το ανωτέρω κοινωνικό φαινόμενο. Συγκεκριμένα, θα δοθεί έμφαση στην εξέλιξη του διαλόγου των πολιτών στον ψηφιακό κόσμο των μέσων αυτών για το εν λόγω θέμα, κατόπιν της ανάδυσης του κινήματος #me_too στον ελλαδικό χώρο.

Λέξεις Κλειδιά: Κοινωνικό φύλο, Έμφυλη βία, Γυναικοκτονία, Δημόσια σφαίρα, Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, Κριτική Ανάλυση Λόγου

**The views of Social Media users
regarding femicides, following the emergence of #metoo movement**

Kalliroi – Maria Avgeri - Peponi

Abstract

In recent years seems that the pandemic of COVID -19, combined with a long period of confinement and social distancing, both in Greece and internationally, changed the way as well as the field in which people communicate with each other. Meaning that the conformation of social interlocution, shifted from the interpersonal communication to the digital field and especially in social media, on a range of social issues that arise in the public sphere. In those kinds of terms, it began to become visible as a social phenomenon, which its importance has only recently seemed to emerge, the femicide phenomenon. This exact phenomenon is approached in this research as a form of gender violence, as an extreme form of imposing male dominance over women's lives.

Given all of the above, it is now possible to determine the objective/ purpose of this research, which is to investigate the opinions of the users of social media, regarding the mentioned social phenomenon. In particular, emphasis will be placed on the evolution of citizens' dialogue in the digital world of these media on the subject in question, following the emergence of the #me_too movement in Greece.

Key Words: Gender, Violence against women, Femicide, Public Sphere, Social Media, Critical Discourse Analysis

Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι διερευνηθεί πως διαρθρώνεται ο δημόσιος διάλογος στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης γύρω από το κοινωνικό φαινόμενο των γυναικοκτονιών. Ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο βρίσκεται συχνά στην επικαιρότητα μετά την ανάδυση του ελληνικού #MeToo. Μετά, δηλαδή, την αποκάλυψη της Ολυμπιονίκη ιστιοπλόου, Σοφίας Μπεκατώρου στην συνέντευξή της στο Marie Claire¹ τον Δεκέμβριο του 2020 για τη σεξουαλική κακοποίηση που υπέστη από «παράγοντα» του αθλητισμού. Μία αποκάλυψη που αποτέλεσε τομή στην ελληνική κοινωνία για τα ζητήματα έμφυλης βίας κατά των γυναικών και έναυσμα για να ξεκινήσει ένα κύμα αλληπάλληλων καταγγελιών και στο χώρο του Πολιτισμού, προσδίδοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ορατότητα σε ζητήματα έμφυλης βίας.

Την διαπίστωση της επικαιρότητας των γυναικοκτονιών επιβεβαιώνει ο αριθμός των εγκλημάτων που έχουν διαπραχθεί εντός του 2022, ο οποίος ανέρχεται σε 25. Συνολικά 30 γυναικοκτονίες απαριθμούνται για το 2021 και 19 για το 2020. Τα δεδομένα αυτά εμφανίζονται στον διαδικτυακό ιστότοπο «femicide», που αποτελεί το Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία (European Observatory on Femicide).² Το φαινόμενο αυτό, απόρροια των έμφυλων ανισοτήτων που αναπαράγονται μέσω της διαιώνισης ενός συστήματος σχέσεων εξουσίας, ερμηνεύεται μία ακραία μορφή έμφυλης βίας και επιβολής της ανδρικής κυριαρχίας επί της ζωής των γυναικών.

Η επιδίωξη, λοιπόν, της δεδομένης ερευνητικής προσπάθειας είναι να ψηλαφηθούν οι απόψεις και δη οι αρνητικές απόψεις που διαμορφώνονται για το εν λόγω ζήτημα μέσα από τα επιχειρήματα που επιστρατεύουν οι χρήστες και οι χρήστριες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης σε μία νέα ψηφιακή δημόσια σφαίρα. Μία δημόσια σφαίρα, από την οποία τα κοινωνικά υποκείμενα, σήμερα πληροφορούνται, στην οποία συνδιαλέγονται και αντιπαρά τίθενται.

¹ Εβίτα Τσιλοχρήστου. (2020, Δεκέμβριος 22). Η Ολυμπιονίκης Σοφία Μπεκατώρου, μιλά στο Marie Claire και για πρώτη φορά, για τη σεξουαλική κακοποίηση που δέχτηκε στον χώρο του αθλητισμού – Βίντεο. Marie Claire. Ανακτήθηκε από <https://www.marieclaire.gr/newsroom/i-olimpionikis-sofia-bekatorou-mila-sto-marie-claire-ke-gia-proti-fora-gia-ti-sexoualiki-parenochlisi-ston-choro-tou-athlitismou-vinteo/> στις 12 Νοεμβρίου 2022

² Ποιοτικά δεδομένα. Femicide. <https://femicide.gr/poiotika-dedomena/>

Το ενδιαφέρον στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, υπ' αυτή την έννοια, έγκειται στο γεγονός ότι οι χρήστες και οι χρήστριες αυτών, είναι πλέον παραγωγοί περιεχομένου, παραγωγοί πληροφοριών που μπορεί να καταναλώνονται από το ευρύ «κοινό». Είναι, λοιπόν, διακύβευμα για την ερευνητική κοινότητα να αρχίσει να αναζητά περαιτέρω τον λόγο που αρθρώνεται στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, πολύ περισσότερο από τους βασικότερους παραγωγούς του, ήτοι τους χρήστες και τις χρήστριες των μέσω αυτών.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα προαναφερόμενα, γεννήθηκε το εξής κεντρικό ερώτημα: Εάν ενστερνιστούμε την παραδοχή ότι ο τρόπος που μιλάμε δεν αντανακλά ουδέτερα τον κόσμο, τις ταυτότητες και τις κοινωνικές σχέσεις αλλά συμμετέχει ενεργά στη δημιουργία και την αλλαγή τους (Jorgensen & Phillips 2002: 1, Johnstone 2008: 11, Στάμου 2014), τότε ποια είναι τα επιχειρήματα που μπορεί να επιστρατεύονται τα κοινωνικά υποκείμενα στο δημόσιο διάλογο αναφορικά με την έννοια της γυναικοκτονίας, όπως αυτός αρθρώνεται στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και συγκεκριμένα στο Facebook μετά την ανάδυση του κινήματος #Metoo στον ελλαδικό χώρο; Η παρούσα εργασία επιδιώκει να ψηλαφίσει το ερώτημα αυτό μέσα από την οπτική της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου, με σκοπό να αναδειχθούν οι ανισότητες που μπορεί να ενσωματώνονται στο λόγο των χρηστών και των χρηστριών, μέσα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν για να δηλώσουν την εναντίωσή τους στην υιοθέτηση της έννοιας της γυναικοκτονίας για την απόδοση του συγκεκριμένου εγκλήματος.

Για να το θέσω διαφορετικά, η επιδίωξη, της δεδομένης ερευνητικής προσπάθειας είναι να ψηλαφηθούν οι απόψεις, οι τρόποι, δηλαδή με τους οποίους οι χρήστες/τριες των Μ.Κ.Δ. τοποθετούνται επί του εν λόγω ζητήματος, έστω και υπόρρητα. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται στο παρόν συγκεκριμένα είναι τα εξής:

- 1) Τα άρθρα τάσσονται υπέρ ή κατά της έννοιας της «γυναικοκτονίας» και αναγνωρίζεται η έμφυλη διάσταση του δεδομένου εγκλήματος;
- 2) Στα σχόλια κάτω από την ανάρτηση των παραπάνω άρθρων πόσοι και πόσες είναι εκείνοι και εκείνες που τάσσονται υπέρ του όρου και πόσοι/ες κατά;

3) Τι επιχειρήματα παρουσιάζονται στην περίπτωση των σχολίων που είναι αρνητικά διακείμενα στην υιοθέτηση της έννοιας;

Για την διερεύνηση των ανωτέρω ερωτημάτων η παρούσα εργασία πρόκειται να δομηθεί σε δύο ενότητες. Η πρώτη ενότητα αποτελείται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, στην οποία επιδιώκεται να αναλυθούν τόσο έννοιες όπως ο λόγος, το φύλο, η γυναικοκτονία, τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, όσο και η οπτική με την οποία προσλαμβάνεται ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται η γλώσσα, η οπτική της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου. Στην δεύτερη ενότητα αναμένεται να διεξαχθεί η εμπειρική έρευνα, το υλικό της οποίας συλλέχθηκε από δύο εφημερίδες εθνικής εμβέλειας στην ψηφιακή τους μορφή, όπως αυτό αναπαράγεται στο λογαριασμό που διαθέτουν στο Facebook και το οποίο πραγματεύεται την έννοια της γυναικοκτονίας. Οι εφημερίδες αυτές είναι η «Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών». Εν συνεχεία, η εργασία μελετά τα επιχειρήματα που αξιοποιούν οι χρήστες και οι χρήστριες του εν λόγω Μέσου Κοινωνικής Δικτύωσης, αναφορικά με την έννοια αυτή, στο διάλογο που πραγματοποιείται στα σχόλια που έχουν συγγραφεί κάτω από τις αναρτήσεις των άρθρων αυτών στο Facebook.

1. Μεθοδολογικό σημείωμα – Συλλογή υλικού - Κριτήρια

Έχοντας θέσει τα ερευνητικά ερωτήματα, που επιδιώκει να ψηλαφίσει η παρούσα έρευνα, περνάμε στα συγκεκριμένα μεθοδολογικά εργαλεία που υιοθετούνται για την ανάλυση του ερευνητικού σώματος. Τα στάδια στα οποία διεξήχθη η έρευνα είναι δύο: σε μια πρώτη φάση επελέγησαν δύο εφημερίδες, οι οποίες διατίθενται και σε ηλεκτρονική μορφή, η «Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών» προκειμένου να εντοπιστούν άρθρα τα οποία πραγματεύονται την έννοια της γυναικοκτονίας. Σε μια δεύτερη φάση συγκεντρώθηκαν τα σχόλια που διατυπώθηκαν από τους χρήστες και τις χρήστριες κάτω από αυτά τα άρθρα, τα οποία είχαν δημοσιευθεί στους λογαριασμούς των διαδικτυακών εφημερίδων στο Facebook.

1.1. Κλασική θεματική ανάλυση των ειδησεογραφικών άρθρων

Ειδικότερα, για τον εντοπισμό του διαλόγου που αναπτύχθηκε αναφορικά με το υπό συζήτηση κοινωνικό φαινόμενο των γυναικοκτονιών, αξιοποιήθηκαν δύο ιστορικές εφημερίδες εθνικής εμβέλειας, οι οποίες διατίθενται και ηλεκτρονικά που τυγχάνουν ευρύτερης αποδοχής από το κοινωνικό σύνολο, ωστόσο φαίνεται να αναπαράγουν γεγονότα έχοντας διαφορετικές ιδεολογικές αφετηρίες και υπ' αυτή την έννοια αντιπροσωπεύουν τα αντίστοιχα κοινά. Αμφότερες διαθέτουν λογαριασμούς στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και δη στο Facebook, στα οποία κοινοποιούν το περιεχόμενο των ειδήσεών τους. Τα μέσα αυτά είναι η «Καθημερινή» και η «Εφημερίδα των Συντακτών», «απόγονος» της ιστορικής εφημερίδας «Ελευθεροτυπία».

Η «Καθημερινή» όπως σημειώνεται στην «ταυτότητα» της εφημερίδας στην διαδικτυακή της έκδοση είναι μια ημερήσια πολιτική εφημερίδα που εκδίδεται στην Αθήνα και «ιδρύθηκε από τον Γεώργιο Α. Βλάχο και το πρώτο της φύλλο κυκλοφόρησε στις 15 Σεπτεμβρίου 1919. Το kathimerini.gr είναι η ψηφιακή έκδοση της Καθημερινής και ιδρύθηκε το 1996³. Ενδεικτικά, ο αριθμός επισκέψεων που σημειώθηκαν στον ιστότοπο της εφημερίδας τον Απρίλιο του 2023, σύμφωνα με τα

³ Σχετικά με εμάς. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.kathimerini.gr/aboutus/>

δεδομένα που έχει συλλέξει ο ανεξάρτητος πάροχος στοιχείων διαδικτυακής επισκεψιμότητας, Singular Web ανέρχεται στις 16,7 εκατομμύρια⁴.

Αναφορικά με την Εφ.Συν., η έκδοση της εφημερίδας και το πρώτο φύλλο κυκλοφόρησε στις 5 Νοεμβρίου 2012. Επιπλέον, να σημειωθεί ότι, το συμπέρασμα πως αποτελεί «απόγονο» της Ελευθεροτυπίας απορρέει από την ίδια την περιγραφή του εγχειρήματος, το οποίο μπορεί να βρει κανείς στην ιστοσελίδα και σύμφωνα με το οποίο «Η Εφημερίδα των Συντακτών», την οποία εκδίδει ο «Συνεταιρισμός των εργαζομένων σε εφημερίδες και περιοδικά» μέσω της «Ανεξάρτητα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης Α.Ε.» στην οποία ο Συνεταιρισμός είναι ο κύριος μέτοχος, συγκροτήθηκε κυρίως από πρώην εργαζόμενους στην «Ελευθεροτυπία» και την «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» -δημοσιογράφους, τεχνικούς και διοικητικούς- αλλά και από πρώην εργαζόμενους σε άλλα μέσα ενημέρωσης»⁵. Ο αριθμός επισκέψεων που σημειώθηκαν στον ιστότοπο της εφημερίδας τον Απρίλιο του 2023, σύμφωνα με τα δεδομένα που έχει συλλέξει ο ανεξάρτητος πάροχος στοιχείων διαδικτυακής επισκεψιμότητας, Singular Web ανέρχεται στις 8,2 εκατομμύρια, ποσοστό, το οποίο αποτελεί το ήμισυ των επισκέψεων της «Kathimerini.gr»⁶.

Παράλληλα, κρίνεται αναγκαίο να διευκρινιστεί τι ορίζεται ως κοινά στο παρόν. Τα κοινά που αναφέρονται στην παρούσα εργασία είναι αυτοί και αυτές που ακολουθούν τους λογαριασμούς των δύο μέσων στο Facebook. Η «Καθημερινή», σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία αναφέρονται στην σχετική σελίδα στο εν λόγω μέσο, ακολουθείται από περίπου 300.000 ξεχωριστούς/ ές χρήστες και χρήστριες, ενώ περίπου 295.000 έχουν πατήσει ότι τους «αρέσει». Από την άλλη πλευρά, η «Εφημερίδα των Συντακτών» ακολουθείται από 174.526 άτομα, ενώ «αρέσει» σε 171.061.

Λαμβάνοντας υπόψιν τις διευκρινίσεις αυτές, για την ανάλυση του περιεχομένου των άρθρων (περιεχόμενο το οποίο δίνει το πλαίσιο πάνω στο οποίο εν συνεχεία οι

⁴ «Kathimerini.gr Analytics». SimilarWeb. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/kathimerini.gr/#traffic>

⁵ Η ιστορία της «Εφ.Συν.». Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.efsyn.gr/istoria-tis-efsyn>

⁶ «efsyn Analytics». SimilarWeb. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/efsyn.gr/#traffic>

χρήστες/τριες του Facebook, τοποθετούνται), που έχουν δημοσιευθεί στους λογαριασμούς των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, υιοθετήθηκε η μέθοδος της κλασικής θεματικής ανάλυσης, με σκοπό να εντοπιστεί η ιδεολογική τοποθέτηση των μέσων αναφορικά με την έννοια της γυναικοκτονίας. Η επιλογή της δεδομένης μεθόδου πραγματοποιήθηκε γιατί το ενδιαφέρον στην παρούσα εργασία έγκειται στη σημασιολογική διερεύνηση της αρθρογραφίας μία χρονική περίοδο, αναφορικά με ένα κοινωνικό φαινόμενο εν εξελίξει, προκειμένου να διαπιστωθεί εάν σημειώνεται μια μετατόπιση στη στάση των μέσων ως προς την υιοθέτηση του όρου και κατά συνέπεια τη συνειδητοποίηση ή μη του έμφυλου χαρακτήρα των γυναικοκτονιών.

Στόχος είναι να εντοπιστούν, να συγκεντρωθούν και να ομαδοποιηθούν οι ενότητες περιεχομένου των άρθρων που συγκροτούν ένα μήνυμα, ή στην προκειμένη περίπτωση την λογική που διαπνέει την υιοθέτηση ή την απόρριψη της έννοιας «γυναικοκτονία», τους πυρήνες των εννοιών που συνθέτουν την επικοινωνία γύρω από το φαινόμενο και «των οποίων η παρουσία ή συχνότητα εμφάνισης θα μπορούσαν να είναι δηλωτικές σε μια ερμηνευτική ανάλυση κειμένου» (Bardin, L., 1997: 137 στο Ψύλλα, Μ., 2010: 46).

Σημειώνεται ότι, τα ευρήματα της ανάλυσης των άρθρων που επελέγησαν, δεν στοχεύουν τόσο στην εις βάθος έρευνα στα άρθρα καθ' αυτά, παρά μόνο στην κατανόηση της ιδεολογικής κατεύθυνσης πάνω στην οποία τοποθετούνται εν συνεχεία οι χρήστες και οι χρήστριες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης. Αυτό, δηλαδή, που έχει σημασία είναι μια πρώτη επαφή με την ιδεολογική τάση του εκάστοτε άρθρου ως προς τον τρόπο απόδοσης ενός φαινομένου, αλλά κυρίως στην εκάστοτε διαδικτυακή εφημερίδα που μπορεί να αποτελεί έναυσμα για τη διενέργεια διαλόγου στη συνέχεια στα σχόλια. Διευκρινίζεται, τέλος, πως αυτό το σημείο της έρευνας αποτελεί μία πρώτη προσπάθεια ανάλυσης διαμεσολαβημένων μηνυμάτων, κατά την οποία το ενδιαφέρον έγκειται στο συνολικό σώμα του κάθε άρθρου, αλλά και μέσου «με στόχο την καταγραφή και αποκωδικοποίηση τόσο των σημασιών που εμπεριέχει ένα μήνυμα, όσο και των μορφών που η σημασιολογική εκφορά υιοθετεί για να αποδώσει το περιεχόμενο των μηνυμάτων της» (Ψύλλα, 2010: 32).

1.2. Ανάλυση επιχειρηματολογίας των αρνητικών σχολίων του Facebook

Έπειτα, αφού σκιαγραφηθεί μια γενική εικόνα για την ιδεολογική τοποθέτηση που αποτυπώνεται στα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης μέσα από τη θέση που υιοθετούν τα υπό ανάλυση άρθρα για την έννοια της γυναικοκτονίας, επιδιώκεται να αναλυθούν τα σχόλια των χρηστών και των χρηστριών κάτω από αυτά τα άρθρα στο Facebook.

Η χρονική περίοδος που εξετάζεται στην παρούσα εργασία εντοπίζεται κατά τη διάρκεια της πανδημίας και των αλληπάλληλων lockdown που επιβλήθηκαν προκειμένου να μειωθεί η διασπορά του κορωνοϊού. Στο διάστημα αυτό, όπως επισημαίνει ο Μανδραβέλης (2021), η χρήση του Διαδικτύου στην Ελλάδα αυξήθηκε στο συντριπτικό ποσοστό του 50%, ως αποτέλεσμα της φυσικής αποστασιοποίησης και της ανάγκης των πολιτών για διατήρηση των κοινωνικών τους επαφών.

Τη διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει και η έρευνα του Reuters Institute, «Digital News Report» (Newman, 2021), η οποία εστιάζει στις ειδήσεις και που διενεργήθηκε την ίδια περίοδο του πρώτου εγκλεισμού. Τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας δείχνουν πως η χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης για την παρακολούθηση ειδήσεων είναι ισχυρή, με πάνω από τα δύο τρίτα ($\frac{2}{3}$) των Ελλήνων και των Ελληνίδων χρηστών και χρηστριών του Διαδικτύου, να πληροφορούνται αξιοποιώντας τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.

Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να επισημανθούν και ορισμένα συμπεράσματα της έρευνας που αφορούν στο ελληνικό #MeToo, τα οποία, ενδεχομένως θα φανούν χρήσιμα στη συνέχεια. Ο Αντώνης Καλογερόπουλος (2021), που επιμελείται τα συμπεράσματα αναφορικά με την Ελλάδα, στην ίδια έρευνα αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο η ελληνική δημοσιογραφία κάλυψε το κίνημα του #MeToo. Συγκεκριμένα, υπογραμμίζει:

«Στις αρχές του 2021, η Ελλάδα είχε τη δική της στιγμή #MeToo, με εκατοντάδες γυναίκες και άνδρες να αποκαλύπτουν δημόσια τις εμπειρίες τους σεξουαλικής κακοποίησης και κακοποίησης μετά τις δημόσιες αποκαλύψεις της Σοφίας Μπεκατώρου, πρωταθλήτριας ιστιοπλοΐας. Η κυρίαρχη δημοσιογραφία επίσης απουσίαζε σε μεγάλο βαθμό από την κάλυψη του κινήματος #MeToo. Οι ελληνικοί

ειδησεογραφικοί οργανισμοί ανέφεραν αποκαλύψεις αλλά δεν πρωτοστάτησαν με δικά τους ερευνητικά ρεπορτάζ, όπως συνέβη σε άλλες χώρες».

Η σημείωση αυτή έχει σημασία, γιατί το ελληνικό #MeToo, αντιμετωπίζεται στο παρόν, ως σημείο τομής, αφενός αναφορικά με το σε ποιο βαθμό τα ελληνικά διαδικτυακά ειδησεογραφικά μέσα, που διαθέτουν λογαριασμούς στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, ανταποκρίνονται στον χώρο που καταλαμβάνει ένα κοινωνικό ζήτημα στο δημόσιο διάλογο, αφετέρου στο ρόλο που μπορεί αυτή η εν μέρει ελλιπής κάλυψη ορισμένων γεγονότων, μπορεί να διαδραματίζει στον σχηματισμό της κοινής γνώμης.

Τούτων λεχθέντων και επιστρέφοντας στα δεδομένα που έχουν συλλεγεί για τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, η ίδια τάση εκτεταμένης χρήσης τους για παρακολούθηση των ειδήσεων παρατηρείται και το 2022, σύμφωνα με το Digital News Report του Reuters Institute (Newman, 2022). Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν εξίσου υψηλά ποσοστά, με περίπου επτά στους/ στις δέκα (7/10) διαδικτυακούς χρήστες και χρήστριες να ενημερώνονται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης.

Παρά το εύρος των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης που αξιοποιούνται για την παρακολούθηση των ειδήσεων, το Facebook εξακολουθεί να αποτελεί την πιο δημοφιλή πλατφόρμα για αυτή τη χρήση, καταλαμβάνοντας το συντριπτικό ποσοστό του 53% του διαδικτυακού πληθυσμού.

Παρόλο, όμως, που τα αριθμητικά στοιχεία θα μπορούσαν να είναι επαρκή για να εξηγήσουν τους λόγους για τους οποίους προτιμήθηκε το Facebook για τον εντοπισμό και την ανάλυση των σχολίων των χρηστών και των χρηστριών αναφορικά με τις γυναικοκτονίες, κρίνεται αναγκαίο να σημειωθούν και ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης πλατφόρμας, που οδήγησαν σε αυτή την επιλογή.

Το Facebook, αποτελεί μία ψηφιακή πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης, η οποία δεδομένου του τρόπου με τον οποίο έχουν διαμορφωθεί τα χαρακτηριστικά της, καθιστά εφικτή την αποτύπωση όλων εκείνων των στοιχείων που σκιαγραφούν την

ταυτότητα, την προσωπικότητα ενός χρήστη και μιας χρήστριας, ενώ παράλληλα διευκολύνει την δημιουργία κοινωνικών σχέσεων (Παπαθανασόπουλος, 2013).

Ταυτόχρονα, όμως, ανατρέχοντας στα στοιχεία της επισκεψιμότητας των εκάστοτε μέσων, παρατηρεί κανείς την «κυριαρχία» του Facebook ως μέσου κοινωνικής δικτύωσης, από το οποίο οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες τόσο της «Καθημερινής», όσο και της «Εφ.Συν.».

Η διαπίστωση αυτή, μάλιστα, επιβεβαιώνει τα πορίσματα των ερευνών του Ινστιτούτου Reuters, «Digital News Report» ετών 2021 και 2022, σύμφωνα με τα οποία το Facebook αναδεικνύεται πρώτο σε προτίμηση για την παρακολούθηση ειδήσεων σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέσα. Ειδικότερα, τα στοιχεία ανάλυσης των δεδομένων επισκεψιμότητας της «Καθημερινής», για τον μήνα Απρίλιο του 2023, όπως καταγράφονται στο SimilarWeb δείχνουν ότι από τα δίκτυα, που διαθέτει η ιστοσελίδα για την ανάρτηση δημοσιεύσεων, το Facebook φέρνει το 67,01% της επισκεψιμότητας, ενώ σε δεύτερη θέση ακολουθεί το Twitter με συντριπτικά χαμηλότερο ποσοστό της τάξεως του 15,54%⁷. Αντίστοιχα δεδομένα αντλούνται και για την «Εφ.Συν.», με το Facebook να συγκεντρώνει ποσοστό 62,70% σε σχέση με τα υπόλοιπα δίκτυα στα οποία κοινοποιείται το περιεχόμενο της διαδικτυακής εφημερίδας, με το Twitter να σημειώνει ποσοστό 29,96%, υψηλότερο απ' ό,τι το αντίστοιχο στην «Καθημερινή», αλλά και πάλι αξιοσημείωτα χαμηλότερο του Facebook⁸.

Έχοντας επισημάνει όλα τα παραπάνω, η μέθοδος που θεωρήθηκε πως είναι καταλληλότερη για την ανάλυση των σχολίων στο Facebook είναι αυτή της ανάλυση επιχειρημάτων, βάσει της οποίας οι χρήστες/τριες ενισχύουν την τοποθέτησή τους και με σκοπό να διερευνηθεί πόσοι και πόσες τάσσονται κατά της έννοιας «γυναικοκτονία» καθώς και ποια επιχειρήματα επιστρατεύονται στους λόγους για τη γυναικοκτονία.

⁷ «Kathimerini.gr Analytics». SimilarWeb. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/kathimerini.gr/#social-media>

⁸ «efsyn Analytics». SimilarWeb. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/efsyn.gr/#social-media>

Η ανάλυση επιχειρημάτων αποτελεί μια διαδικασία εντοπισμού και ανάλυσης επιχειρημάτων ιδίως στον προφορικό λόγο, στοιχεία του οποίου διαθέτει και ο λόγος στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Παράλληλα, όπως επισημαίνουν στο «Argument Analytics» οι Baroni, P., Gordon, T.F., T., Scheffler, και Stede, M. (2017), η μέθοδος αυτή προτείνει μια σειρά τεχνικών που δύνανται να βοηθήσουν στην ερμηνεία δεδομένων επιχειρημάτων μεγάλης κλίμακας, τόσο για ένα συγκεκριμένο κοινό, όσο και για ένα γενικότερο όσο και για γενικό κοινό. Ως επιχειρηματολογία ορίζεται ένας συλλογισμός, οι προκείμενες του οποίου συγκροτούνται ως λόγοι και επιδιώκουν να αιτιολογήσουν την αποδοχή ενός συμπεράσματος (Μαραγκός, Γ., 1993:94).

Η προσέγγιση εντός των σπουδών επιχειρηματολογίας που αξιοποιήθηκε για τις ανάγκες του παρόντος είναι η λογοϊστορική, στην οποία η επιχειρηματολογία (argumentation) εντάσσεται ως ένας ιδιαίτερος τύπος γλωσσικών στρατηγικών (discursive strategies), που στόχο έχει «την αιτιολόγηση και αμφισβήτηση των ισχυρισμών της αλήθειας και της κανονιστικής ορθότητας» μέσω των τόπων (Reisigl & Wodak, 2020).

Ως «τόποι» (topoi) ορίζονται τα μέρη της επιχειρηματολογίας που ανήκουν στις υποχρεωτικές, ρητές ή υπόρρητες, αναστολές. Είναι οι εγγυήσεις εκείνες, οι οποίες σχετίζονται με το περιεχόμενο ή οι «κανόνες συμπερασμάτων», που συνδέουν το επιχείρημα ή τα επιχειρήματα με το συμπέρασμα, τον ισχυρισμό. Ως εκ τούτου, δικαιολογούν τη μετάβαση από το επιχείρημα (ή τα επιχειρήματα) στο συμπέρασμα (Kienpointner, 1992 στο Reisigl & Wodak, 2001).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν αφορούν την χρονική περίοδο μετά την ανάδυση του κινήματος #metoo. Καθώς μετά από τη στιγμή αυτή φάνηκε να εντείνεται ο διάλογος στη δημόσια σφαίρα, αναφορικά με ζητήματα που άπτονται στις έμφυλες διακρίσεις. Έτσι, η συζήτηση για αυτά τα κοινωνικά ζητήματα έγινε πιο πλούσια και δημιούργησε ικανοποιητικό υλικό για τη σκιαγράφηση των απόψεων των χρηστών και των χρηστριών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης το δεδομένο κοινωνικό φαινόμενο.

Τα άρθρα, τα οποία έχουν επιλεγεί μετά την «τομή» του #MeToo, είναι εκείνα που έχουν δημοσιευθεί στον λογαριασμό του εκάστοτε μέσου στο Facebook και έχουν σχολιαστεί από χρήστες και χρήστριες εντός του 2021. Το έτος αυτό διαπράχθηκαν συνολικά 31 γυναικοκτονίες, αριθμός μεγαλύτερος από εκείνον που καταγράφηκε τόσο το 2019, όσο και το 2020.⁹

Για τον εντοπισμό των άρθρων που αναλύθηκαν και κατά συνέπεια τη συγκρότηση του σώματος εργασίας, ακολουθήθηκαν τα εξής βήματα:

- 1) Η λέξη - κλειδί, η οποία αναζητήθηκε στη μηχανή αναζήτησης, που βρίσκεται στη σελίδα του Facebook του εκάστοτε μέσου ενημέρωσης και είναι προσβάσιμη στο αναγνωστικό κοινό, ήταν οι λέξεις «γυναικοκτονία», με τόνο και χωρίς και «γυναικοκτονίες» με τόνο και χωρίς, ακριβώς επειδή η συζήτηση γύρω από τον όρο είναι εκείνη, που αφορά στην παρούσα εργασία.
- 2) Στη συνέχεια, αξιοποιήθηκε το εργαλείο των «φίλτρων», προκειμένου να αναζητηθούν τα άρθρα, που εμπεριέχουν τον όρο αυτό για το έτος 2021.
- 3) Μετά την εφαρμογή των φίλτρων αυτών, αναζητήθηκαν τα άρθρα που πραγματεύονται το φαινόμενο και όχι τα περιστατικά. Σε αυτή τη βάση, αποκλείστηκαν τα άρθρα, τα οποία στον τίτλο τους έχουν κάποια γεωγραφική

⁹ Ποιοτικά δεδομένα 2021, τα οποία αντλήθηκαν από το παρατηρητήριο γυναικοκτονιών στην Ελλάδα «femicide.gr». Σημειώνεται πως, στην Ελλάδα δεν υπάρχει επίσημος φορέας, υπεύθυνος για τη συλλογή στοιχείων, την καταγραφή και ανάλυση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των γυναικοκτονιών. Τα στοιχεία, λοιπόν που παρατέθηκαν και που μπορεί να βρει κανείς στο «femicide.gr», συγκεντρώθηκαν μέσα από μια πρώτη ποσοτική ανάλυση που επιχειρεί η ελληνική ομάδα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία (European Observatory on Femicide).

περιοχή, γεγονός το οποίο στην ελληνική ειδησεογραφία υποδηλώνει τον τόπο στον οποίο σημειώθηκε το έγκλημα (π.χ: Γυναικοκτονία στη Ρόδο).

- 4) Αποκλείστηκαν τα άρθρα τα οποία είτε δεν έχουν καθόλου σχόλια, είτε έχουν μόνο ένα, καθώς για να καταστεί δυνατή η διενέργεια διαλόγου χρειάζονται τουλάχιστον δύο άτομα.
- 5) Αποκλείστηκαν επίσης τα άρθρα που δεν αφορούν την Ελλάδα, αλλά άλλες χώρες (π.χ: Μέτρα για τις γυναικοκτονίες ετοιμάζει ο Μακρόν).

Εν συνεχεία, επιλέχθηκε να διερευνηθεί η ιδεολογική στάση του εκάστοτε μέσου μέσα από τον τίτλο των άρθρων, την πρόταση που συνοδεύει την εκάστοτε δημοσίευση, καθώς και τις πρώτες λέξεις της φράσης που εμφανίζεται στη δημοσίευση κάτω από τη φωτογραφία - όπου αυτή εμφανίζεται. Και τα τρία αυτά δηλωτικά της τοποθέτησης και του στίγματος που επιλέγει ο εκάστοτε συγγραφέας για να «διαβάσει» το φαινόμενο. Επίσης, τα τρία πρώτα στοιχεία, που μπορεί να δει ένας αναγνώστης ή μια αναγνώστρια μόλις δει μια δημοσίευση, προτού πατήσει πάνω στο σύνδεσμο που θα τον/την μεταφέρει σε ολόκληρο το άρθρο, κάτι το οποίο ενδεχομένως να μην κάνει και ποτέ. Κατόπιν της παρουσίας των δηλωτικών, όπως ειπώθηκε, μερών των άρθρων, θα διερευνηθούν οι μορφολογικές κατηγορίες που επιλέγονται για την απόδοση του μηνύματος που θέλουν να περάσουν οι εκάστοτε συντάκτες/τριες, όσο και το εκάστοτε μέσο.

Στο βαθμό που αντικείμενο ενδιαφέροντος της παρούσας έρευνας είναι η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο προσλαμβάνεται και εν συνεχεία αναπαρίσταται το κοινωνικό φαινόμενο των δολοφονιών των γυναικών, εξετάστηκε το κατά πόσο η έννοια ενσωματώνεται σε ένα άρθρο με στόχο να αποδοθεί το φαινόμενο ή αντιθέτως γίνεται αντικείμενο αμφισβήτησης του ίδιου του κοινωνικού φαινομένου και των αιτιών που το παράγουν και το αναπαράγουν. Τα παραπάνω, πάντα στα πλαίσια που επιτρέπει ένας τίτλος ή ένα μόνο μικρό σχόλιο που επιδιώκει να συμπυκνώσει το νόημα, την τοποθέτηση και συνολικότερα το περιεχόμενο ενός εκτενέστερου κειμένου.

Ταυτόχρονα, διερευνήθηκε ο μορφολογικός τύπος του εκάστοτε άρθρου, δηλαδή εξετάστηκε εάν αποτελεί άρθρο γνώμης, συνέντευξη ή κείμενο της συντακτικής ομάδας με τα είδη αυτά να επιδιώκουν με διαφορετικά εργαλεία το καθένα να ενισχύσουν την τοποθέτηση που αρθρώνεται στην κάθε περίπτωση. Σημειώνεται δε, ότι μελετήθηκε σε μεγάλο βαθμό περιεχόμενο, το οποίο εμπεριέχει στοιχεία γύρω από την έννοια της γυναικοκτονίας, ακριβώς επειδή μας ενδιαφέρει η σημασιολόγηση και η ερμηνεία του φαινομένου συνολικότερα. Αυτό το κριτήριο τροποποιήθηκε ελαφρώς στην περίπτωση της Εφημερίδας των Συντακτών, επειδή παρουσιάστηκαν δυσκολίες, να βρεθούν άρθρα τα οποία είχαν δημοσιευθεί στο Facebook και είχαν παραπάνω του ενός σχόλια.

Ο συνολικός αριθμός των σχολίων που έχουν γραφτεί κάτω από τα οκτώ άρθρα που επιλέχθηκαν με τα κριτήρια που έχουν προαναφερθεί ανέρχεται σε 226, εκ των οποίων τα 139 αντιστοιχούν στις αναρτήσεις στην σελίδα της «Καθημερινής» στο Facebook και 87 στην Εφ.Συν. Από το σύνολο αυτών των σχολίων αυτά που κρίθηκαν σκόπιμο να διερευνηθούν είναι εκείνα που είναι αρνητικά ως προς την υιοθέτηση του όρου και τα οποία έχουν γραφτεί από 42 χρήστες και χρήστριες του Μέσου Κοινωνικής Δικτύωσης, εκ των οποίων 32 έχουν σχολιάσει σε δημοσίευση της «Καθημερινής» και 10 σε δημοσίευση της Εφ.Συν. Το κριτήριο με το οποίο επιλέχθηκαν να μελετηθούν μόνο τα αρνητικά σχόλια έγκειται στο ενδιαφέρον της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας να αποκαλυφθούν τα επιχειρήματα εκείνα τα οποία, με την άρνηση της υιοθέτησης την έννοιας της γυναικοκτονίας, καταλήγουν να αρνούνται την έμφυλη διάσταση του φαινομένου και συμβάλουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην αναπαραγωγή έμφυλων ανισοτήτων.

Ωστόσο, να σημειωθεί ότι, από τα αρνητικά ως προς την έννοια σχόλια, δεν θα αναλυθούν και αναπαραχθούν τα σχόλια εκείνα, που αρθρώνουν προσβλητικό, υβριστικό λόγο, ή ρητορική μίσους και τα οποία έχουν αναπαραχθεί από 6 λογαριασμούς. Υπ' αυτή την έννοια το δείγμα, που συγκεντρώθηκε ανήκει σε 36 λογαριασμούς. Επίσης, υπογραμμίζεται ότι τα σχόλια, αφού καταγράφηκαν ξεχωριστά κατά τη μελέτη του εκάστοτε άρθρου, θα παρατεθούν στην παρούσα ως

ένα ενιαίο σύνολο, ακριβώς για να αντιπροσωπεύονται τα κοινά, στα οποία απευθύνονται τα δύο μέσα από τα οποία συγκεντρώθηκε το υλικό.

Δεδομένων των ανωτέρω επισημάνσεων και κατόπιν εξέτασης των σχολίων, τα οποία τάσσονται κατά της έννοιας, εντοπίζονται επιχειρηματολογικές στρατηγικές, οι οποίες φαίνεται να επαναλαμβάνονται σε μεγάλο βαθμό.

2. Ενότητα Ι: Θεωρητική επισκόπηση

Αρχικά, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, από τη δόμηση των έμφυλων σχέσεων μέχρι και το «λόγο» (discourse) που διατυπώνεται στη δημόσια σφαίρα, η βασική οπτική που διαπερνά το σύνολο της διπλωματικής αυτής εργασίας, είναι εκείνη της κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας και των συστατικών στοιχείων που διαμορφώνουν την καθημερινότητα μιας κοινωνίας. Η αποσαφήνιση αυτή είναι αναγκαία, προκειμένου να γίνει κατανοητό γιατί υιοθετούνται μία σειρά από θεωρητικές αναφορές που αφορούν τόσο στο φαινόμενο της γυναικοκτονίας που γίνεται αντικείμενο διαλόγου στην κοινωνία και έρευνας στο παρόν, όσο και στην έννοια του λόγου που διαπερνάται από διαφορετικές προσλήψεις και αντιλήψεις για τον κόσμο και που αποτελεί εργαλείο διαιώνισης υπάρχουσών μορφών καταπίεσης, όπως αυτής των έμφυλων διακρίσεων.

Σε αυτή τη βάση, το σύνολο της παρούσας εργασίας διέπεται από τη λογική της κοινωνικής κατασκευής και της ιδέας του «κοινωνικού κονστρουξιονισμού». Ο όρος «κονστρουξιονισμός» προέρχεται από την αγγλική λέξη «construction» που σημαίνει «κατασκευή» και διατυπώθηκε με σαφήνεια για πρώτη φορά από τους Peter L. Berger και Thomas Luckmann στο βιβλίο «Η Κοινωνική Κατασκευή της Πραγματικότητας». Στο βιβλίο αυτό οι συγγραφείς επισημαίνουν πως «Η πραγματικότητα κατασκευάζεται κοινωνικά και η κοινωνιολογία της γνώσης πρέπει να αναλύσει τη διαδικασία με την οποία αυτό συμβαίνει» (Berger & Luckmann, 2003: 15). Διαφορετικά, η θεωρία της κοινωνικής κατασκευής αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα ως μια κατάσταση μεταβαλλόμενη, καθώς εξαρτάται από τις εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικές και ιστορικές συνθήκες (Μπουκάλα & Στάμου, 2020: 12).

2.1. Λόγος και κοινωνική πραγματικότητα

Μέρος, λοιπόν, αυτής της κοινωνικής πραγματικότητας είναι τόσο οι άνθρωποι που την συναπαρτίζουν και οι ρόλοι που τους αποδίδονται, όσο και ο τρόπος με τον οποίο αυτοί οι άνθρωποι, τα κοινωνικά υποκείμενα επικοινωνούν. Υπ' αυτή την έννοια, ολόκληρο το περιβάλλον στο οποίο διαρθρώνονται οι κοινωνίες και συνακόλουθα οι ανθρώπινες σχέσεις και τα εργαλεία που χρησιμοποιούν είναι κοινωνικά

κατασκευασμένα. Η παραδοχή αυτή βρίσκει εφαρμογή και στον «λόγο» και τη γλώσσα, που αποτελούν εργαλεία επικοινωνίας των κοινωνιών, αλλά και εργαλεία ιδεολογικών στάσεων και υπ' αυτή την έννοια αναπαραγωγής κοινωνικών ανισοτήτων.

Η έννοια του «λόγου» (discourse) εμφανίζεται από πολύ παλιά και εντοπίζεται, με διαφορετική σημασιολόγηση στα κείμενα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Κατά τη σύγχρονη εποχή ο «λόγος» έχει διανθιστεί από πολλούς και πολλές θεωρητικούς, με ορισμένους από τους πιο επιδραστικούς τους Michel Foucault, Norman Fairclough κ.α. Ωστόσο, αυτό που αφορά πολύ περισσότερο την παρούσα εργασία δεν είναι η παράθεση των διαφόρων εννοιολογήσεων και ορισμών της έννοια του «λόγου», αλλά πολύ περισσότερο ο «λόγος» κάτι το οποίο διαμορφώνεται από τους κοινωνικούς σχηματισμούς, αλλά και τους διαμορφώνει.

Εν συντομία, ο «λόγος» (discourse) αναφέρεται στην αξιοποίηση μιας γλώσσας, που δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να επικοινωνούν. Επιπλέον, χρησιμοποιείται για να αναφερθεί κανείς/μιά σε «συγκεκριμένα δείγματα ομιλίας ή γραφής, που μπορεί να αναφέρονται τόσο στην εξειδικευμένη χρήση της γλώσσας, όσο και σε σχετικές ιδεολογίες» (Σηφianού, 2020).

2.2. Ο λόγος ως εργαλείο αναπαραγωγής σχέσεων κυριαρχίας

Ο λόγος, υπό την οπτική της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου με την οποία ερμηνεύονται τα ευρήματα της παρούσα εργασίας και η οποία που αποτελεί μια κριτική προσέγγιση των δομών του λόγου, γίνεται αντιληπτός ως ένα μέσο μέσα από το οποίο οι σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας επιτυγχάνονται και αναπαράγονται. Υπ' αυτή την έννοια ο λόγος αποτελεί ένα κρίσιμο πεδίο πάνω στο οποίο οι σχέσεις εξουσίας μπορούν να τεθούν είτε υπό διαπραγμάτευση, είτε υπό αμφισβήτηση.

Ο Fairclough (1989: 46) επισημαίνει πως η εξουσία (power) στον λόγο σχετίζεται με τον έλεγχο ή τον περιορισμό των κυρίαρχων συμμετεχόντων σε μία συζήτηση, μία επικοινωνιακή αλληλεπίδραση επί ενός ή μίας κυριαρχούμενου. Η κυριαρχία αυτή μπορεί εφαρμόζεται ως προς 1) το περιεχόμενο του λόγου, του τι λέγεται ή γίνεται,

2) τις κοινωνικές σχέσεις που συνάπτουν τα κοινωνικά υποκείμενα στο λόγο καθώς και 3) τα θέματα, ή τη θέση που μπορεί να καταλαμβάνουν αυτά τα θέματα.

Αυτή η κυριαρχία, όπως επισημαίνει ο Γκράμσι (1971) μπορεί να ενσωματωθεί σε νόμους, κανόνες, συνήθειες και να αποκτήσει, δε, ευρύτερη συναίνεση και υπ' αυτό το πρίσμα να μετουσιωθεί σε «ηγεμονία». Η ταξική κυριαρχία καθώς και η πατριαρχία και ο σεξισμός είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα μίας τέτοιας ηγεμονίας (van Dijk, 2001). Και αυτό γιατί δεν χρειάζεται οι εξουσιαστικές πρακτικές να φέρουν εμφανώς καταπιεστικά ή καταναγκαστικά χαρακτηριστικά, απεναντίας μπορούν να αποτελούν μια υπόρρητη συνθήκη που γίνεται σταδιακά κομμάτι πολλαπλών πτυχών της καθημερινότητας, που εφαρμόζονται με τη άτυπη συναίνεση των κυριαρχούμενων. Αυτό το στοιχείο αποτελεί, δε, σημαντικό στάδιο στην «φυσικοποίηση» σχέσεων εξουσίας, οι οποίες μοιάζουν να ισχύουν από πάντα, ως μια κατάσταση «αυταπόδεικτη». Καταλήγοντας, στόχος της υιοθέτησης της ΚΑΛ ως προσέγγισης ερμηνείας του λόγου αποτελεί η ανάδειξη, αλλά και η αποδόμηση παραδοχών που υπόκεινται της επιλογής νοηματικών δομών, λεξιλογίων και επιχειρημάτων που θεωρούνται από την κοινωνία απολύτως «λογικά» και φυσική εξέλιξη των πραγμάτων.

2.3. Ο λόγος ως κοινωνική πρακτική και κοινωνική κατασκευή

Ταυτόχρονα, ο «λόγος» γίνεται αντιληπτός ως μία μορφή κοινωνικής πρακτικής που αναπαριστά και εν τέλει συγκροτεί την κοινωνική πραγματικότητα (Μπουκάλα & Στάμου, 2020). Από την άλλη, ο Norman Fairclough (2001: 22) στο βιβλίο του «Language and power» επισημαίνει πως και η γλώσσα γίνεται αντιληπτή ως μια «μορφή πρακτικής». Τι σημαίνει αυτό; Πρώτον, ότι η γλώσσα αποτελεί μέρος των κοινωνιών. Δεύτερον, ότι αποτελεί συστατικό στοιχείο της ίδιας της κοινωνικής διαδικασίας και τρίτον πως η γλώσσα είναι μια κοινωνικά «εξαρτημένη» διαδικασία, μια διαδικασία που εξαρτάται από άλλα (μη γλωσσικά) μέρη της κοινωνίας. Όπως εξηγεί ο ίδιος «Τα γλωσσικά φαινόμενα είναι κοινωνικά με την έννοια ότι κάθε φορά που οι άνθρωποι μιλούν ή γράφουν ή διαβάζουν, το κάνουν με τρόπους που καθορίζονται κοινωνικά και έχουν κοινωνικές επιπτώσεις». Να σημειωθεί δε, ότι στη φράση ακριβώς αυτή είναι που συμπυκνώνονται και οι λόγοι για τους οποίους

μελετάται η σχέση ανάμεσα στο κοινωνικό φαινόμενο της γυναικοκτονίας στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό και στον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες και οι χρήστριες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης εκφράζονται για το ζήτημα αυτό.

Επιστρέφοντας όμως, στις κοινωνικές επιπτώσεις του λόγου, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό πως λογίζονται αυτές οι επιπτώσεις. Η απάντηση αυτή βρίσκεται στη διαλεκτική σχέση, τη σχέση αλληλεπίδρασης του λόγου με την κοινωνία. Οι τρόποι με τους οποίους οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τη γλώσσα, δεν καθορίζονται μόνο από τις κοινωνικές σχέσεις, αλλά αναπαράγουν και βοηθούν στη διατήρηση αυτών των κοινωνικών σχέσεων. Υπ' αυτό το πρίσμα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι σχέσεις ανισοτήτων, οι σχέσεις εξουσίας που μπορεί να υφίστανται στις κοινωνίες δεν αναπαράγουν μόνο την ανισότητα στο λόγο, αλλά και αναπαράγονται από αυτόν.

Τα κοινωνικά φαινόμενα από την άλλη πλευρά είναι γλωσσικά, καθώς η γλωσσική διαδικασία που εντάσσεται σε κοινωνικά πλαίσια δεν είναι απλώς μια αντανάκλαση ή έκφραση των κοινωνικών διαδικασιών και πρακτικών, είναι συστατικό μέρος τους, το οποίο, δε διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωσή τους (Fairclough, 2001).

Παράλληλα, να σημειωθεί ότι το γεγονός ότι ο λόγος είναι κοινωνική πρακτική, αιτιολογεί το γεγονός ότι είναι και κοινωνική κατασκευή, υπό την έννοια ότι ως πρακτική που αναπαράγεται από τα κοινωνικά υποκείμενα, καταλήγει τελικά να διαμορφώνεται, να κατασκευάζεται και από αυτά, χωρίς αυτό να σημαίνει πως η πρακτική αυτή δεν είναι ευμετάβλητη και μία δυναμική διαδικασία. Αυτό συμβαίνει γιατί, ότι συμβαίνει γύρω μας γίνεται αντιληπτό με διαφορετικούς τρόπους και ερμηνείες από τα κοινωνικά υποκείμενα, ή διαφορετικά γεγονότα υπάρχουν μόνο μέσα από τις ερμηνείες που τους αποδίδονται» (Ψύλλα, 2003: 68).

2.4. Κριτική Ανάλυση Λόγου: Πώς ορίζεται και ποια η χρησιμότητά της στο παρόν

Λαμβάνοντας υπόψιν, λοιπόν, τα παραπάνω, η θεωρητική οπτική της γλώσσας που υιοθετήθηκε για τη συγγραφή του παρόντος και την ερμηνεία του θέματος της εργασίας είναι η Κριτική Ανάλυση Λόγου (ΚΑΛ), που σκοπό έχει να εστιάσει στις ιδεολογικές αφετηρίες των γραφομένων των χρηστών και των χρηστριών των Μέσων

Κοινωνικής Δικτύωσης, καθώς και των σχέσεων εξουσίας που αναπτύσσονται, αλλά και υποκρύπτουν το υπό μελέτη κοινωνικό φαινόμενο.

Εν συντομία, η ΚΑΛ επελέγη ως καταλληλότερη προσέγγιση ερμηνείας των λόγων για τους οποίους ορισμένοι χρήστες και χρήστριες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, «αντιστέκονται» απέναντι στον όρο «γυναικοκτονία» και πολύ περισσότερο «αντιστέκονται» να αναγνωρίζουν τη σχέση κυριαρχίας και ανισότητας που βρίσκεται στον πυρήνα αυτού του ειδικού εγκλήματος. Σε αυτό το πλαίσιο, μελετάται η κατασκευή της πραγματικότητας μέσα από το λόγο, ενδεχομένως υπόρρητα είτε μέσω της χρήσης γενικευτικών γλωσσικών επιλογών, είτε μέσω τη απόκρυψης πληροφοριών γύρω από ένα ζήτημα, όπως η απόκρυψη της έμφυλης διάστασης της γυναικοκτονίας, ως μέρος της διατήρησης των σχέσεων εξουσίας που αναπαράγονται.

Δεδομένων των παραπάνω η ΚΑΛ αποτελεί μία οπτική ερμηνείας του λόγου και των γλωσσικών φαινομένων, «η οποία δεν ενδιαφέρεται απλώς στο να εντοπίσει την κοινωνική προέλευση των γλωσσικών φαινομένων, αλλά πολύ περισσότερο εισχωρεί σε βάθος στη διαλεκτική σχέση γλώσσας και των κοινωνιών, εστιάζοντας στον αυτοπροσδιορισμό των κοινωνικών υποκειμένων όταν επικοινωνούν και στην επίδραση αυτής της επικοινωνίας στις κοινωνίες, είτε μέσω αναπαραγωγής κυρίαρχων προτύπων και προβλημάτων, είτε μέσω της αποκάλυψής τους» (Μπουκάλα & Στάμου, 2020: 30).

Έτσι, η ΚΑΛ αντιλαμβάνεται τη γλώσσα ως μια πτυχή της κοινωνικής υπόστασης, άρρηκτα συνδεδεμένης με το ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και σε αυτή τη βάση η συνεξέτασή τους κρίνεται απαραίτητη (Μπουκάλα & Στάμου, 2020: 34).

Η Κριτική Ανάλυση Λόγου είναι μία μορφή αναλυτικής έρευνας που κατά βάση μελετά τον τρόπο με τον οποίο η εξουσία, η κυριαρχία και η ανισότητα, αναπαράγονται ή και αμφισβητούνται μέσα από το γραπτό και τον προφορικό λόγο στο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο. Σε αυτή τη βάση, σκοπός της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου είναι η κατανόηση, η έκθεση και η αντίσταση στην κοινωνική

ανισότητα (Van Dijk, 2015: 352).¹⁰ Εν ολίγοις, το ενδιαφέρον αυτής της μεθόδου και ερμηνείας ανάλυσης υπερβαίνει την απλή περιγραφή και κατηγοριοποίηση του λόγου και επιδιώκει να εντοπίσει το ιδεολογικό υπόβαθρο και τις σχέσεις εξουσίας που βρίσκονται πίσω από τις λέξεις.

Ο Fairclough (2020) ορίζει, την Κριτική Ανάλυση Λόγου, ως μία ανάλυση λόγου, η οποία στοχεύει:

- στη συστηματική εξερεύνηση αδιαφανών και υπόρρητων σχέσεων αιτιότητας και προσδιορισμού μεταξύ (α) πρακτικών λόγου, γεγονότων και κειμένων και (β) ευρύτερων κοινωνικών και πολιτισμικών δομών, σχέσεων και διαδικασιών.
- στη διερεύνηση του ερωτήματος πώς τέτοιες πρακτικές, γεγονότα και κείμενα απορρέουν και διαμορφώνονται ιδεολογικά από σχέσεις εξουσίας και ανταγωνισμού για την κυριαρχία.
- στη διερεύνηση του πώς η αδιαφάνεια αυτών των σχέσεων ανάμεσα στο λόγο και την κοινωνία αποτελεί από μόνη της έναν παράγοντα που εγγυάται την κυριαρχία και την ηγεμονία.

2.4.1. Τα βασικά χαρακτηριστικά της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου

Λαμβάνοντας υπόψιν τις προαναφερόμενες παραδοχές, κρίνεται αναγκαίο να παρατεθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της ΚΑΛ τα οποία συνθέτουν τα κριτήρια που συγκροτούν τον πυρήνα της σκέψης της. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Fairclough και Wodak (1997: 271-280, όπως αναφέρεται στον van Dijk, 2001) οι βασικές αρχές της ΚΑΛ είναι οι εξής:

1. Η Κριτική Ανάλυση Λόγου αναμετράται με κοινωνικά προβλήματα.
2. Οι σχέσεις εξουσίας είναι διαλεκτικές / διαλογικές
3. Ο λόγος αποτελείται από την κοινωνία και το πολιτισμικό πλαίσιο

¹⁰Van Dijk, T. A. (2015). Critical discourse analysis. The handbook of discourse analysis, 466-485.
<https://doi.org/10.1002/9781118584194.ch22>

4. Ο λόγος επιτελεί ιδεολογικό έργο
5. Ο λόγος είναι ιστορικός
6. Η σύνδεση ανάμεσα στο κείμενο και την κοινωνία διαμεσολαβείται
7. Η ανάλυση λόγου είναι ερμηνευτική και επεξηγηματική
8. Ο λόγος είναι μια μορφή κοινωνικής δράσης, κοινωνικής πρακτικής

Τα βασικά αυτά χαρακτηριστικά που συγκροτούν τη λογική της Κριτική Ανάλυσης Λόγου, είναι αυτά που βοηθούν μία ερευνητική προσπάθεια, η οποία αξιοποιεί η δεδομένη οπτική ερμηνείας του λόγου, να διερευνήσει σε βάθος τι σηματοδοτούν οι λέξεις που χρησιμοποιούμε, κάτω από ποιες συνθήκες οικειοποιήθηκαν οι δεδομένες λέξεις για να αποδώσουν ένα νόημα σε αυτό που θέλουμε να εκφράσουμε, ποιες σχέσεις κυριαρχίας κρύβονται πίσω από τη χρήση του λόγου. Τα στοιχεία αυτά, δίνουν τη δυνατότητα να εκτεθούν λανθάνουσες σχέσεις διάκρισης, οι οποίες σταδιακά και με το πέρασμα των χρόνων έγιναν αναπόσπαστο κομμάτι όχι μονάχα στο πως εκφραζόμαστε, αλλά πως σκεφτόμαστε για το ζήτημα για το οποίο εκφράζουμε μία γνώμη. Επιπλέον, δίνουν τη δυνατότητα να κατανοήσουμε τους τρόπους με τους οποίους ο λόγος αποτελεί καθρέφτη των κοινωνικών διακρίσεων και των κοινωνικών ανισοτήτων, αλλά και εργαλείο για την αναπαραγωγή τους.

Η θεωρητική οπτική που κρίνεται πιο δόκιμη για την παρούσα εργασία είναι η λογοϊστορική προσέγγιση. Μία προσέγγιση, κατά την οποία η εξουσία, ή για να γίνει αντιληπτό στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, η έμφυλη κυριαρχία, νομιμοποιείται και απονομιοποιείται στους λόγους, καθώς όπως επισημαίνουν οι Reisigl και Wodak (2020) τα κείμενα, ο γραπτός λόγος «εκδηλώνουν μία σειρά από ιδεολογικές πιέσεις για κυριαρχία και ηγεμονία. Τίθεται, λοιπόν, πραγματικό ερώτημα, πως μέσα από την επιστράτευση συγκεκριμένων γλωσσικών στρατηγικών, οι χρήστες και οι χρήστριες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης επιδιώκουν να κυριαρχήσουν ιδεολογικά γύρω από αφηγήματα που διαφωνούν με την έννοια της γυναικοκτονίας και πολύ περισσότερο να κυριαρχήσουν ιδεολογικά αναπαράγοντας τις έμφυλες διακρίσεις, που τελικά ανέχονται το δεδομένο έγκλημα.

Η έννοια της «στρατηγικής» όταν γίνεται αναφορά στις στρατηγικές λόγου (discourse strategies) γίνεται εν πολλοίς αντιληπτή ως «ένα σκόπιμο σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, σχέδιο πρακτικής, που υιοθετεί κανείς/ καμιά για να επιτύχει ένα κοινωνική, πολιτικό, ψυχολογικό ή γλωσσικό στόχο» (Reisigl & Wodak, 2020).

3. Λόγος και φύλο

Κρίσιμο ερώτημα στην παρούσα ερευνητική προσπάθεια αποτελεί η σχέση που μπορεί να αναπτύσσεται στο λόγο και σε ζητήματα που αφορούν το φύλο. Με βάση, λοιπόν, όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω, ο λόγος μπορεί να γίνεται αντιληπτός ως εργαλείο αναπαραγωγής σχέσεων κυριαρχίας. Η διαπίστωση αυτή προέρχεται από την εκτίμηση ότι ο λόγος, είναι ιδεολογικός, καθώς συμβάλλει στη διατήρηση δεδομένων σχέσεων εξουσίας και κυριαρχίας. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο λόγος δύναται να αναπαράγει, αλλά και δυνάμει να αμφισβητήσει τις σχέσεις κυριαρχίας που μπορεί να αναπτύσσονται γύρω το φύλο.

Ξεκινώντας από την παραδοχή ότι ο λόγος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αναπαραγωγή σχέσεων κυριαρχίας σε ζητήματα φύλου. Οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να αποτυπώνεται αυτή η σχέση κυριαρχίας στο λόγο και κατά τη διάρκεια μιας διάδρασης, είναι στην πραγματικότητα πολλοί. Μπορεί να είναι η γραμματική επιλογή μόνο του αρσενικού γένους σε μια πρόταση, μπορεί να είναι η πλήρης έλλειψη του θηλυκού γένους σε λέξεις, αλλά μπορεί να είναι και η ίδια η διαχείριση μιας συζήτησης κατά την οποία οι άνδρες μπορεί να κυριαρχούν σε μια αλληλεπίδραση έναντι των γυναικών. Όπως σημειώνει η Deborah Tannen (1990), έρευνες αναφορικά με το φύλο και τη γλώσσα (Maltz και Borker, 1982) έχουν δείξει πως οι άνδρες ομιλητές είναι ανταγωνιστικοί και πιο πιθανό να συγκρουστούν σε μια συζήτηση, ενώ οι γυναίκες φαίνεται να είναι συνεργάσιμες και πιο πιθανό να αποφεύγουν τις συγκρούσεις.

Λαμβάνοντας υπόψιν, λοιπόν, τα στοιχεία αυτά, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως ο λόγος αποτελεί, από την μια πλευρά, τρόπος και από την άλλη πεδίο «νομιμοποίησης» των έμφυλων σχέσεων κυριαρχίας. Ή διαφορετικά ο λόγος είναι ένας κρίσιμος «χώρος» για την αναπαραγωγή των σχέσεων εξουσίας με βάση το φύλο και η Κριτική Ανάλυση Λόγου αντίστοιχα δύναται να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για να αμφισβητηθούν αυτές οι σχέσεις.

3.1. Το φύλο ως κοινωνική κατασκευή- Διάκριση κοινωνικού- βιολογικού φύλου

Σε αυτό το σημείο, βασική προϋπόθεση για την κατανόηση και στη συνέχεια ανάλυση των σχέσεων που διαρθρώνονται ανάμεσα στο λόγο και τα ζητήματα φύλου είναι να προσδιοριστεί η έννοια του φύλου, όπως γίνεται αντιληπτή υπό το πρίσμα της κοινωνικής κατασκευής, που εισάγει τον όρο «κοινωνικό φύλο».

Η ανάδυση του όρου «κοινωνικό φύλο» επεδίωξε να αμφισβητήσει την φυσικότητα, την κανονικότητα της έμφυλης διάκρισης ως μια συνθήκη, η οποία αποτελεί φυσική εξέλιξη των πραγμάτων. Έτσι, η εισαγωγή της έννοιας αυτής είχε ως στόχο την εξέταση των τρόπων με τους οποίους οι διαφορές μεταξύ γυναικών και ανδρών καθορίζονται και «φυσικοποιούνται» από τις κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές δομές. Η αντίληψη αυτή θεμελιώνει στην πραγματικότητα την οπτική του φύλου ως κοινωνική κατασκευή και έχει τις ρίζες της στη μαρξιστική θεωρία και πολύ περισσότερο εν συνεχεία στη φεμινιστική θεωρία. Η εν λόγω οπτική αποτυπώνεται με τον πιο γλαφυρό τρόπο στην πρωτοπόρα για την εποχή φράση της Simone de Beauvoir (1949) «Γυναίκα δε γεννιέσαι, γίνεσαι» σε ένα βιβλίο ορόσημο για την φεμινιστική θεωρία «Το Δεύτερο Φύλο». Με τη φράση αυτή, λοιπόν, η Beauvoir επιδιώκει να περιγράψει τις κοινωνικές, πολιτισμικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες που διαμορφώνουν το ρόλο που επιτελούν οι γυναίκες στις κοινωνίες και τους τρόπους με τους οποίους ο ρόλος αυτός εξυπηρετεί μια δεδομένη ιεραρχική σχέση κυριαρχίας.

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή αυτή η διχοτόμηση που γίνεται αντιληπτή ως μια κοινωνική διεργασία, η Ann Oakley (1972) όπως εξηγεί ο Robert Connell (2006) προβαίνει στο διαχωρισμό την έννοιας του βιολογικού φύλου (sex) και του κοινωνικού φύλου (gender). Η έννοια «βιολογικό φύλο» περιγράφει τις διακριτές βιολογικές και αναπαραγωγικές διαφορές των γεννητικών οργάνων μεταξύ γυναικών και ανδρών. Απεναντίας, ο όρος «κοινωνικό φύλο» αποτελεί μία προσπάθεια να αποτυπωθούν εννοιολογικά οι κοινωνικά και πολιτισμικά κατασκευασμένες διαφορές που έχουν αποδοθεί στα φύλα ανά τους αιώνες και συνακόλουθα η ερμηνεία των συμπεριφορών που ενσωματώνουν βάσει των ανωτέρω διαφορών. Τελικά, το κοινωνικό φύλο αναγνωρίζεται ως βάση της κοινωνικής οργάνωσης, αποτελώντας υπ' αυτή την έννοια ένα σύστημα ιδεολογικών αναπαραστάσεων που

προσδιορίζουν το «αρσενικό» και το «θηλυκό» και κατασκευάζουν τις ταυτότητες του φύλου (Γκασούκα, 2017: 7).

Στο ίδιο πλαίσιο με την Beauvoir, η Judith Butler (1990) στην προσπάθειά της εξηγήσει από τη μια πλευρά τη σημασία της κοινωνικοποίησης του φύλου και από την άλλη να αναδείξει τη διχοτόμηση του βιολογικού και του κοινωνικού φύλου σημειώνει: «Τον προορισμό του κάθε ανθρώπου δημιουργεί η κουλτούρα και όχι η βιολογία, καθώς οι έμφυλες διαφορές των σωμάτων είναι κοινωνικά α-νόητες μέχρι οι κοινωνικές πρακτικές τις μετατρέψουν σε κοινωνική πραγματικότητα». Τουτέστιν, το κοινωνικό φύλο δεν αποτελεί έκφραση αυτού που κάποια ή κάποιος είναι, αλλά πολύ περισσότερο αυτού που κάποια ή κάποιος κάνει. Η αντίληψη αυτή συνοψίζεται σε αυτό που η Butler όρισε ως «επιτελεστικότητα του φύλου», ως, δηλαδή, όλες εκείνες τις πρακτικές που διαμορφώνουν τα κοινωνικά υποκείμενα, αποδίδοντάς τους, μεταξύ άλλων, έμφυλους ρόλους.

Η προσέγγιση της κοινωνικής κατασκευής του φύλου υπαινίσσεται πως αυτό δεν αποτελεί ένα έμφυτο χαρακτηριστικό των ανθρώπων, αλλά μια κοινωνική κατασκευή, η οποία καθορίζει και καθορίζεται από την κοινωνική συνύπαρξη, ενώ ταυτόχρονα είναι μια προσέγγιση που διαβλέπει τις δυναμικές αυτής της διαδικασίας και τη μεταβλητότητά της (Bohan, 1993).

Να σημειωθεί, ότι, η αντίληψη αυτή δεν παραβλέπει τις βιολογικές, ανατομικές διαφορές ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες, επιδιώκει, όμως, να εξηγήσει τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι διαφορές εργαλειοποιούνται για να δημιουργηθεί ένα σύστημα εξουσίας, που εξυπηρετεί μια κυρίαρχη κοινωνική τάξη πραγμάτων.

Στην ίδια συζήτηση μετέχει και ο Bourdieu στο βιβλίο του «Ανδρική Κυριαρχία» (2007), όπου προβαίνει σε μια ανάλυση του πως το βιολογικό φύλο αξιοποιείται ως εργαλείο κανονικοποίησης των ανισοτήτων ανάμεσα στις γυναίκες και τους άνδρες μέσω του κοινωνικού φύλου, ενώ όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει (2007: 44): «Ο κοινωνικός κόσμος κατασκευάζει το σώμα ως έμφυλη πραγματικότητα και ως παρακαταθήκη «φυλοποιητικών» αρχών θεώρησης και διαίρεσης».

Με την παραδοχή αυτή, ο Bourdieu (2007:45) εξηγεί πως «η βιολογική διαφορά μεταξύ του γυναικείου και του ανδρικού σώματος και δη, η ανατομική διαφορά μεταξύ των γεννητικών οργάνων» αξιοποιείται για την ερμηνεία και φυσικοποίηση της κοινωνικά κατασκευασμένης διαφοράς μεταξύ των γενών. Υπ' αυτή την έννοια, καθώς:

«η αρχή κοινωνικής θεώρησης συγκροτεί την ανατομική διάκριση και η κοινωνικά συγκροτημένη διάκριση μετουσιώνεται σε θεμέλιο και εγγύηση της φυσικοποίησης της κοινωνικής θεώρησης που την αιτιολογεί, σημειώνεται μια σχέση κυκλικής αιτιότητας που εγκλωβίζει τις κοινωνίες στην προφάνεια σχέσεων κυριαρχίας εγγεγραμμένων συνάμα στην αντικειμενικότητα, με τη μορφή γνωστικών σχηματισμών, τα οποία, ακριβώς επειδή είναι απόρροια των διαιρέσεων αυτών, αναπαράγουν και την πρόσληψη αυτών των αντικειμενικών διαιρέσεων».

Λαμβάνοντας υπόψιν, τα παραπάνω, το φύλο κατασκευάζεται και ανακατασκευάζεται από την ίδια την ανθρώπινη αλληλεπίδραση, από την κοινωνική ζωή, ενώ παράλληλα αποτελεί παράγωγο της κοινωνικής ζωής (Lorber & Farrell, 1991: 112). Μέσα από ποιες πτυχές και διεργασίες της κοινωνικής ζωής, όμως, συντελείται η κοινωνικοποίηση του φύλου; Η Joan Ackner (2000) διακρίνει τα εξής στάδια αυτής της διαδικασίας¹¹:

1. Οι διακρίσεις που απορρέουν από την κατασκευή του κοινωνικού φύλου σημειώνονται στην εργασία, την οικογένεια, το κράτος, την πολιτική.
2. Οι εν λόγω διακρίσεις εκφράζονται και αναπαράγονται μέσω της κατασκευής συμβόλων και εικόνων μέσω της γλώσσας και του λόγου, της ιδεολογίας, της ένδυσης, καθώς και των μέσων μαζικής ενημέρωσης.
3. Ο τρόπος με τον οποίο αλληλεπιδρούν οι γυναίκες και οι άνδρες, ενέχει στοιχεία κυριαρχίας και ενσωμάτωσης της υποταγής. Ο τόνος της φωνής, οι διακοπές κατά τη διάρκεια ενός διαλόγου είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα της αναπαραγωγής αυτής της κυριαρχίας.

¹¹ ACKER, J. (1990). HIERARCHIES, JOBS, BODIES:: A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society*, 4(2), 139–158. <https://doi.org/10.1177/089124390004002002>

4. Το φύλο ως κοινωνικό δημιούργημα αποτελεί μέρος των διεργασιών που συγκροτούν και επιβάλλουν οι κοινωνικές δομές.

Η «κοινωνικοποίηση» του φύλου πραγματοποιείται μέσα από μια σειρά κοινωνικών διαδικασιών που εμπεριέχονται στην καθημερινότητα των ανθρώπων και ξεκινούν ήδη από πολύ μικρή ηλικία. Συγκεκριμένα, όπως επισημαίνει ο Connell (1987) καθώς ένα παιδί μεγαλώνει «η κοινωνία προσφέρει μια σειρά από εντολές, κοινωνικούς κανόνες και τρόπους συμπεριφορών κατάλληλα για το ένα ή το άλλο φύλο, που αφομοιώνονται από το παιδί έτσι ώστε να ανήκει στο ένα ή στο άλλο πολιτισμικά καθορισμένο κοινωνικό φύλο».

Ταυτόχρονα, η αναγωγή των βιολογικών διαφορών σε κοινωνικές διαφορές, που αναπαράγει και δικαιολογεί το σύστημα της ανδρικής κυριαρχίας, δεν θα μπορούσε να είναι δυνατή χωρίς την ενσωμάτωση αυτής της αντίληψης από τα κυριαρχούμενα κοινωνικά υποκείμενα, τις γυναίκες. Όπως επισημαίνει ο Bourdieu, η ενσωμάτωση αυτή σημειώνεται στους τρόπους δράσης των κοινωνικών υποκειμένων και τις κοινωνικές δομές και αποτελεί αυτό που ορίζεται ως «συμβολική βία». Συγκεκριμένα, ως «συμβολική βία» ορίζεται η αόρατη και σιωπηρή βία, μέσω της οποίας παράγονται και διαιώνονται σχέσεις κυριαρχίας που συντελούνται ως μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων, και χάρη στην οποία, γίνονται ανεκτές, δικαιολογούνται και εν τέλει διατηρούνται άλλες μορφές βίας.¹²

Σε αυτό τον κύκλο αναπαραγωγής της κυριαρχίας, οι κυριαρχούμενοι, εν προκειμένω οι κυριαρχούμενες, καταλήγουν να αντιλαμβάνονται τον κόσμο στη βάση κυρίαρχων νοηματικών και γνωστικών σχημάτων, με αποτέλεσμα να ενσωματώνουν τη «νομοτέλεια» της κυριαρχίας αυτής και να συντελούν στην διαίωνιση της. Υπ' αυτό το πρίσμα, τα υποκείμενα κοινωνικοποιούνται στη βάση των προσδοκιών της κοινωνίας για τις «αποδεκτές» συμπεριφορές, που αποδίδονται στο εκάστοτε φύλο, οι οποίες αναπαράγονται και εγκαθιδρύονται μέσω των κοινωνικών (π.χ: οικογένεια) και κρατικών θεσμών.

¹² Λαλάκη, Δ. (2018). Συμβολική βία και η αναπαραγωγή της εξουσίας. *Marginalia*.

Το συμπέρασμα γύρω από την έννοια της συμβολικής βίας, είναι το γεγονός τελικά πως οι εκδηλώσεις της βίας αυτής κατά των γυναικών διασφαλίζουν την αναγνώριση της βίας, όπως αυτή μπορεί να σημειώνεται σε μια ευρεία βεντάλια μορφών κακοποίησης, που μπορεί να καταλήγουν ακόμη και στην εξουσία «επί της ζωής και του θανάτου» των γυναικών από τους κυριαρχούμενους.

3.2. Έμφυλη βία

Έχοντας προβεί σε μια σύντομη αναδρομή του τρόπου με τον οποίο αναπαράγονται οι έμφυλες σχέσεις κυριαρχίας μέσω της κοινωνικής κατασκευής του φύλου και ενσωματώνονται μέσω της συμβολικής βίας, έχει στοιχειοθετηθεί το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο γίνεται αντιληπτή η έμφυλη βία και οι διαφορετικές εκφράσεις αυτής. Ο ορισμός της «έμφυλης βίας» ή «gender based violence», εισήχθη στην 4η Παγκόσμια Διάσκεψη Γυναικών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) το 1995 και σύμφωνα με αυτόν: «Η βία κατά των γυναικών είναι η έκφραση της ιστορικά διαπιστωμένης ανισότητας στις σχέσεις ισχύος μεταξύ ανδρών και γυναικών που οδήγησε στην κυριαρχία των ανδρών επί των γυναικών και στις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της ανάπτυξής τους (παρ. 113 και 118, πρόγραμμα Δράσης της Παγκόσμιας Διάσκεψης του ΟΗΕ, Πεκίνο, 1995).

Η βία κατά των γυναικών ή διαφορετικά η έμφυλη βία, αφορά βίες πράξεις που στην πλειοψηφία τους διαπράττονται από άνδρες ή αγόρια σε βάρος γυναικών ή κοριτσιών. Η βία αυτής της μορφής έχει στον πυρήνα της την έμφυλη διάσταση, καθώς οι βίαιες πράξεις διενεργούνται σε βάρος γυναικών ή κοριτσιών ακριβώς λόγω του φύλου τους.

Η έμφυλη βία μπορεί να λάβει διαφορετικές διαστάσεις ανά χώρα και χρονική περίοδο. Αυτή η μορφή βίας μπορεί να ιδωθεί ως ένας μηχανισμός καταπίεσης των γυναικών είτε ευρύτερα στην κοινωνία, είτε σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων. Παράλληλα, μπορεί να προκύψει λόγω της αίσθησης ανωτερότητας και μισογυνισμού του εκάστοτε δράστη.

Με βάση τον ορισμό που υιοθετήθηκε από τη Διακήρυξη για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, που εγκρίθηκε χωρίς ψηφοφορία από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στο ψήφισμα 48/104 της 20ης Δεκεμβρίου 1993 «η βία κατά των

γυναικών είναι η εκδήλωση των ιστορικά άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ενώ αποτελεί έναν από τους κρίσιμους κοινωνικούς μηχανισμούς μέσω του οποίου οι γυναίκες αναγκάζονται να βρίσκονται σε υποδεέστερη θέση σε σύγκριση με τους άνδρες».¹³

Στη βάση αυτή, ο ορισμός καταδεικνύει ότι το εν λόγω φαινόμενο δύναται να παρουσιαστεί στο επίπεδο της ιδιωτικής ζωής, τόσο εντός της οικογένειας, όσο και συνολικότερα στο επίπεδο των ερωτικών συντροφικών σχέσεων που μπορεί να συνάπτουν ένας άνδρας και μια γυναίκα.

Ένας ακόμη ορισμός που εισήχθη για τη νοηματοδότηση της «βίας κατά των γυναικών» εντοπίζεται στο άρθρο 1 της Διακήρυξης επισημαίνει ότι με την έννοια «βία κατά των γυναικών», εννοείται «κάθε πράξη βίας με βάση το φύλο που οδηγεί ή είναι πιθανό να οδηγήσει σε σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή ταλαιπωρία στις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις εξαναγκασμού ή αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε αυτό συμβαίνει στην δημόσια, είτε στην ιδιωτική ζωή».

Εν συνεχεία, στο άρθρο 2 της ίδιας Σύμβασης θεμελιώνονται οι μορφές που μπορεί να πάρει η βία κατά των γυναικών, οι οποίες είναι οι εξής:

1. Η σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία που σημειώνεται στο οικογενειακό πλαίσιο, που αφορά πράξεις ξυλοδαρμού, σεξουαλικής κακοποίησης των κοριτσιών στο σπίτι, βίας που σχετίζεται με την προίκα, του βιασμού στα πλαίσια του γάμου, του ακρωτηριασμού των γυναικείων οργάνων και άλλων παραδοσιακών πρακτικών που είναι βλαβερές στις γυναίκες και της μη συζυγικής βίας, που σχετίζεται με την εκμετάλλευση.
2. Η σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία που εκδηλώνεται εντός της γενικής κοινότητας, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού, της σεξουαλικής κακοποίησης, της σεξουαλικής παρενόχλησης και του εκφοβισμού στην εργασία, σε

¹³ Assembly, U. G. (1993). Declaration on the Elimination of Violence against Women. *UN General Assembly*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

εκπαιδευτικά ιδρύματα και αλλού, εμπορία γυναικών και καταναγκαστική πορνεία.

3. Η σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική βία που υποθάλπεται ή παραβλέπεται από το κράτος, όπου κι αν συμβαίνει.

Ταυτόχρονα, η βία κατά των γυναικών εννοιολογείται και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence), γνωστή και ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία υπογράφηκε το 2011 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου του 2014 και στόχο έχει την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, την προστασία των θυμάτων έμφυλης βίας και την αυστηροποίηση του πλαισίου που αφορά πράξεις κακοποίησης.

Στη Σύμβαση (2014) αυτή εξηγούνται ορισμένες έννοιες αναγκαίες για την κατανόηση της έμφυλης βίας:

1. ως «βία κατά των γυναικών» θεωρείται η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μια μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και θα εννοούνται όλες οι πράξεις βίας με βάση το φύλο που έχει ή μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα, σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο στις γυναίκες, περιλαμβανομένων των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, είτε στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο,
2. ως «ενδοοικογενειακή βία» λογίζονται όλες οι πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας που συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή της οικιακής μονάδας ή ανάμεσα σε πρώην ή νυν συζύγους ή συντρόφους, είτε ο αυτουργός διαμένει ή διέμενε στην ίδια κατοικία με το θύμα είτε όχι,
3. ως «φύλο» θεωρούνται οι κοινωνικά δημιουργημένοι ρόλοι, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες που μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί κατάλληλα για τους άνδρες και τις γυναίκες,
4. ως «βία με βάση το φύλο κατά των γυναικών» θεωρείται η βία που καταφέρεται εναντίον μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή που επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες,

5. ως «θύμα» νοείται οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο υπόκειται σε τύπους συμπεριφοράς που εντάσσονται στο πλαίσιο της βίας κατά των γυναικών, καθώς και στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας.
6. ο όρος «γυναίκες» χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει και κορίτσια ηλικίας κάτω των 18 ετών.¹⁴

3.3. Γυναικοκτονία

Η γυναικοκτονία (femicide) ως έννοια, αλλά και ως έγκλημα με διακριτά κίνητρα και αιτίες απ' ότι η ανθρωποκτονία γενικά και αόριστα, δυστυχώς, δεν έχει ενταχθεί στην ελληνική νομοθεσία, με αποτέλεσμα τα στοιχεία, που μπορεί να συλλέγονται για αυτές τις περιπτώσεις δολοφονιών, να απορρέουν από ανεξάρτητους οργανισμούς και φορείς, αλλά όχι από επίσημους κρατικούς φορείς.

Ωστόσο, αποτελεί ένα αναγνωρίσιμο κοινωνικό πρόβλημα, που έχει αναγνωριστεί στο διεθνές δίκαιο. Η πρώτη φορά που χρησιμοποιήθηκε η έννοια της γυναικοκτονίας στον δημόσιο χώρο και ενώπιον ενός μαζικού ακροατηρίου, προκειμένου να αποδοθεί το νόημα της διακριτότητας της δολοφονίας των γυναικών, από την ανθρωποκτονία, ήταν το 1976 στο Διεθνές Δικαστήριο για τα εγκλήματα κατά των γυναικών στις Βρυξέλλες, στο οποίο συμμετείχαν περίπου 2.000 γυναίκες από 40 χώρες, όπως επισημαίνει η εγκληματολόγος, συγγραφέας και ακτιβίστρια, Νταϊάνα Ράσελ (Diana E. H. Russell) κατά την ομιλία της στο Συμπόσιο των Ηνωμένων Εθνών πάνω στη γυναικοκτονία το 2012.¹⁵

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (2012), επισημαίνει πως η βία κατά των γυναικών μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές και να αποτελείται από εξίσου διαφορετικές πρακτικές, από τη λεκτική κακοποίηση και άλλες μορφές συναισθηματικής κακοποίησης, μέχρι την καθημερινή φυσική ή σεξουαλική κακοποίηση. Σε αυτό το ευρύ φάσμα πρακτικών βρίσκεται και η γυναικοκτονία, η δολοφονία μιας γυναίκας ακριβώς επειδή είναι γυναίκα.

¹⁴Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Κωνσταντινούπολη, 11, 2011.

¹⁵ Russell, D. (2012). Defining femicide. Speech given at the opening of the United Nations Symposium on Femicide, 26.

Ο ΠΟΥ ορίζει την γυναικοκτονία ως εξής:

Η γυναικοκτονία θεωρείται γενικά ότι περιλαμβάνει την σκόπιμη δολοφονία των γυναικών, επειδή είναι γυναίκες, αλλά οι ευρύτεροι ορισμοί περιλαμβάνουν οποιοσδήποτε δολοφονίες γυναικών ή κοριτσιών. (...) Η γυναικοκτονία συνήθως διαπράττεται από άνδρες, αλλά ορισμένες φορές μπορεί να εμπλέκονται και γυναίκες, μέλη της οικογένειας. Η γυναικοκτονία διαφέρει από την ανθρωποκτονία ανδρών με συγκεκριμένους τρόπους. Για παράδειγμα, οι περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονίας διαπράττονται από συντρόφους ή πρώην συντρόφους και περιλαμβάνουν συνεχή κακοποίηση στο σπίτι, απειλές ή εκφοβισμό, σεξουαλική βία ή καταστάσεις όπου οι γυναίκες έχουν λιγότερη εξουσία ή λιγότερους πόρους από τον σύντροφό τους.

Ο ορισμός αυτός αποτυπώνει από τη μία πλευρά την ανδρική κυριαρχία στις έμφυλες σχέσεις και υπ' αυτή την έννοια προσδιορίζει από που απορρέουν τα κίνητρα στις δολοφονίες γυναικών, ενώ από την άλλη πλευρά προειδοποιεί για τις κακοποιητικές συμπεριφορές που μπορεί να προηγούνται του φόνου, δημιουργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο ένα μοτίβο. Σημειώνεται ότι, το μοτίβο αποτελεί βασικό κριτήριο στη συζήτηση περί γυναικοκτονιών, γιατί καταδεικνύει το γεγονός ότι τα εγκλήματα αυτά παύουν να θεωρούνται «μεμονωμένα περιστατικά» και γίνονται αντιληπτά ως «κοινωνικό φαινόμενο», με συνέχεια, κοινά χαρακτηριστικά και κοινό υπόβαθρο τη συνειδητή ή ασυνείδητη κυριαρχία των ανδρών, επί των γυναικών. Ένα κοινωνικό φαινόμενο που πρέπει να προσδιοριστεί, μεταξύ άλλων και στο νομικό πλαίσιο, ούτως ώστε να αντιμετωπιστεί, διότι διαφορετικά είναι αόρατοι φόνοι. Εν τέλει, οι γυναικοκτονίες αποτελούν ένα κοινωνικό πρόβλημα, το οποίο εγγράφεται στη σχέση κυριαρχίας των ανδρών επί των γυναικών, η οποία συσκοτίζεται από τον όρο ανθρωποκτονία (Πετράκη, 2020:25).

Τελικά, που αποσκοπεί, η συζήτηση γύρω από την έννοια της γυναικοκτονίας; Το ερώτημα αυτό βρίσκει την απάντησή του στη διαλεκτική σχέση ανάμεσα στο λόγο και την ικανότητα αυτού να διαμορφώνει και να διαμορφώνεται από τις κοινωνίες. Σε αυτό το πλαίσιο, η άρνηση αποδοχής της γυναικοκτονίας, ως μιας έννοιας, που δύναται να αποδώσει το νόημα ενός εγκλήματος με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, αποτελεί στην πραγματικότητα άρνηση κατανόησης του φαινομένου, αλλά και

συγκάλυψη και σιωπηρή αποδοχή των αιτιών που το δημιουργούν. Σιωπηρή αποδοχή φόνων, τα κίνητρα των οποίων, απορρέουν από το γεγονός ότι, τα θύματα «δολοφονούνται ακριβώς επειδή είναι γυναίκες».

Λαμβάνοντας υπόψιν, λοιπόν, τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτή η δύναμη του λόγου να αποδίδει νόημα στις κοινωνικές προσλαμβάνουσες και να κάνει το εκάστοτε κοινωνικό πρόβλημα **ορατό**. Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο μπορούν οι κοινωνίες και οι πολιτικοί θεσμοί να συνειδητοποιήσουν ένα κοινωνικό ζήτημα και να προβούν σε συλλογικές ή θεσμικές δράσεις, που θα το αντιμετωπίσουν και θα το επιλύσουν. Παράλληλα, όμως, η νομική θεσμοθέτηση ενός όρου που αποδίδει ένα κοινωνικό φαινόμενο, φωτογραφίζοντας τα αίτιά του σε μια μονάχα λέξη, μπορεί να δημιουργήσει το πεδίο εκείνο, που χρειάζεται, προκειμένου, να μπορεί να καταγραφεί και να λογίζεται ως διακριτή αξιόποινη πράξη, καθώς και στη συνέχεια να γίνει αντικείμενο έρευνας για την καταπολέμησή του και την ανάδειξη των συνθηκών που το ανέχονται ή και το καλλιεργούν (Πετράκη: 27).

4. Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως μια νέα δημόσια σφαίρα

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (social media) συνιστούν ολοένα και περισσότερο αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας των κοινωνικών υποκειμένων, καθώς οι χρήσεις που διαθέτουν φαίνεται πως προσφέρουν πολλαπλές δυνατότητες. Αποτελούν έναν δίαυλο επικοινωνίας των ανθρώπων με τη δυνατότητα που παρέχουν να εκμηδενίζουν τις αποστάσεις, αποτελούν πηγή ενημέρωσης για όσα συμβαίνουν στον κόσμο, εργαλείο διαμόρφωσης του «προφίλ» που οι χρήστες και οι χρήστριες θέλουν να προβάλουν, αλλά και πεδίο συγκλίσεων και συγκρούσεων απόψεων, που μπορεί να εκφράζονται με μία μεγαλύτερη ευκολία, ενδεχομένως, απ' ό,τι κατά την φυσική συναναστροφή. Όλες αυτές οι δυνατότητες που διαθέτουν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης τα έχουν καταστήσει από τις πιο δημοφιλείς διαδικτυακές υπηρεσίες παγκοσμίως (Boyd και Ellison, 2008 στους Gil de Zuniga κ.α., 2012) και ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές.

Θα ήταν, λοιπόν, εύλογο, να υποθέσει κανείς, πως τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, τα οποία έχουν περισσότερο δημόσιο και μαζικό χαρακτήρα ως προς το σε ποιους και ποιες απευθύνεται μία ανάρτηση, έχουν μετουσιωθεί σε μια νέα δημόσια σφαίρα. Μία δημόσια δημόσια σφαίρα, στην οποία μία άποψη που μπορεί να αρθρώνεται, αποτελεί αντικείμενο διαλόγου από δεκάδες εκατοντάδες, ή ακόμη και χιλιάδες άλλους ανθρώπους, σε σύγκριση με μία διαπροσωπική επαφή.

Πως ορίζεται, από ποιους ή ποιες εισάγεται σαν έννοια και τι επιδιώκεται να νοηματοδοτήσει η δημόσια σφαίρα;

Η έννοια της «δημόσιας σφαίρας» (public sphere) ή (Öffentlichkeit) αναπτύχθηκε από τον θεωρητικό της Σχολής της Φρανκφούρτης, Jürgen Habermas στο έργο του «Ο δομικός μετασχηματισμός της δημόσιας σφαίρας» (1962). Στο βιβλίο αυτό, ο γερμανός θεωρητικός της κριτικής θεωρίας πραγματεύεται τον χώρο εκείνο που διαμορφώθηκε στην Ευρώπη τον 18ο αιώνα, που συνιστούσε πεδίο διαλόγου και δη, κριτικού διαλόγου, των πολιτών, ο δημόσιος χαρακτήρας του οποίου, θα ενεργούσε εποπτικά για την κρατική εξουσία. Παράλληλα, στο ίδιο έργο αναφέρθηκε στον ρόλο που διαδραμάτισε ο Τύπος στον εκδημοκρατισμό της Ευρώπης, διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον στο οποίο διάνθιζε ο διάλογος μεταξύ των πολιτών που εμπλέκονται στα

πολιτικά πράγματα (Cela, 2015). Βέβαια, μετά ήρθε η εποχή που τα ιδιωτικά συμφέροντα ενεπλάκησαν με πιο ενεργό τρόπο στα μέσα ενημέρωσης και σε σύμπνοια με την κρατική εξουσία, από πεδίο συζήτησης, μετασχηματίστηκαν σε πεδίο διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και αναπαραγωγής των κυρίαρχων αντιλήψεων για τα εκάστοτε κοινωνικά επίδικα.

Παράλληλα, θα μπορούσαμε να πούμε πως η δημόσια σφαίρα μεσολαβεί μεταξύ των ιδιωτικών κοινωνικών δομών εκείνων, όπως αυτή της οικογένειας και του εργασιακού χώρου και, αντίστοιχα, του κράτους. Η δημόσια σφαίρα, εν τέλει, συνιστούσε κοινωνικούς χώρους, στους οποίους τα κοινωνικά υποκείμενα μπορούσαν να συγκεντρωθούν, να συναντηθούν, ούτως ώστε να συζητήσουν ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος, τα οποία άπτονται των κοινών συμφερόντων τους, καθώς και έπειτα να οργανωθούν συλλογικά για να διεκδικήσουν τα συμφέροντα αυτά από την δημόσια εξουσία, ή να εναντιωθούν στις αυθαίρετες και καταπιεστικές μορφές αυτής (Kellner, 2000).

Με βάση τα παραπάνω, η λογική της δημόσιας σφαίρας έγκειται στην ανεξαρτησία της από την οικονομική και την πολιτική εξουσία. Υπ' αυτό το πρίσμα, ο Χάμπερμας υπογραμμίζει ότι η δημόσια σφαίρα δεν είναι απλώς μια σφαίρα δημόσιας πολιτικής επικοινωνίας, αλλά, πολύ περισσότερο ένας χώρος ελεύθερος από τους έλεγχους τόσο του κράτους, όσο και της ιδιωτικής σφαίρας (Fuchs, 2014).

Ειδικότερα, ο Habermas (1991) υποστηρίζει: «ονομάζουμε εκδηλώσεις και περιστάσεις «δημόσιες» όταν είναι ανοιχτές σε όλους, σε αντίθεση με κλειστές ή αποκλειστικές υποθέσεις». Υπ' αυτή την έννοια, η «δημόσια σφαίρα» είναι ένα «βασίλειο της κοινωνικής μας ζωής στο οποίο μπορεί να διαμορφωθεί κάτι που προσεγγίζει την κοινή γνώμη. Η πρόσβαση είναι εγγυημένη σε όλους τους πολίτες» (Habermas, 1989 στο Bronner & Kellner, 1989) ¹⁶. Στην πραγματικότητα, στον ορισμό αυτό αντιπαραβάλλεται η έννοια του δημοσίου, με εκείνη του ιδιωτικού με την πρώτη να είναι αλληλένδετη, αντίστοιχα, με την έννοια της κοινής γνώμης και τις

¹⁶ Bronner, S. E., & Kellner, D. (Eds.). (1989). Critical theory and society: A reader. Psychology Press.

δυνατότητες που διανοίγονται στην πρόσβαση που μπορεί τα κοινωνικά υποκείμενα να αποκτούν στα κοινωνικά και πολιτικά πράγματα.

Η δημόσια σφαίρα, λοιπόν, γίνεται κατανοητή ως μια «κοινωνία που εμπλέκεται σε κριτικό δημόσιο διάλογο», ενώ οι συνθήκες που προϋποθέτουν την ύπαρξη της είναι οι εξής (Habermas (1991)¹⁷:

- Η διαμόρφωση της κοινής γνώμης.
- Όλοι οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε αυτή.
- Ελεύθερη συζήτηση χωρίς περιορισμούς, τηρώντας τα θεμελιώδη δικαιώματα της ελευθερίας του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας της έκφρασης και της δημοσίευσης των απόψεων, που μπορεί να διαμορφώνονται και αφορούν ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος. Σημειώνεται ότι, η εκάστοτε διάσκεψη συνεπάγεται ελευθερία από οποιονδήποτε οικονομικό και πολιτικό έλεγχο.
- Συζήτηση για τους γενικούς κανόνες που διέπουν τις κοινωνικές σχέσεις.

Συνοψίζοντας, η έννοια του δημόσιου χώρου από τον Habermas τονίζει τη σημασία της ανοικτής, κριτικής και συμπεριληπτικής δημόσιας συζήτησης ως ζωτικό στοιχείο των δημοκρατικών κοινωνιών. Αντιπροσωπεύει έναν χώρο, όπου οι πολίτες μπορούν να συνεργαστούν, να ανταλλάσσουν ιδέες και να διαμορφώνουν τη δημόσια γνώμη μέσω μίας κριτικής και συνάμα διαλογικής διαδικασίας.

Παρόλα αυτά, ο Habermas μελετώντας την εξέλιξη της δημόσιας σφαίρας, επισημαίνει ότι ο αυτό που θεώρησε ως «ιδανικό» δημόσιο χώρο, ελεύθερο να αξιοποιηθεί από τις κοινωνίες χωρίς «έξωθεν» περιορισμούς και παρεμβάσεις από το κράτος ή συμφέροντα έχει υπονομευθεί στις σύγχρονες κοινωνίες από διάφορους παράγοντες, όπως η εμπορευματοποίηση των μέσων ενημέρωσης, η επίδραση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας και ο αποκλεισμός ορισμένων κοινωνικών ομάδων.

¹⁷ Habermas, J. (1991). The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society. MIT press, σελ 27 και 136 -142

Τα παραπάνω στοιχεία γύρω από την έννοια της δημόσιας σφαίρας του Habermas αποτελούν μονάχα μια επιδερμική προσπάθεια ορισμού της, προκειμένου στη συνέχεια να μελετηθεί το πεδίο, το οποίο τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης συγκροτούν ως δημόσια σφαίρα.

4.1. Τα χαρακτηριστικά των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης

Μετά τον Τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ήρθαν το Διαδίκτυο και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, τα οποία επιτρέπουν στα κοινωνικά υποκείμενα να συνδιαλέγονται άμεσα και αδιαμεσολάβητα και να εκφράζουν τις απόψεις τους δημόσια αναφορικά με γεγονότα και κοινωνικά ζητήματα, που έχουν το χαρακτήρα του ευρέος δημοσίου συμφέροντος (Shirky, 2011 στο Ζελα, 2015).

Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης είναι τεχνοκοινωνικά συστήματα, υπό την έννοια ότι αποτελούν τεχνολογικά εργαλεία ή χώρο, η ύπαρξη του οποίου εξυπηρετεί την κοινωνική διάδραση (Fuchs, 2014). Είναι, λοιπόν, διαδραστικά τεχνολογικά εργαλεία που διευκολύνουν τη δημιουργία και την ανταλλαγή πληροφοριών, ιδεών, ενδιαφερόντων, αλλά και άλλων μορφών έκφρασης μέσω εικονικών κοινοτήτων και δικτύων (Obar & Wildman, 2015). Ποια είναι όμως τα βασικά χαρακτηριστικά των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, που τα καθιστούν πρωτοπορία στον τεχνολογικό κόσμο της επικοινωνίας; Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν διαφορετικές οπτικές, τα πιο θεμελιώδη είναι τα εξής (Mayfield, 2008 στο Παπαθανασόπουλος, 2013):

1. Συμμετοχή: Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ρευστοποιούν τη διάκριση ανάμεσα στο μέσο επικοινωνίας και τον χρήστη ή τη χρήστρια, ενθαρρύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την συμμετοχή.
2. Ανοιχτότητα: Διαθέτουν ελάχιστους περιορισμούς στην πρόσβαση και την παραγωγή περιεχομένου, ενώ παράλληλα έχουν ανοιχτό χαρακτήρα στη διάδραση και τη συμμετοχή.
3. Συνομιλία: Οι χρήστες και οι χρήστριες μπορούν να αλληλεπιδρούν και να συνομιλούν ελεύθερα, κάτι το οποίο ισχύει από κατασκευής των εν λόγω μέσων.
4. Κοινότητα: Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης βοηθούν την ανάπτυξη διαδικτυακών κοινοτήτων συνδέοντας το προφίλ ενός χρήστη ή μιας χρήστριας με εκείνα άλλων ατόμων ή ομάδων με κοινά ενδιαφέροντα και απόψεις.

5. Συνδεσιμότητα: Στην πλειοψηφία τους τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης προάγουν τη συνδεσιμότητα, αξιοποιώντας συνδέσμους (link) με άλλες πηγές, ιστότοπους και ανθρώπους, δημιουργώντας το κίνητρο οι χρήστες και οι χρήστριες να μεταβούν και κάπου αλλού πέραν της αρχικής ανάρτησης.

Τα νέα μέσα, στα οποία εντάσσονται και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, από τη μία πλευρά φαίνεται να προσελκύουν πολύ μεγαλύτερο κοινό συγκριτικά με τα παραδοσιακά και από την άλλη διαμορφώνουν ένα πεδίο μεγαλύτερης διάδρασης μεταξύ των χρηστών και των χρηστριών τους και δη σε παγκόσμιο επίπεδο (Flew και Iosifidis, 2020). Στο ίδιο πλαίσιο οι McQuail, Blumer και Brown σημειώνουν πως «η χρήση των μέσων αποτελεί περισσότερο μια διαδικασία αλληλόδρασης, που συνδέει το περιεχόμενο των μέσων, τις προσωπικές ανάγκες, τις αντιλήψεις, τους ρόλους, τις αξίες και το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται και λειτουργεί ένα άτομο» (McQuail, Blumer & Brown, 1972 στο Παπαθανασόπουλος, 2013).

Να σημειωθεί ότι, η δημοφιλία των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης τα έχει καταστήσει σε βασικό μέσο ενημέρωσης, χάρη στην ταχύτητα με την οποία διαδίδονται πλέον τα γεγονότα μέσω διαδικτύου (Wu et al. n.d.). Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, το γεγονός ότι ολοένα και περισσότερα μέσα ενημέρωσης διαθέτουν λογαριασμούς σε αυτά, προκειμένου να διευρύνουν το ακροατήριό τους.

Εκτός, όμως, των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών, η ειδοποιός διαφορά από τα παραδοσιακά μέσα, που καθιστά τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως ένα σημαντικό επικοινωνιακό εργαλείο, αλλά και ως μια νέα μορφή δημόσιας σφαίρας, είναι ο ενεργός ρόλος των χρηστών και των χρηστριών τους στην παραγωγή και εν τέλει την διαμόρφωση περιεχομένου ή ακόμη και ειδήσεων, δίνοντας βήμα ακόμη και σε εκείνους και εκείνες που είναι πιο διστακτικοί/ές να εκφράσουν τη γνώμη τους πάνω σε ένα ζήτημα.

Σε αυτή τη βάση είναι που διατυπώνεται και το ερώτημα της παρούσας εργασίας για το κατά πόσο, τελικά, δύναται η συζήτηση γύρω από ένα κοινωνικό φαινόμενο στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης να διαμορφώνεται και να μετασχηματίζεται, μέσα από την ελεύθερη έκφραση μιας άποψης στον προσωπικό λογαριασμό του καθενός ή της καθεμιάς, στα σχόλια κάτω από τις αναρτήσεις άλλων χρηστών και χρηστριών ή

ακόμη και των μέσων ενημέρωσης, καθώς και την ανάρτηση ενός γεγονότος σε πραγματικό χρόνο. Στην επικοινωνία, δε, σε πραγματικό χρόνο συνεισφέρουν οι ειδοποιήσεις, τα απευθείας μηνύματα και η προσθήκη ετικετών των ανθρώπων με τα οποία θέλει ο καθένας και η καθεμιά να επικοινωνήσει. Η διαδικασία αυτή, δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες και τις χρήστριες να αποτελούν ενεργά δρώντα υποκείμενα τόσο της επικοινωνιακής διαδικασίας, όσο τελικά και της διαμόρφωσης της κοινωνικής πραγματικότητας.

Ταυτόχρονα, ένα ακόμη χαρακτηριστικό που θα μπορούσαμε να πούμε πως ενισχύεται από αυτή την άμεση και αδιαμεσολάβητη έκφραση μίας άποψης είναι η αίσθηση πως οι χρήστες και οι χρήστριες ανήκουν σε μία κοινότητα, η οποία μπορεί να διαμορφώνεται είτε μέσω των φίλων που επιλέγει ο καθένας και η καθεμιά να διατηρεί στον προσωπικό του/ της λογαριασμό, είτε μέσω της ένταξης σε θεματικές ομάδες (group), που συγκεντρώνουν άτομα με κοινά ενδιαφέροντα και ανησυχίες.

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται πως τα χαρακτηριστικά των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης είναι μία υπόθεση που εξελίσσεται συνεχώς, ενώ μπορεί να διαφέρουν ανάλογα την πλατφόρμα και τις τάσεις ή ανάγκες που επιδιώκει να καλύψει. Αξίζει να σημειωθεί πως, θα μπορούσαν να ειπωθούν πολλά και για τους κινδύνους που ελλοχεύουν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, τόσο ως προς την ασφάλεια των προσωπικών δεδομένων των χρηστών και των χρηστριών τους, όσο και ως προς την ποιότητα των πληροφοριών που διαχέονται και παραποιούνται, πλήττοντας την ίδια την έννοια της Δημοκρατίας, ωστόσο, η συζήτηση αυτή δεν κρίνεται πως είναι χρήσιμη για την εξαγωγή συμπερασμάτων στο παρόν. Τίθεται μονάχα σαν διευκρίνηση, προκειμένου να μην δίνεται μια λανθασμένη εντύπωση πως η παρούσα εργασία αντιλαμβάνεται τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως εργαλεία, που διαθέτουν μόνο θετικά χαρακτηριστικά.

4.2. Τι καθιστά τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης δημόσια σφαίρα;

Δεν είναι λίγοι και λίγες εκείνοι/ ες οι ερευνητές και οι ερευνήτριες, που έχουν μελετήσει το ερώτημα εάν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης αποτελούν μία «νέα» δημόσια σφαίρα. Ένα νέο τόπο, όπως μπορεί να ήταν οι πλατείες ή τα καφενεία, στον οποίο τα κοινωνικά υποκείμενα μπορούσαν να συνδιαλλαγούν, να συγκρουστούν, να

συνθέσουν τις απόψεις τους μακριά από τις επιταγές παραγόντων που διέθεταν εξουσία.

Προσδιορίζοντας εννοιολογικά τη δημόσια σφαίρα ο Habermas τόνιζε πως εάν κάτι είναι δημόσιο είναι «ανοιχτό σε όλους», ενώ ως σφαίρα αντιλαμβανόταν την εμπλοκή της κοινωνίας σε κριτικό δημόσιο διάλογο» (1991).

Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα, εάν και κατά πόσο οι προϋποθέσεις του δημοσίου και της δημιουργίας του πεδίου άσκησης κριτικού διαλόγου στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα δεν είναι εύκολη. Με μία πρώτη ματιά πληρούνται. Η δυνατότητα να δημιουργηθούν λογαριασμοί στα μέσα αυτά δίνεται σε όλους τους πολίτες. Ωστόσο, η ιδιοκτησία, η κυριότητα των μέσων αυτών βρίσκεται σε ιδιώτες, οπότε θα μπορούσε να υπάρχει η λογική του εμπορεύματος. Παρόλα αυτά, δεν αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία, διατήρηση και αξιοποίηση ενός λογαριασμού, καθώς το κέρδος των ιδιωτών αυτών παράγεται με άλλους τρόπους, όπως μπορεί να είναι οι διαφημίσεις. Από την άλλη βέβαια, για να μπορεί κανείς να δημιουργήσει ένα λογαριασμό, πρέπει να έχει πρόσβαση αφενός στο Διαδίκτυο, αφετέρου σε κάποιο υπολογιστή, κινητό τηλέφωνο ή tablet, αντικείμενα τα οποία δεν μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι διαθέτουν όλοι οι άνθρωποι στον κόσμο.

Ταυτόχρονα, οι χρήστες και οι χρήστριες έχουν τη δυνατότητα να εκφράζουν δημόσια τις απόψεις τους είτε μέσω αναρτήσεων, είτε μέσω σχολιασμού σε άλλες αναρτήσεις και από τη διαδικασία αυτή να διεξάγεται διάλογος μεταξύ πολλών προσώπων στην εκάστοτε διαδικτυακή κοινότητα. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, όμως, υφίστανται ορισμένοι περιορισμοί στις πλατφόρμες αυτές, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα, όπως μπορεί να είναι η πρόσκληση σε βία, ρατσιστικό μίσος κ.ο.κ.

Σε κάθε, όμως, από τις δύο αυτές περιπτώσεις θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης αποτελούν ένα χώρο στον οποίο δύναται να συναντηθεί και να συζητήσει δημόσια συντριπτικό ποσοστό του παγκόσμιου πληθυσμού. Σημειώνεται ότι, το 2021 περισσότεροι από 4.26 δισεκατομμύρια άνθρωποι από όλο

τον κόσμο χρησιμοποιούσαν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, ποσοστό το οποίο ανέρχεται στα 4.59 δισεκατομμύρια το 2022.¹⁸

Η προσπάθεια αποτύπωσης του μετασχηματισμού των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης σε δημόσια σφαίρα, επιδιώκεται με την εισαγωγή της έννοιας «δικτυωμένη δημόσια σφαίρα» (networked public sphere), στην οποία η κοινή γνώμη, ή μάλλον οι κοινές γνώμες διαμορφώνονται μέσω της αλληλεπίδρασης των χρηστών και των χρηστριών σε διαδικτυακές πλατφόρμες. Το στοιχείο αυτό συνιστά τον «κυβερνοχώρο», αλλά και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ένα νέο δημόσιο χώρο (Czela, 2015).

Εν τέλει, αυτό που καθιστά τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης ως δημόσια σφαίρα είναι τα ίδια τα χαρακτηριστικά τους, ή τουλάχιστον ορισμένα εξ αυτών. Οι χρήστες και οι χρήστριες μπορούν να επικοινωνούν ελεύθερα μεταξύ τους μέσω του περιεχομένου που δημοσιεύουν ή αντίστοιχα σχολιάζουν. Το περιεχόμενο αυτό καθίσταται είναι προσβάσιμο από οποιονδήποτε, εξαλείφοντας έτσι τα φυσικά εμπόδια που μπορεί να συναντούσε η δημόσια σφαίρα του Habermas (Fuchs, 2014).

¹⁸ Dixon, S. (2023). Number of social media users worldwide from 2017 to 2027. Statista. com. Ανακτήθηκε στις 20/05/2023 από <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>

5. Ενότητα II: Εμπειρική έρευνα

Περνώντας στο εμπειρικό σκέλος της έρευνας και έχοντας εφαρμόσει τις προαναφερόμενες παραμέτρους για τη συλλογή του υλικού, συγκεντρώθηκαν συνολικά οκτώ άρθρα, τέσσερα της «Καθημερινής» και τέσσερα της «Εφημερίδας των Συντακτών», τα οποία έχουν δημοσιευθεί στις σχετικές σελίδες που διαθέτουν τα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης στο Facebook και τα οποία (δια)πραγματεύονται την έννοια της γυναικοκτονίας και αποτελούν τη «βάση» πάνω στην οποία εκτυλίσσεται εν συνεχεία στα σχόλια ένας διάλογος γύρω από τον ίδιο όρο.

Η μελέτη των συγκεκριμένων μερών των άρθρων πρόκειται να χωριστεί σε δύο σκέλη. Κατά το πρώτο σκέλος περιγράφονται τα δηλωτικά, όπως προαναφέρθηκε, μέρη του άρθρου, προκειμένου κατά το δεύτερο σκέλος να διαπιστωθεί εάν τα άρθρα τάσσονται υπέρ ή κατά της έννοιας και εάν στο σύνολό της, τελικά, η «Καθημερινή» με τα άρθρα που φιλοξενεί, παίρνει θέση στο κοινωνικό αυτό ζήτημα.

5.1. Τα άρθρα της Καθημερινής

1) Το πρώτο άρθρο, που εμφανίζεται στα αποτελέσματα, που προέκυψαν από την αναζήτηση των προαναφερόμενων λέξεων - κλειδιών στη μηχανή αναζήτησης της σελίδας της «Καθημερινής» στο Facebook έχει τίτλο «Οι γυναικοκτονίες στο μικροσκόπιο των ειδικών - Πέντε επιστήμονες μιλούν στην Κ», δημοσιεύθηκε στις 20 Ιουλίου 2021, η συγγραφέας του είναι γυναίκα και δεν περιλαμβάνει προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου.

Στο πεδίο, που τοποθετείται σαν σχολιασμός στην εκάστοτε δημοσίευση έχει γραφτεί «Ειδικοί μιλούν στην «Κ» με αφορμή τις πέντε γυναικοκτονίες των τελευταίων επτά μηνών στην Ελλάδα».

Τόσο από τον τίτλο, όσο και από το σχόλιο που έχει επιλεγεί να αποτυπώσει το περιεχόμενο του κειμένου φαίνεται πως η γράφουσα ενστερνίζεται τον όρο της γυναικοκτονίας. Η διαπίστωση αυτή απορρέει από το γεγονός ότι μιλώντας για το κοινωνικό αυτό φαινόμενο, χρησιμοποιεί την έννοια της γυναικοκτονίας για να το αποδώσει. Τόσο στον τίτλο, στον οποίο ο όρος θεωρείται σαν κάτι δεδομένο, όσο και στην περιγραφή που έχει επιλεγεί στην ανάρτηση του άρθρου στο Facebook, όπου αναφέρεται σε πέντε θανατηφόρα εγκλήματα με θύματα γυναίκες, ως γυναικοκτονίες.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – Επίσημη σελίδα. (2021, Ιούλιος 20). Οι γυναικοκτονίες στο μικροσκόπιο των ειδικών – Πέντε επιστήμονες μιλούν στην «Κ» [status update]. Facebook. <https://www.Facebook.com/profile/100064731576847/search/?q=%CE%BF%CE%B9%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%B5%CF%82%20%CF%83%CF%84%CE%BF%20%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BF>

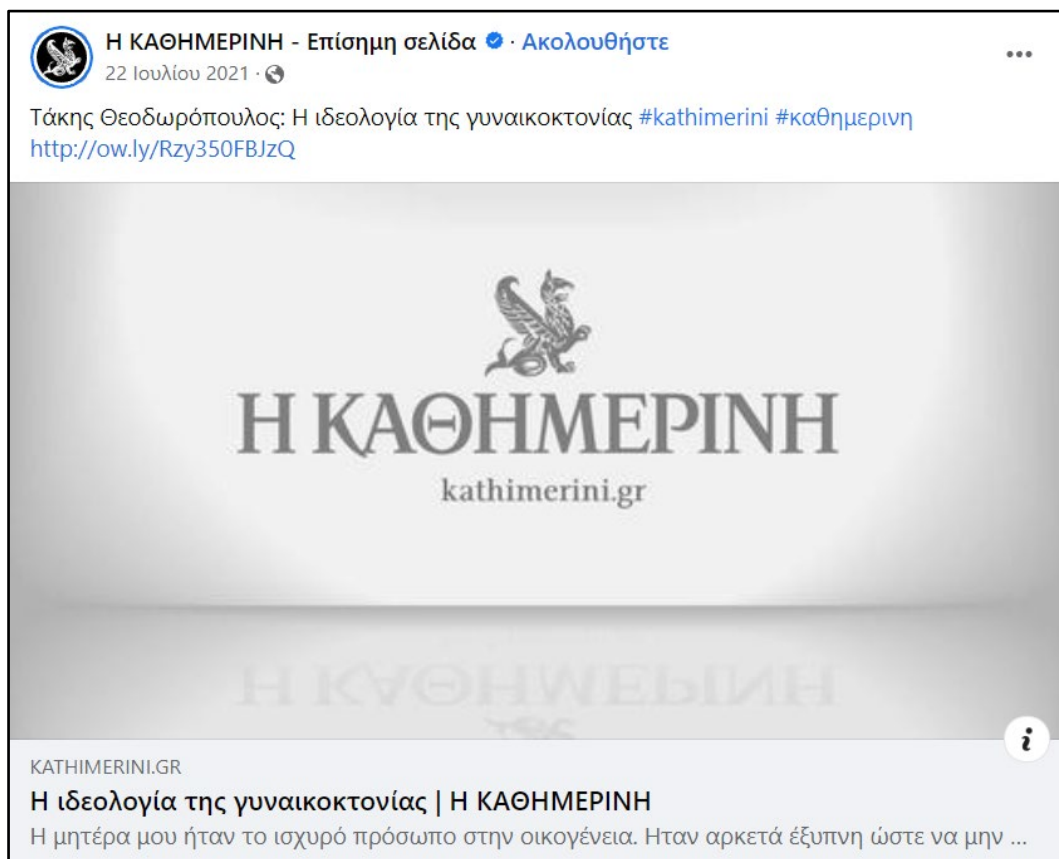
Επιπλέον, το παρόν άρθρο ενέχει τη μορφή συνέντευξης, όπως αναφέρεται ήδη από τον τίτλο του, με πέντε «ειδικούς». Η χρήση των εμπειρογνομόνων, των «ειδικών» σε ένα άρθρο σκοπό έχουν να ενισχύσουν την θέση ενός άρθρου και να προσδώσουν μία μεγαλύτερη νομιμοποίηση του εκάστοτε θέματος προς ανάλυση. Έτσι και σε αυτή την περίπτωση. Σε μια περίοδο, κατά την οποία η έννοια της γυναικοκτονίας αποτελεί αντικείμενο διαπάλης ως προς το εάν είναι δόκιμος όρος για την απόδοση του υπό διερεύνηση του κοινωνικού φαινομένου, η αξιοποίηση της επιστημονικής - όχι

αντικειμενικής, προσέγγισης, αποτελεί μια προσπάθεια ισχυροποίησης του επιχειρήματος υπέρ της χρήσης του όρου.

Με τα δεδομένα αυτά, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η συγγραφέας φαίνεται να τάσσεται υπέρ της χρήσης της έννοιας της «γυναικοκτονίας» για την απόδοση και ερμηνεία το συγκεκριμένου κοινωνικού φαινομένου.

Σε δεύτερη φάση, τα σχόλια που συγκεντρώθηκαν στο Facebook κάτω από την ανάρτηση του παραπάνω άρθρου σε σύνολο 48 σχολίων, σχολιάζουν 15 μοναδικοί χρήστες που φέρουν ανδρικό όνομα, 15 μοναδικές χρήστριες που φέρουν γυναικείο όνομα και 1 ακόμη λογαριασμός απροσδιόριστης έμφυλης ταυτότητας. Από τους 15 χρήστες που φέρεται να είναι άνδρες ένας τάσσεται υπέρ του όρου και των κινήτρων που βρίσκονται πίσω από το έγκλημα της δολοφονίας των γυναικών. Επιπλέον, πέντε άνδρες χρήστες στα σχόλια φέρεται να είναι ουδέτεροι είτε διότι το περιεχόμενο των γραφομένων είναι ελλιπές και δεν μπορεί να ερμηνευτεί, είτε διότι δεν εναντιώνονται σαφώς στον όρο, είτε διότι το σχόλιο αποτελείται από emoticons. Εννέα άνδρες χρήστες, σε τουλάχιστον ένα σχόλιό τους είναι αρνητικοί απέναντι στον όρο ή στην αναγνώριση του κινήτρου που βρίσκεται πίσω από το κοινωνικό φαινόμενο. Από τις 14 χρήστριες που φέρεται να είναι γυναίκες, τέσσερις τάσσονται υπέρ του όρου και των κινήτρων που βρίσκονται πίσω από το έγκλημα της δολοφονίας των γυναικών. Επιπλέον, οκτώ γυναίκες χρήστριες φέρεται να είναι ουδέτερες διότι το περιεχόμενο των γραφομένων είναι ελλιπές και δεν μπορεί να ερμηνευθεί. Δύο είναι αρνητικές απέναντι στον όρο ή στην αναγνώριση του κινήτρου που βρίσκεται πίσω από το κοινωνικό φαινόμενο. Παράλληλα, κατά του όρου τάσσεται και ο απροσδιόριστης ταυτότητας λογαριασμός, καθώς συμφωνεί γράφοντας «έτσι ακριβώς..» με το σχόλιο λογαριασμού που τάσσεται επίσης κατά.

2) Το δεύτερο άρθρο έχει τίτλο «Η ιδεολογία της γυναικοκτονίας», δημοσιεύθηκε στις 22 Ιουλίου 2021, ο συγγραφέας του είναι άνδρας και στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου αναγράφεται: «Η μητέρα μου ήταν το ισχυρό πρόσωπο στην οικογένεια. Ήταν αρκετά έξυπνη ώστε να μην (...)».

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – Επίσημη σελίδα. Η ιδεολογία της γυναικοκτονίας. Facebook [status updated]. <https://www.Facebook.com/profile/100064731576847/search/?q=%CE%B7%20%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CF%82>

Στο πεδίο, που τοποθετείται σαν σχολιασμός στην εκάστοτε δημοσίευση δεν αναγράφεται κάποιο επιπλέον κομμάτι του κειμένου ή κάποιο σχόλιο, παρά μόνο επαναλαμβάνεται το όνομα του αρθρογράφου και ο τίτλος του κειμένου.

Η επιλογή του τίτλου φαίνεται εκ πρώτης να είναι ουδέτερη, ενώ είναι ξεκάθαρο ότι επιδιώκει στο περιεχόμενο του άρθρου να αναλύσει την έννοια της γυναικοκτονίας.

Ωστόσο, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε ότι ο γράφων δεν αναφέρεται στο κοινωνικό φαινόμενο της γυναικοκτονίας, όσο στην ιδεολογία της γυναικοκτονίας, δηλαδή το ιδεολογικό υπόβαθρο πίσω από την κατασκευή αυτής της έννοιας. Υπ' αυτό το πρίσμα, θα μπορούσε κάποιος/α να κάνει το συνειρμό πως ο αρθρογράφος

αναφέρεται στο φεμινισμό. Παράλληλα, θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι δεν αναφέρεται στην πατριαρχία, που επίσης θα μπορούσε να συνδεθεί σαν έννοια με το φαινόμενο της γυναικοκτονίας, γιατί η πατριαρχία εννοιολογείται ως κοινωνικό σύστημα κυρίαρχα και όχι ως ιδεολογία.

Όλα τα παραπάνω είναι, μάλλον υποθέσεις σε μια προσπάθεια αποκρυπτογράφησης ενός τίτλου που δεν δίνει τόσες πληροφορίες. Άλλωστε, πολύ πιθανόν αυτός να είναι και ο σκοπός του, προκειμένου ο αναγνώστης ή η αναγνώστρια να πατήσει τον σύνδεσμο για να διαβάσει το άρθρο και να δώσει ένα επιπλέον «κλικ» στο διαδικτυακό μέσο ενημέρωσης.

Παράλληλα, το συγκεκριμένο κείμενο, αποτελεί άρθρο γνώμης, γεγονός το οποίο προδίδεται, προτού κάποιος χρήστης ή κάποια χρήστρια πατήσει το σύνδεσμο για να μεταβεί στην ιστοσελίδα της «Καθημερινής» και να διαβάσει ότι βρίσκεται στην κατηγορία «απόψεις», από την πρώτη φράση του κειμένου που φαίνεται κάτω από τον τίτλο. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι το άρθρο αποτελεί άποψη φαίνεται από την προσωπική εμπειρία την οποία ξεκινά να διηγείται από τις πρώτες κιόλας λέξεις: «Η μητέρα μου ήταν το ισχυρό πρόσωπο στην οικογένεια». Λέξεις, βέβαια, οι οποίες αποκομμένες από το υπόλοιπο κείμενο δεν φανερώνουν κάποια σαφή θέση του γράφοντος σχετικά με τον όρο της γυναικοκτονίας.

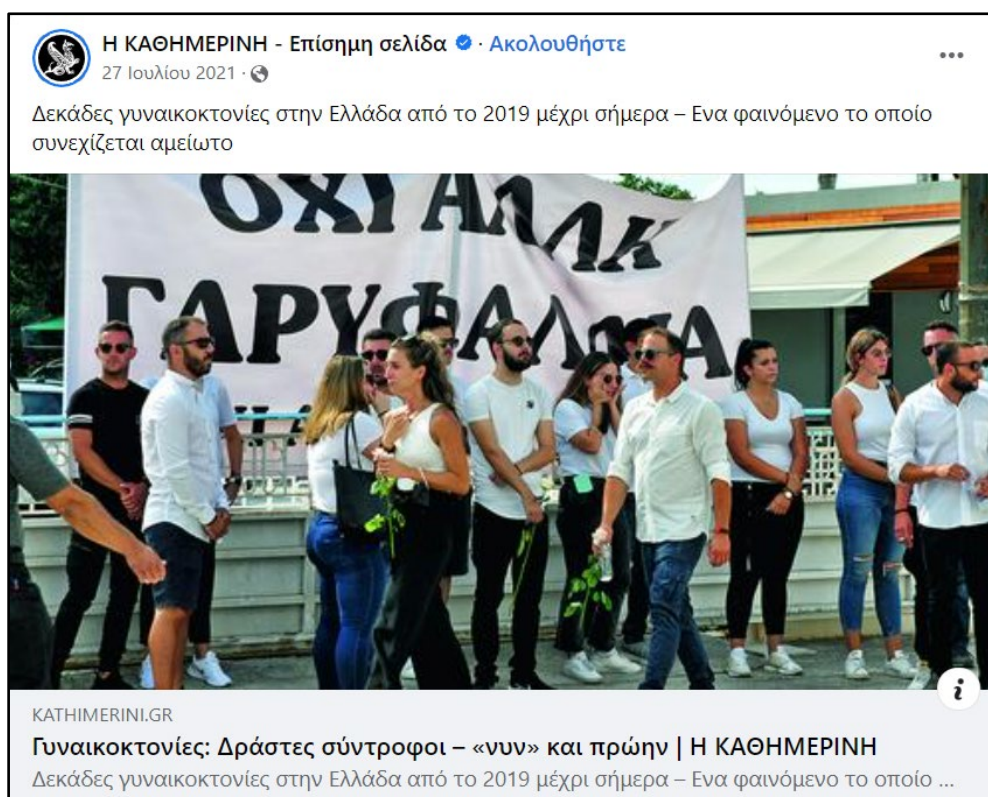
Με βάση, λοιπόν, τα παραπάνω στοιχεία, που διατίθενται, πριν διαβάσουμε ολόκληρο το περιεχόμενο του άρθρου θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε πως είναι ένα άρθρο που δεν προδιαθέτει για την τοποθέτηση του συγγραφέα του.

Τα σχόλια, δε, που γράφτηκαν στο Facebook κάτω από την ανάρτηση του δεδομένου άρθρου είναι μόλις 4, εκ των οποίων σχολιάζουν 3 μοναδικοί χρήστες που φέρουν ανδρικό όνομα και 1 μοναδική χρήστρια που φέρει γυναικείο όνομα. Από τους 3 χρήστες που φέρεται να είναι άνδρες ένας τάσσεται υπέρ του όρου αναδεικνύοντας το κοινωνικό σύστημα που αναπαράγει φαινόμενα εξουσίας, που μπορεί να οδηγήσουν τελικά και σε μία γυναικοκτονία. Οι άλλοι δύο χρήστες, είναι αρνητικοί απέναντι στον όρο ή στην αναγνώριση του κινήτρου που βρίσκεται πίσω από το κοινωνικό φαινόμενο είτε επιχειρηματολογώντας υπέρ του κειμένου, είτε απλώς

δηλώνοντας τη συμφωνία τους. Σε δύο από τα σχόλια αυτά αναδεικνύεται και το περιεχόμενο του άρθρου, το οποίο φέρεται να τάσσεται κατά της υιοθέτησης του όρου.

Το μοναδικό σχόλιο που καταγράφεται από λογαριασμό που φέρει γυναικείο όνομα εκφράζει τη σύμφωνη γνώμη με τον αρθρογράφο, που όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, φαίνεται να τάσσεται κατά του όρου.

3) Το τρίτο άρθρο, που εμφανίζεται στα αποτελέσματα, που προέκυψαν με την εφαρμογή των παραμέτρων που έχουν επισημανθεί και προηγουμένως έχει τίτλο «Δράστες σύντροφοι – «νυν» και πρώην», δημοσιεύθηκε στις 27 Ιουλίου 2021, η συγγραφέας του είναι γυναίκα και στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου αναγράφεται «Δεκάδες γυναικοκτονίες στην Ελλάδα από το 2019 μέχρι σήμερα - Ένα φαινόμενο το οποίο (...)».

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – Επίσημη Σελίδα. Γυναικοκτονίες: Δράστες σύντροφοι - «νυν» και πρώην. Facebook. [status updated].

<https://www.Facebook.com/profile/100064731576847/search/?q=%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CE%B9%20%CE%BD%CF%85%CE%BD%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%80%CF%81%CF%89%CE%B7%CE%BD>

Στο πεδίο, που τοποθετείται σαν σχολιασμός στην δημοσίευση επαναλαμβάνεται η προαναφερόμενη φράση «Δεκάδες γυναικοκτονίες στην Ελλάδα από το 2019 μέχρι σήμερα - Ένα φαινόμενο το οποίο συνεχίζεται αμείωτο».

Κάτω από τη συγκεκριμένη ανάρτηση έχουν καταγραφεί συνολικά 83 σχόλια, όπως διαπιστώθηκε μετά από την καταμέτρησή τους.

Στον τίτλο του παρόντος άρθρου η γράφουσα αποτυπώνει μια πτυχή του κοινωνικού φαινομένου που αφορά τον τύπο των δραστών του εγκλήματος. Αναφέρεται, δηλαδή, στους δράστες που διατηρούσαν συντροφική σχέση με το θύμα. Το θέμα αυτό διακρίνεται, μάλιστα από τον ορισμό που δίνει για τη γυναικοκτονία τόσο ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, όσο και ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Χαρακτηριστικά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο ΠΟΥ επισημαίνει πως «οι περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονίας διαπράττονται από συντρόφους ή πρώην συντρόφους και περιλαμβάνουν συνεχή κακοποίηση στο σπίτι, απειλές ή εκφοβισμό, σεξουαλική βία ή καταστάσεις όπου οι γυναίκες έχουν λιγότερη εξουσία ή λιγότερους πόρους από τον σύντροφό τους». Σε αυτό το πρίσμα, παρατηρείται πως η αρθρογράφος μελετά μία συγκεκριμένη πτυχή του ζητήματος των γυναικοκτονιών, λαμβάνοντας τον όρο ως δεδομένη αφετηρία του υπό ανάλυση θέματος του άρθρου της.

Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι τάσσεται υπέρ του όρου, διαφαίνεται πολύ πιο ξεκάθαρα τόσο στην πρώτη φράση του κειμένου της, που φαίνεται στην προεπισκόπηση του άρθρου, όσο και στον σχολιασμό της ανάρτησης που είναι στην πραγματικότητα η ίδια φράση, απλώς φαίνεται ολοκληρωμένη. Ειδικότερα, τα στοιχεία που προδίδουν την τοποθέτηση της γράφουσας απέναντι στον όρο, είναι το γεγονός ότι αντιλαμβάνεται το ζήτημα ως «κοινωνικό φαινόμενο», όπως η ίδια αναφέρει χαρακτηριστικά. Αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζει στο «κοινωνικό φαινόμενο των γυναικοκτονιών» ως ένα ζήτημα άξιο λόγου και ανάλυσης, που έχει συγκεκριμένα αίτια, αλλά και μοτίβο. Το μοτίβο, αποτυπώνεται και στην φράση «ένα κοινωνικό φαινόμενο που συνεχίζεται αμείωτο».

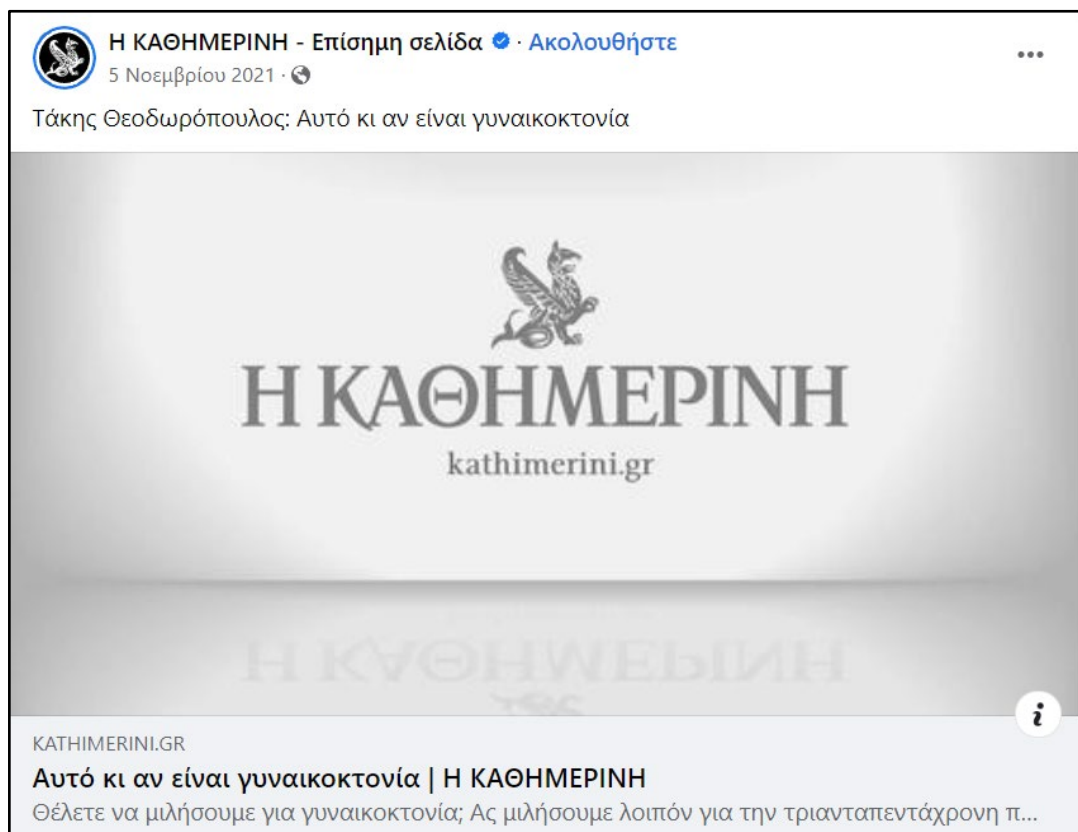
Παράλληλα, το άρθρο αυτό έχει ενημερωτικό - πληροφοριακό και ο σκοπός του φαίνεται να είναι να ενημερώσει το αναγνωστικό κοινό σχετικά με τις γυναικοκτονίες που έχουν διαπραχθεί μέσα στο 2019, όπως σχολιάζει η γράφουσα με «αμείωτο» ρυθμό. Αυτός ο ενημερωτικός χαρακτήρας ενισχύει και την εκτίμηση πως η συγγραφέας είναι αφενός θετικά διακείμενη ως προς την χρήση του όρου για την απόδοση του συγκεκριμένου «κοινωνικού φαινομένου» και αφετέρου, φέρεται να επιδιώκει την περαιτέρω ευαισθητοποίηση των αναγνωστών και των αναγνωστριών της, με την παράθεση στατιστικών δεδομένων που εξειδικεύουν στους δράστες με τους οποίους τα θύματα διατηρούσαν στο παρελθόν ή κατά το χρόνο του θανάτου τους συντροφική σχέση. Το τελευταίο, μάλιστα, επιβεβαιώνεται και με μια διαγώνια ανάγνωση του κειμένου, στην οποία όμως, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω δεν πρόκειται να επεκταθούμε επιπλέον.

Έχοντας, λοιπόν, αποκωδικοποιήσει την θέση που παίρνει η γράφουσα γύρω από την έννοια της γυναικοκτονίας, με βάση τον τρόπο που τη χρησιμοποιεί στο κείμενό της, σε δεύτερο χρόνο, παρατηρείται ένας αρκετά μεγάλος αριθμός σχολίων κάτω από την ανάρτηση του άρθρου αυτού στο Facebook. Αναλυτικότερα, σε σύνολο

Σε δεύτερη φάση, τα σχόλια που συγκεντρώθηκαν στο Facebook κάτω από την ανάρτηση του παραπάνω άρθρου σε σύνολο 83 σχολίων, σχολιάζουν 17 μοναδικές χρήστριες που φέρουν γυναικείο όνομα 24 μοναδικοί χρήστες που φέρουν ανδρικό όνομα. Στο σύνολο των σχολίων που έχουν πραγματοποιηθεί από λογαριασμούς που φέρουν γυναικείο όνομα, έξι διαφωνούν με τη χρήση του όρου είτε εκφράζοντάς το ρητά, είτε συμφωνώντας με κάποιον χρήστη ή κάποια χρήστρια που σχολιάζει σχετικά. Επιπλέον, πέντε λογαριασμοί φαίνεται να είναι ουδέτεροι ως προς τη χρήση του όρου ή των κινήτρων που σχετίζονται με την έμφυλη διάσταση αυτού του τύπου δολοφονιών, είτε διότι δεν καταφαίνονται σαφώς υπέρ ή κατά του όρου, είτε γιατί δεν είναι επαρκές το σχόλιο για να εξαχθεί ένα συγκεκριμένο συμπέρασμα. Θετικά διακείμενοι αναφορικά με τη χρήση του όρου, της έμφυλης υπόστασης του φαινομένου ή και τα δύο είναι έξι λογαριασμοί. Στο σύνολο των σχολίων που αναπαράχθηκαν από λογαριασμούς που φέρουν ανδρικό όνομα, εννέα σχόλια αξιολογούνται ως ουδέτερα, είτε γιατί δεν παίρνουν σαφή θέση γύρω από τον όρο ή

το φαινόμενο, είτε γιατί τα γραφόμενά τους είναι ελλιπή. Επιπλέον, έντεκα σχόλια είναι αρνητικά διακείμενα ως προς την έννοια της γυναικοκτονίας και τέλος μόλις τέσσερα σχόλια επιχειρηματολογούν υπέρ του όρου.

4) Το τέταρτο και τελευταίο άρθρο, που εμφανίζεται στα αποτελέσματα εντός του 2021 έχει τίτλο «Αυτό κι αν είναι γυναικοκτονία», δημοσιεύθηκε στις 11 Οκτωβρίου 2021, ο γράφων είναι άνδρας και στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου αναγράφεται «Θέλετε να μιλήσουμε για γυναικοκτονία. Ας μιλήσουμε λοιπόν για την τριανταπεντάχρονη (...)».

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ – Επίσημη σελίδα. 2021, Νοέμβριος, 5. Αυτό κι αν είναι γυναικοκτονία. [status updated]. Facebook.

<https://www.Facebook.com/profile/100064731576847/search/?q=%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%20%CE%BA%CE%B9%20%CE%B1%CE%BD%20%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CE%B1%CE%B9%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%B1>

Στο πεδίο, που τοποθετείται σαν σχολιασμός στην δημοσίευση επαναδιατυπώνεται το όνομα του συγγραφέως και ο τίτλος του άρθρου.

Τα σχόλια που έχουν αναπτυχθεί κάτω από την δημοσίευση αυτή στο Facebook, όπως αυτά καταμετρήθηκαν είναι συνολικά πέντε.

Επί της αρχής, το υπό ανάλυση κείμενο αποτελεί άρθρο γνώμης, γεγονός το οποίο διαφαίνεται ήδη από τη μορφή που υιοθετεί η ψηφιακή έκδοση της «Καθημερινής» για να διακρίνει την κατηγορία «Απόψεις» από τις υπόλοιπες κατηγορίες δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος.

Εν συνεχεία, στον τίτλο του άρθρου «Αυτό κι αν είναι γυναικοκτονία» μπορεί να διακρίνει κανείς εκ των προτέρων ότι ο αρθρογράφος αναμένεται να πραγματοποιήσει την αναγωγή ενός φαινομένου σε κάτι άλλο. Διαβάζοντας διαγώνια το κείμενο η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται. Ο γράφων αναφέρεται στον όρο της γυναικοκτονίας για να μιλήσει για κάτι άλλο και συγκεκριμένα για το θάνατο μιας εγκύου από κορωνοϊό, η οποία δεν είχε εμβολιαστεί. Παρατηρείται, λοιπόν, σε αυτό το σημείο ότι η έννοια της γυναικοκτονίας, έτσι όπως εννοιολογείται από τους διεθνείς και αρμόδιους οργανισμούς δεν γίνεται αντιληπτή από τον αρθρογράφο και απλώς εργαλειοποιείται για να μιλήσει για κάτι άλλο.

Στην προεπισκόπηση, δε, της πρώτης φράσης του άρθρου, ο συγγραφέας ξεκινάει με μια ερώτηση: «Θέλετε να μιλήσουμε για γυναικοκτονία;» και συνεχίζει: «Ας μιλήσουμε για την τριανταπεντάχρονη (...)» για την οποία θα αναπτύξει στο κείμενο τη θέση του. Στην πραγματικότητα, μόνο από τα στοιχεία αυτά, δεν είναι ευδιάκριτη η θέση που παίρνει πάνω στην έννοια της γυναικοκτονίας. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο τη χρησιμοποιεί, μετασχηματίζει το νόημά της, όπως αυτό έχει εννοιολογηθεί και υπ' αυτό το πρίσμα θα μπορούσε να πει κανείς πως την υπονομεύει, πως αλλοιώνει τη δύναμή της να αποδώσει το φαινόμενο για το οποίο συγκροτήθηκε.

Σε αυτό το πλαίσιο, έχοντας σκιαγραφήσει μια πρώτη εκτίμηση για την ιδεολογική τοποθέτηση του γράφοντος γύρω από την έννοια, με βάση πάντα με τον τρόπο με τον οποίο αυτή αξιοποιείται σε συγκεκριμένα μέρη του άρθρου, κάτω από την ανάρτηση του στο Facebook αναγράφονται ορισμένα σχόλια.

Ειδικότερα, μεταξύ των πέντε σχολίων που έχουν γραφτεί συνολικά, τα τέσσερα είναι λογαριασμών που φέρουν γυναικείο όνομα και ενός λογαριασμού που φέρει ανδρικό

όνομα. Από τα τέσσερα σχόλια που έχουν από χρήστριες που φέρουν γυναικείο όνομα στο Facebook, τα δύο σχόλια είναι ουδέτερα ή και άσχετα υπό την έννοια ότι δεν αναπτύσσουν κάποιο επιχείρημα πάνω στον όρο, ενώ τα άλλα δύο είναι θετικά διακείμενα στον όρο, κάτι το οποίο αναπτύσσεται μέσα από την αντίδρασή τους στα γραφόμενα του αρθρογράφου. Επιπλέον ένα σχόλιο γράφτηκε από λογαριασμό που φέρει ανδρικό όνομα, το οποίο αξιολογείται επίσης ουδέτερο ή άσχετο, καθώς δεν τοποθετείται με σαφήνεια πάνω στον όρο ή το φαινόμενο.

5.2. Τα άρθρα της Εφημερίδας των Συντακτών

1) Το πρώτο με χρονολογική σειρά άρθρο που πραγματεύεται τις γυναικοκτονίες αναρτάται στη σελίδα της Εφ.Συν. στο Facebook στις 19 Ιουνίου 2021 έχει τίτλο «Δυναμικό όχι στις γυναικοκτονίες» και έχει γραφτεί από τη συντακτική ομάδα του μέσου. Το γεγονός ότι ο όρος χρησιμοποιείται από τη συντακτική ομάδα, η οποία στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μιλώντας εμπειρικά, οφείλει να υπακούει σε κάποιους «υποκειμενικούς κανόνες» έχει τη σημασία του, ωστόσο θα επανέλθουμε σε αυτό αργότερα.

 Η Εφημερίδα των Συντακτών · Ακολουθήστε
19 Ιουνίου 2021 · 🌐

Οι συγκεντρωμένοι φορούν μαύρα ρούχα και έχουν ανάψει κεριά, ενώ κρατούν πανό που μεταξύ άλλων αναγράφουν:

- «Καμία άλλη δολοφονημένη»
- «Οι γυναικοκτόνοι έχουν τα κλειδιά του σπιτιού μας»
- «Τα σώματά μας τα ορίζουμε εμείς».

EFSYN.GR

Δυναμικό «όχι» στις γυναικοκτονίες
Οι συγκεντρωμένοι φορούν μαύρα ρούχα και έχουν ανάψει κεριά, ενώ κρατούν πανό που μ...

Η Εφημερίδα των Συντακτών. 2021, Ιούνιος 19. Δυναμικό «όχι» στις γυναικοκτονίες. Facebook. [status updated].
<https://www.Facebook.com/page/423867544329756/search/?q=%CE%94%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%BF%20%CE%BF%CF%87%CE%B9%20%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%B5%CF%82>

Στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του κειμένου αναγράφεται «Οι συγκεντρωμένοι φορούν μαύρα ρούχα και έχουν ανάψει κεριά, ενώ κρατούν πανό που (...)». Η φράση αυτή δείχνει ότι το κείμενο αναφέρεται σε συλλογική διαμαρτυρία που πραγματοποιήθηκε για τις γυναικοκτονίες και δεν φαίνεται να πραγματεύεται τον όρο.

Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνεται και ο σχολιασμός που τοποθετείται στην ανάρτηση του άρθρου στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης «Οι συγκεντρωμένοι φορούν μαύρα ρούχα και έχουν ανάψει κεριά, ενώ κρατούν πανό που μεταξύ άλλων αναγράφουν: «Καμία άλλη δολοφονημένη», «Οι γυναικοκτόνοι έχουν τα κλειδιά του σπιτιού μας», «Τα σώματά μας τα ορίζουμε εμείς».

Με βάση τα στοιχεία αυτά, διαπιστώνεται πως το παρόν άρθρο δεν (δια)πραγματεύεται τον όρο, παρά αναπαράγει ένα γεγονός, μία συγκέντρωση διαμαρτυρίας για το ίδιο το φαινόμενο, ενώ χρησιμοποιώντας το επίθετο «δυναμικό» φαίνεται να χρωματίζει το χαρακτήρα της συγκέντρωσης αυτής.

Τα σχόλια που έχουν καταμετρηθεί κάτω από την ανάρτηση του άρθρου στη σελίδα που διατηρεί η Εφ.Συν είναι συνολικά 26. Σε αυτά έχουν σχολιάσει 11 λογαριασμοί που φέρουν ανδρικό όνομα, 10 λογαριασμοί που φέρουν γυναικείο όνομα και επιπλέον 1 σχόλιο πραγματοποιείται από λογαριασμό, η έμφυλη ταυτότητα του οποίου δεν μπορεί να προσδιοριστεί. Σε σύνολο 11 λογαριασμών που φέρουν ανδρικό όνομα, οι τέσσερις σε τουλάχιστον ένα σχόλιό τους υποστηρίζουν την έννοια ή το γεγονός που αναπαράγει σαν είδηση η εφημερίδα στην ψηφιακή της μορφή, δηλαδή την συλλογική διαμαρτυρία που πραγματοποιήθηκε για να αναδείξει το φαινόμενο και να κρούσει των κώδωνα του κινδύνου πάνω σε αυτό. Τέσσερις λογαριασμοί είναι αρνητικά διακείμενοι απέναντι στον όρο. Επιπλέον τρεις λογαριασμοί φέρεται να είναι ουδέτεροι ως προς τον όρο, υπό την έννοια ότι δεν διατυπώνουν με σαφήνεια τη γνώμη τους ή σχολιάζουν κάτι άσχετο επ' αυτού. Από τους λογαριασμούς που φέρουν γυναικείο όνομα, έξι χρήστριες τάσσονται υπέρ της χρήσης της έννοια, δύο πραγματοποιούν ουδέτερο ή μη σχετικό με τη συζήτηση γύρω από τον όρο, σχόλιο και επιπλέον μία είναι αρνητικά διακείμενη.

Τέλος, σχολιάζει ένας ακόμη λογαριασμός, η έμφυλη ταυτότητα του οποίου δεν μπορεί να προσδιοριστεί από το όνομα που φέρει στο Facebook, ο οποίος είναι θετικά διακείμενος ως προς τον όρο.

Με βάση τα δεδομένα που συνελέγησαν συγκεντρωτικά, από τα 26 σχόλια που γραφτεί κάτω από την ανάρτηση του άρθρου στο Facebook, συνολικά έντεκα λογαριασμοί είναι θετικοί ως προς την χρήση της έννοιας, ή της συλλογικής δράσης που πραγματοποιείται ως μορφή αντίδρασης στο κοινωνικό φαινόμενο, πέντε λογαριασμοί είναι αρνητικοί ως προς τη χρήση του και πέντε λογαριασμοί είτε δεν τοποθετούνται επί του συγκεκριμένου ζητήματος, είτε δεν μπορεί να αξιολογηθεί η άποψή τους από το σχολιασμό που πραγματοποιούν.

2) Το επόμενο άρθρο που αναφέρεται στην «γυναικοκτονία» και αναρτάται στη σελίδα της Εφημερίδας των Συντακτών στο Facebook αναρτήθηκε στις 4 Ιουλίου 2021 φέρει ως τίτλο μόνο τον ίδιο τον όρο της γυναικοκτονίας, ενώ ο συγγραφέας του είναι άνδρας. Στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του κειμένου που φαίνεται κάτω από τον τίτλο αναγράφεται: «Ο όρος καθιερώθηκε από τις συγγραφείς Κάρολ Ορλοκ και την Ντιάνα Ράσελ το 1976, η (...)», όπου αποτυπώνεται η ιστορική προέλευση της γυναικοκτονίας, ως έννοια αναγνωρίσιμη, ή μάλλον η χρονολογία κατά την οποία ο όρος καθιερώθηκε.

Στο σχόλιο που τοποθετείται στην ανάρτηση του άρθρου στη σελίδα της Εφ.Συν. παρατίθεται η εξής φράση, που εμπεριέχεται στο κείμενο: «Ο όρος της γυναικοκτονίας έρχεται ακριβώς για ν' αποκαλύψει, να φέρει στο φως τα σεξιστικά εγκλήματα που αιώνες τώρα σπρώχνουμε κάτω από το εννοιολογικό, το λεκτικό και το νομικό μας χαλί», στην οποία ο συγγραφέας του αιτιολογεί τι επιδιώκεται με την υιοθέτηση του όρου.

Το συγκεκριμένο άρθρο φαίνεται να είναι άρθρο γνώμης, το οποίο αξιοποιεί συγκεκριμένα ιστορικά στοιχεία, προκειμένου να ενισχύσει τη νομιμοποίηση όσων

εκφράζει, για να τοποθετηθεί σε ένα ζήτημα που αποτελεί αντικείμενο της επικαιρότητας.

Μεθενίτης. Π. Γυναικοκτονία. Η Εφημερίδα των Συντακτών. [status updated]. Facebook. <https://www.Facebook.com/profile/100064539228165/search/?q=%CE%93%CE%A5%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%B1%20>

Παρά, το γεγονός ότι, ο τίτλος αποτελείται μόνο από την λέξη «γυναικοκτονία» και δεν συνιστά πρόταση, τόσο η προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του κειμένου, που φαίνεται στην ανάρτηση στο Facebook, όσο και το σχόλιο που επιλέγεται ως αντιπροσωπευτικό του περιεχομένου του άρθρου αποκρυσταλλώνουν την τοποθέτηση του γράφοντος πάνω στο εν λόγω κοινωνικό ζήτημα. Αυτό αποδεικνύεται τόσο από την ιστορική αναφορά της καθιέρωσης του όρου, όσο και η παράθεση του σκοπού αυτού του όρου, ως στοιχεία με τα οποία ο όρος αυτός μπορεί να νομιμοποιηθεί. Μάλιστα, η χρήση α' πληθυντικού στην έκφραση «να φέρει στο φως τα σεξιστικά εγκλήματα που αιώνες τώρα σπρώχνουμε κάτω από το εννοιολογικό, το λεκτικό και το νομικό μας χαλί» αναδεικνύει με ακόμη πιο διαυγή τρόπο την προσωπική θέση του αρθρογράφου στο ζήτημα το οποίο αναλύει.

Στη συνέχεια, τα σχόλια τα οποία έχουν γραφτεί κάτω από τη δημοσίευση του άρθρου αυτού στη σελίδα της Εφ.Συν. στο Facebook, είναι συνολικά τέσσερα. Από

αυτά τρεις μοναδικοί χρήστες φέρουν ανδρικό όνομα και μία μοναδική χρήστρια φέρει γυναικείο όνομα. Από τα τρία σχόλια που έγραψαν τρεις χρήστες που φέρουν ανδρικό όνομα, οι δύο είναι θετικά διακείμενοι ως προς τη χρήση του όρου και αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που διαθέτει το συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο ο όρος επιδιώκει να αποδώσει. Επιπλέον, ένα σχόλιο έχει καταγραφεί ως ουδέτερο ή άσχετο γιατί δεν διατίθενται αρκετά στοιχεία προκειμένου να κατανοηθεί ποια είναι η άποψή του ως προς το ζήτημα που ερευνάται στο παρόν.

3) Το τρίτο άρθρο που επιλέχθηκε από τα αποτελέσματα της σελίδας της Εφ.Συν. στο Facebook, δημοσιεύθηκε στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης στις 3 Αυγούστου 2021, έχει τίτλο «Δεύτερη γυναικοκτονία σε πέντε ημέρες: 43χρονη νεκρή, από πυρά του συζύγου της» και συγγράφηκε από τη συντακτική ομάδα του μέσου ενημέρωσης.

Στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου, που εμφανίζεται στην ανάρτηση κάτω από τον τίτλο δεν εμφανίζεται κάποιο απόσπασμα. Όσον αφορά στο σχόλιο που τοποθετείται στην ανάρτηση του κειμένου στο Facebook αναγράφεται: «Επτά γυναικοκτονίες σε επτά μήνες. 43χρονη έπεσε νεκρή από πυροβολισμούς του συζύγου της σε ταβέρνα στη Λάρισα. Βέλη ΣΥΡΙΖΑ κατά κυβέρνησης και ΕΛ.ΑΣ.».

Είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να γίνει μία διευκρίνιση ως προς την επιλογή του συγκεκριμένου άρθρου. Είχε αναφερθεί στην περιγραφή των κριτηρίων, με τα οποία επιλέχθηκε το υπό διερεύνηση υλικό, πως αποκλείστηκε εν πολλοίς η αξιοποίηση άρθρων, τα οποία αναπαράγουν περιπτώσεις γυναικοκτονιών, διότι αυτό που αφορά το θέμα της παρούσας είναι η θέση των χρηστών και των χρηστριών γύρω από την έννοια.

Ωστόσο, εκτιμήθηκε πως το παρόν άρθρο, το οποίο αναπαράγει την είδηση συγκεκριμένου περιστατικού, μπορεί να προσφέρει στη συζήτηση αυτή για τους εξής λόγους: Αρχικά, γιατί το πρώτο μέρος της πρότασης του τίτλου «Δεύτερη γυναικοκτονία σε πέντε ημέρες» καταδεικνύει τη συχνότητα και την ένταση του εν λόγω κοινωνικού φαινομένου. Υπ' αυτή την έννοια, δεν περιορίζεται στην απλή καταγραφή της είδησης. Ταυτόχρονα, όμως, φαίνεται να δίνεται προτεραιότητα στο

φαινόμενο έναντι του περιστατικού, καθώς επιλέγεται να μπει μπροστά η φράση που καταγράφει τη συχνότητα και στη συνέχεια η είδηση. Παράλληλα, γιατί στο πεδίο, όπου ο συντάκτης ή η συντάκτρια επιλέγει να βάλει ένα σχολιασμό που θα συμπυκνώνει το περιεχόμενο του άρθρου, αυτός ο σχολιασμός εκφεύγει του συγκεκριμένου περιστατικού, επισημαίνει τη συχνότητα του φαινομένου και την πολιτική συζήτηση που προκύπτει επ' αυτού από πολιτικό κόμμα.

Η Εφημερίδα των Συντακτών · Ακολουθήστε

3 Αυγούστου 2021 ·

- Επτά γυναικοκτονίες σε επτά μήνες
- 43χρονη έπεσε νεκρή από πυροβολισμούς του συζύγου της σε ταβέρνα στη Λάρισα
- Βέλη ΣΥΡΙΖΑ κατά κυβέρνησης και ΕΛ.ΑΣ.

EFSYN.GR

Δεύτερη γυναικοκτονία σε πέντε ημέρες: 43χρονη νεκρή, από πυρά του συζύγου της

Η Εφημερίδα των Συντακτών. 2021, Αύγουστος 21. Δεύτερη γυναικοκτονία σε πέντε ημέρες: 43χρονη νεκρή, από πυρά του συζύγου της [status updated]. Facebook. <https://www.facebook.com/profile/100064539228165/search/?q=%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7%20%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1%20%CF%83%CE%B5%20%CF%80%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B5%20%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82>

Όσα αναφέρθηκαν, αποτελούν, στην πραγματικότητα και οι λόγοι για τους οποίους το άρθρο φαίνεται να ενστερνίζεται τον όρο για να περιγράψει αυτό το κοινωνικό φαινόμενο. Παρατήρηση, η οποία ενισχύεται και από το γεγονός ότι ο όρος αυτός αξιοποιείται από την ίδια τη συντακτική ομάδα του ψηφιακού μέσου, που φέρει την «υπογραφή» της Εφ.Συν.

Περνώντας στο δεύτερο σκέλος της εργασίας, η ανάρτηση του άρθρου στο Facebook αριθμεί συνολικά 26 σχόλια, τα οποία έχουν πραγματοποιηθεί από έξι λογαριασμούς

που φέρουν ανδρικό όνομα, πέντε λογαριασμούς που φέρουν γυναικείο όνομα και ένα λογαριασμό, του οποίου η έμφυλη ταυτότητα δεν μπορεί να προσδιοριστεί βάσει του ονόματος που φέρει στο Facebook.

Από τους έξι λογαριασμούς που φέρουν ανδρικό όνομα ένας δεν αναγνωρίζει την ύπαρξη έμφυλων ανισοτήτων στο έγκλημα των γυναικοκτονιών, τέσσερις δεν τοποθετούνται επί του φαινομένου ή της έννοιας και υπ' αυτό το πρίσμα τα σχόλιά τους αξιολογούνται ουδέτερα ή άσχετα ως προς το θέμα, το οποίο διερευνάται στην παρούσα. Επιπλέον τρεις λογαριασμοί είναι θετικά διακείμενοι ως προς τον όρο της γυναικοκτονίας και την απόδοσή του στο συγκεκριμένο κοινωνικό φαινόμενο. Από τους πέντε λογαριασμούς, που φέρουν γυναικείο όνομα, οι σχολιασμοί των τριών εξ αυτών είναι ουδέτεροι ή άσχετοι, καθώς δεν παίρνουν θέση ως προς τον ίδιο την έννοια και την έμφυλη διάσταση του εγκλήματος. Επιπλέον, δύο χρήστριες φαίνεται να αποδέχονται την έννοια. Ένας ακόμη λογαριασμός, του οποίου η έμφυλη ταυτότητα δεν μπορεί να προσδιοριστεί από το όνομα που φέρει στο Facebook, αρνείται τη βαρύτητα των γυναικοκτονιών ως διακριτές περιπτώσεις εγκλημάτων.

Συγκεντρωτικά, λοιπόν κάτω από την ανάρτηση έχει εκτυλιχθεί ένας διάλογος κατά τον οποίο δύο λογαριασμοί είναι σαφώς αρνητικά διακείμενοι είτε ως προς τον όρο της γυναικοκτονίας, είτε ως προς την έμφυλη διάστασή της. Επιπλέον, πέντε σχόλια, τίθενται θετικά ως προς τον όρο ή την αναγνώρισή του ως φαινόμενο και τέλος πέντε σχόλια αξιολογούνται ως ουδέτερα ή άσχετα ως προς το ερευνητικό ερώτημα, καθώς δεν αναπτύσσουν κάποιο επιχείρημα πάνω σε αυτό.

4) Το τελευταίο άρθρο που φέρεται να πραγματεύεται τις γυναικοκτονίες με αφορμή ένα γεγονός, δημοσιεύθηκε στη σελίδα της Εφ.Συν. στο Facebook στις 31 Οκτωβρίου 2021 και έχει τίτλο «Σεξιστικό παραλήρημα Μητροπολίτη Κοζάνης για τις γυναικοκτονίες» και συγγράφηκε από τη συντακτική ομάδα του μέσου.

Στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης του άρθρου, που εμφανίζεται κάτω από τον τίτλο αναγράφεται «Απίστευτες δηλώσεις από τον Μητροπολίτη Σερβιών και Κοζάνης Παύλο, ο οποίος, εμμέσως (...)». Η πρόταση αυτή επαναλαμβάνεται και στο πεδίο της δημοσίευσης στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης, όπου αναρτάται μέρος του κειμένου

από τον συντάκτη ή τη συντάκτριά του: «Απίστευτες δηλώσεις από τον Μητροπολίτη Σερβιών και Κοζάνης Παύλο, ο οποίος, εμμέσως πλην σαφώς, κάλεσε τις γυναίκες να «κρατούν το στόμα τους κλειστό» και επέκρινε όσους χρησιμοποιούν τον όρο γυναικοκτονία».

efsyn Η Εφημερίδα των Συντακτών · Ακολουθήστε
31 Οκτωβρίου 2021 ·

Απίστευτες δηλώσεις από τον Μητροπολίτη Σερβιών και Κοζάνης Παύλο, ο οποίος, εμμέσως πλην σαφώς, κάλεσε τις γυναίκες να «κρατούν το στόμα τους κλειστό» και επέκρινε όσους χρησιμοποιούν τον όρο γυναικοκτονία.

EFSYN.GR

Σεξιστικό παραλήρημα Μητροπολίτη Κοζάνης για τις γυναικοκτονίες
Απίστευτες δηλώσεις από τον Μητροπολίτη Σερβιών και Κοζάνης Παύλο, ο οποίος, εμμέσως...

Η Εφημερίδα των Συντακτών. Σεξιστικό παραλήρημα Μητροπολίτη Κοζάνης για τις γυναικοκτονίες. [status updated]. Facebook.
<https://www.facebook.com/profile/100064539228165/search/?q=%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BB%CE%AE%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CE%9C%CE%B7%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CF%84%CE%B7%20%CE%9A%CE%BF%CE%B6%CE%AC%CE%BD%CE%B7%CF%82>

Ήδη από τον τίτλο, με τη χρήση επιθετικών προσδιορισμών για το σχολιασμοί των λεγομένων του Μητροπολίτη Κοζάνης, οι συγγραφείς του άρθρου παίρνουν σαφή θέση. Παίρνουν σαφή θέση, χαρακτηρίζοντας όσα ανέφερε για τις γυναικοκτονίες «σεξιστικά» και αναγνωρίζοντας σε αυτή τη βάση, την αναπαραγωγή έμφυλων ανισοτήτων στο λόγο του, για να προστεθεί πως ο λόγος αυτός ήταν ανορθολογικός με τη χρήση της λέξης «παραλήρημα».

Αντίστοιχα, η θέση αυτή αποτυπώνεται με ακόμη πιο διαυγή τρόπο στην πρόταση που αξιολογεί τις δηλώσεις του Μητροπολίτη «απίστευτες», ενώ εξίσου σκωπτικά σχολιάζει, το γεγονός του στην χρήση του όρου γυναικοκτονία.

Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν μία επικριτική στάση του/ της αρθρογράφου, στην αρνητική θέση που πήρε ο Μητροπολίτης για το ζήτημα των γυναικοκτονιών και των έμφυλων διακρίσεων. Να σημειωθεί, δε, ότι και σε αυτή την περίπτωση, ο συντάκτης ή η συντάκτρια του άρθρου υπογράφει με τη «σφραγίδα» της efsyn.gr, γεγονός το οποίο προσδίδει μία επιπλέον νομιμοποίηση από πλευράς μέσου, των γραφομένων του/ της αρθρογράφου του.

Τα σχόλια που διατυπώθηκαν κάτω από την ανάρτηση του εν λόγω άρθρου στη σελίδα του μέσου στο Facebook, είναι συνολικά 31 και έχουν γραφτεί από 13 λογαριασμούς που φέρουν ανδρικό όνομα και 14 λογαριασμούς που φέρουν γυναικείο όνομα. Από τους δεκατρείς λογαριασμούς που φέρουν ανδρικό όνομα και σχολίασαν στη δημοσίευση, δύο παίρνουν θέση ετεροκαθοριζόμενοι από τα λεγόμενα του Μητροπολίτη, αξιολογώντας τα ως ρητορική μίσους και μεσαιωνικά και υπ' αυτή την έννοια εντάχθηκαν στον κατάλογο των θετικά διακειμένων στην αναγνώριση του κοινωνικού φαινομένου σχολίων. Τα σχόλια δέκα λογαριασμών χαρακτηρίστηκαν ως ουδέτερα ή άσχετα ως προς το ερευνώμενο ζήτημα γιατί περιορίστηκαν στον χαρακτηρισμό του Μητροπολίτη και δεν ανέπτυξαν κάποια άποψη για τις γυναικοκτονίες ή το σύστημα κυριαρχίας που βρίσκεται πίσω από αυτές. Καταλήγοντας, ένας λογαριασμός τάσσεται κατά του όρου και υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να αναπαράγεται έως ότου αυτός γίνει νόμος. Σε σύνολο 14 χρηστών, οι επτά είναι θετικά διακειμένες ως προς τη χρήση του όρου ή αντιλαμβάνονται το σύστημα έμφυλης κυριαρχίας που φέρει το έγκλημα ως αποτέλεσμα, επιπλέον πέντε είτε δεν παίρνουν θέση επί του ερευνώμενου ζητήματος είτε σχολιάζουν κάτι μη σχετικό αναφορικά με αυτό, ενώ επιπλέον μία είναι αρνητική ως προς τον όρο διότι θεωρεί ότι αποτελεί διαχωρισμό των ανθρώπων σε κατηγορίες.

5.3. Συμπεράσματα για την Καθημερινή

Τα τέσσερα αυτά άρθρα, που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αναφέρονται στην έννοια της γυναικοκτονίας, παρατηρούμε πως έχουν συγγραφεί από τα ίδια άτομα. Η διαπίστωση αυτή αναφέρεται για να επισημανθεί ότι αυτό δεν έγινε σκοπίμως. Παράλληλα, παρατηρείται πως παρόλο που τα άρθρα αυτά βρίσκονται στο ίδιο ψηφιακό μέσο, αναπαράγουν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις γύρω από το ερευνώμενο θέμα.

Υπ' αυτή την έννοια, δεν μπορούμε να διακρίνουμε τη θέση που παίρνει το μέσο, βάσει της ιδεολογικής κατεύθυνσης που υπηρετεί, πάνω στο δεδομένο ζήτημα. Ωστόσο, η φιλοξενία αμφότερων των απόψεων, φαίνεται να αποκρυσταλλώνει την ταυτότητα που θέλει να ισχυρίζεται ότι διαθέτει το μέσο αυτό, αυτή της διαφορετικότητας. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην περιγραφή της ταυτότητας της διαδικτυακής εφημερίδας στην κατηγορία «Σχετικά με Εμάς»: «Στα πλαίσια των αρχών της αμεροληψίας και της ποικιλίας των αναλύσεων και απόψεων, η Καθημερινή δηλώνει πλήρως δεσμευμένη στην καλλιέργεια ενός εργατικού δυναμικού βασισμένου στην διαφορετικότητα».

Αξίζει, βέβαια, να σημειωθεί, ότι ο όρος της γυναικοκτονίας από το ίδιο το μέσο αναπαράγεται στη σελίδα του στο Facebook, είτε στον τίτλο, είτε μέσα στο άρθρο, είτε ως «ετικέτα» βάσει της οποίας μπορεί το άρθρο να εμφανιστεί, όταν θα την αναζητήσει κανείς στη μηχανή αναζήτησης, το 2019. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί, εάν κάποιος ή κάποια χρήστης/ στρια του μέσου κοινωνικής δικτύωσης αναζητήσει τη λέξη «γυναικοκτονία» στη μηχανή αναζήτησης της «Καθημερινής» στη σελίδα της στο Facebook. Κατόπιν της αναζήτησης αυτής, παρατηρείται ότι ο όρος της γυναικοκτονίας εμφανίζεται μία φορά το 2019 και συγκεκριμένα στις 4 Σεπτεμβρίου 2019 στο άρθρο με τίτλο «Μέτρα για τις γυναικοκτονίες ετοιμάζει ο Μακρόν, REUTERS». Η επόμενη ημερομηνία, στην οποία εντοπίζεται έκτοτε είναι στις 4 Ιουνίου 2021, από όταν ξεκινά και η συχνότερη χρήση του όρου. Συνολικά δε, από το 2019 που καταγράφονται τα πρώτα αποτελέσματα των άρθρων που διαθέτουν τη λέξη αυτή, μέχρι και τις 21 Μαΐου του έτους 2023 το σύνολο των άρθρων είναι 51. Με βάση, λοιπόν, αυτά τα δεδομένα, παρατηρείται μία καθυστέρηση στην υιοθέτηση

του όρου από το ίδιο το μέσο, και δη από τον λογαριασμό που διαθέτει στο Facebook, ενώ η συχνότερη εμφάνισή του εντοπίζεται την περίοδο μετά την ανάδυση του ελληνικού #MeToo. Με κριτήριο, λοιπόν, τη συχνότητα εμφάνισης της λέξης της γυναικοκτονίας και της θεματικής ενότητας που αυτή καθ' εαυτή συγκροτεί συνολικότερα στο μέσο μπορεί να κριθεί πως η κεντρική θέση που κατέχει στην εκφορά του λόγου¹⁹ της «Καθημερινής» για την γυναικοκτονία είναι μάλλον διστακτική.

¹⁹ Ψύλλα. Μ. (2010). Μεθοδολογία της ανάλυσης ενός γεγονότος από τον έντυπο τύπο. Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδάνος

5.4. Συμπεράσματα για την Εφ.Συν.

Τα άρθρα, τα οποία αποτελούν την πηγή πάνω στην οποία εκφράζουν οι χρήστες και οι χρήστριες την άποψή τους για τη γυναικοκτονία και την έμφυλη διάσταση αυτών, έχουν συγγραφεί ως επί τω πλείστον από τη συντακτική ομάδα του ψηφιακού μέσου, με εξαίρεση ένα άρθρο. Επισημάνθηκε παραπάνω, πως η συγγραφή ενός ειδησεογραφικού κειμένου από τη συντακτική ομάδα του μέσου, πραγματοποιείται πάνω σε ένα σαφώς ορισμένο ιδεολογικό πλαίσιο, το οποίο ορίζεται είτε από την ιδιοκτησία, είτε από τη διοίκηση του εκάστοτε μέσου, υπ' αυτή την έννοια, ό,τι γράφεται από τους συντάκτες και τις συντάκτριες, της λεγόμενης ροής, παύει να είναι μία άποψη, μία οπτική ενός μόνο ατόμου και φέρει πλέον και τη νομιμοποίηση του μέσου. Υπ' αυτή την έννοια, μέσα από αυτά τα άρθρα, μπορεί να διακρίνει κανείς και το ιδεολογικό υπόβαθρο του μέσου, αναφορικά με τον τρόπο που αναπαράγει τα πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά γεγονότα. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό, πως αυτή η παρατήρηση απορρέει, μεταξύ άλλων και από την εμπειρική οπτική της γράφουσας της παρούσας εργασίας.

Τούτων λεχθέντων, η χρήση του όρου γυναικοκτονία υιοθετείται στα κείμενα που επιλέχθηκαν ως έννοια που αποδίδει τις δολοφονίες γυναικών, διακρίνοντας την έμφυλη διάστασή της, καθώς και τις έμφυλες ανισότητες που την αναπαράγουν. Μάλιστα, ο όρος υιοθετείται και στα τέσσερα αυτά άρθρα για το λόγο αυτό.

Ταυτόχρονα, όμως, ο όρος της γυναικοκτονίας από το μέσο αναπαράγεται στη σελίδα του στο Facebook, είτε στον τίτλο, είτε στην πρώτη πρόταση, που φαίνεται στην ανάρτηση κάτω από τον τίτλο, είτε στο πεδίο του σχολίου στη δημοσίευση, το 2018. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί, εάν κάποιος ή κάποια χρήστης/στρια του Facebook αναζητήσει τη λέξη «γυναικοκτονία» στη μηχανή αναζήτησης της «Εφημερίδας των Συντακτών» στη σελίδα που διατηρεί στο μέσο κοινωνικής δικτύωσης. Ειδικότερα, μετά την αναζήτηση αυτή, παρατηρείται ότι ο όρος «γυναικοκτονία» εμφανίζεται στις 9 Δεκεμβρίου του 2018 στο άρθρο με τίτλο «Και βιασμένες και δολοφονημένες και π*****ς», όπου στο πεδίο που αναγράφεται ένα σύντομο σχόλιο στη δημοσίευση του άρθρου, αναγράφεται «Γυναικοκτονία: Ένας όρος βολικά ξεχασμένος ή ο διπλός θάνατος της Ελένης», όπου και εντοπίζεται ο όρος που μας αφορά. Από το επόμενο έτος, δηλαδή, το 2019 η χρήση του όρου είναι συχνότερη.

Από την πρώτη χρήση της λέξης το 2018 στα άρθρα που η «Εφ.Συν.» έχει δημοσιεύσει στη σελίδα της στο Facebook, τα οποία στον τίτλο τους, στην προεπισκόπηση της πρώτης φράσης ή στο σχόλιο πάνω από την ανάρτηση διαθέτουν τη λέξη αυτή, μέχρι και τις 21 Μαΐου του 2023 το σύνολο των άρθρων είναι 49. Δεδομένων αυτών των στοιχείων, παρατηρείται πως η υιοθέτηση του όρου συντελείται πριν την ανάδυση του ελληνικού #MeToo, γεγονός το οποίο προσμετράται, επίσης, στην αξιολόγηση του αξιακού, ιδεολογικού πλαισίου της εφημερίδας.

5.5. Η αξιολογική τοποθέτηση των άρθρων για τη γυναικοκτονία

Με βάση, λοιπόν, όλα τα παραπάνω, η θεματική κατηγορία που διακρίνεται στο σύνολο των άρθρων των παραπάνω μέσων είναι αυτή της γυναικοκτονίας και εντός της διακρίνονται δύο υπο-κατηγορίες, της θετικής πρόσληψης του όρου και της αρνητικής.

Η διαπίστωση, των φαινομενικά απλοϊκών, αυτών υπο-κατηγοριών στα άρθρα έγινε με κριτήριο τους αρχικούς στόχους που έχουν τεθεί στην έρευνα, δηλαδή μία πρώτη ματιά στην ιδεολογική τάση του εκάστοτε άρθρου ως προς τον τρόπο απόδοσης του φαινομένου, προκειμένου να γίνει κατανοητό το πλαίσιο πάνω στο οποίο, εν συνεχεία τοποθετούνται οι χρήστες και οι χρήστριες του Facebook.

Έχοντας προβεί σε αυτή τη διευκρίνιση και αφού έχει πραγματοποιηθεί μία επιγραμματική επισκόπηση των άρθρων των εφημερίδων και τον τρόπο με τον οποίο από την μία πλευρά προβάλλεται το κοινωνικό φαινόμενο και από την άλλη νοηματοδοτείται από την επιλογή της χρήσης ή μη του όρου της γυναικοκτονίας, διαπιστώνονται τα εξής:

Τα μεν δύο άρθρα της «Καθημερινής» με τίτλο «Οι γυναικοκτονίες στο μικροσκόπιο των ειδικών - Πέντε επιστήμονες μιλούν στην Κ» και «Γυναικοκτονίες: Δράστες σύντροφοι - νυν και πρώην» τάσσονται υπέρ της υιοθέτησης της έννοιας. Τα, δε, έτερα δύο άρθρα με τίτλο «Η ιδεολογία της γυναικοκτονίας» και «Αυτό κι αν είναι γυναικοκτονία» φαίνεται πως αντιτίθενται στην υιοθέτηση της έννοιας.

Από την άλλη πλευρά και στα τέσσερα άρθρα της Εφ.Συν. η έννοια της γυναικοκτονίας υιοθετείται για την απόδοση σχετικών περιστατικών έμφυλης βίας, γεγονός το οποίο φέρεται να αποδεικνύει την αποδοχή της χρήσης της λέξης και την αποκάλυψη των αιτιών που γεννούν το φαινόμενο.

5.5. Μορφολογική ταξινόμηση των άρθρων

Επιπρόσθετα, στο βαθμό που η μορφή απόδοσης των μηνυμάτων που επιδιώκουν να αναπαράγουν τα δύο μέσα συνδέεται διαλεκτικά με το περιεχόμενο ενός κειμένου (Ψύλλα, 2010) διακρίθηκαν συνολικά τρεις διακριτές μορφές παρουσίασης του φαινομένου:

1. Ανάλυση – Άρθρο γνώμης
2. Ρεπορτάζ – Είδηση
3. Συνέντευξη

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα άρθρα της «Καθημερινής» με τίτλους «Οι γυναικοκτονίες στο μικροσκόπιο των ειδικών - Πέντε επιστήμονες μιλούν στην Κ» και «Γυναικοκτονίες: Δράστες σύντροφοι - νυν και πρώην» αποτελούν επιστρατεύουν το εργαλείο της συνέντευξης από εμπειρογνώμονες και ειδικούς. Πέραν του γεγονότος ότι η ενσωμάτωση μίας γνώμης κάποιου/ας «ειδικού», επιδιώκει να ισχυροποιήσει τη θέση, ή μάλλον να θεμελιώσει το περιεχόμενο ενός ειδησεογραφικού κειμένου, η μορφολογική κατηγορία της συνέντευξης αποτελεί, όπως επισημαίνει η Ψύλλα (2010) και «δείγμα μιας διαβουλευτικής προσέγγισης και απόδοσης γεγονότων» παρέχοντας τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες στη συνέντευξη να αναπτύξουν τα επιχειρήματά τους για το εκάστοτε ζήτημα και εν τέλει να διεξαχθεί ένας «διάλογος στους φορείς εκφοράς των απόψεων».

Από την άλλη πλευρά, τα άρθρα με τίτλο «Η ιδεολογία της γυναικοκτονίας» και «Αυτό κι αν είναι γυναικοκτονία» εντάσσονται στην μορφολογική κατηγορία των άρθρων ανάλυσης- γνώμης, στην οποία διαφαίνεται με εμφανή τρόπο η υποκειμενική πρόσληψη του φαινομένου από τον συντάκτη τους. Στην ίδια κατηγορία εντάσσεται και το άρθρο της Εφ.Συν. με τίτλο «Γυναικοκτονία», παρουσιάζοντας βέβαια διαφορετική αντίληψη για το διερευνώμενο ζήτημα απ' ό,τι ο πρώτος γράφων. Η εν

λόγω μορφολογική κατηγορία συνιστά έναν τρόπο αναλυτικού σχολιασμού μίας σειράς θεμάτων μέσω της ειδησεογραφίας, αλλά και τρόπο ανάδειξη της πολυφωνίας από την οποία μπορεί να διαπνέεται ένα μέσο.

Καταλήγοντας, τα υπόλοιπα τρία άρθρα της «Εφ.Συν.» με τίτλους «Δυναμικό «όχι» στις γυναικοκτονίες», «Δεύτερη γυναικοκτονία σε πέντε ημέρες: 43χρονη νεκρή από πυρά του συζύγου της» και «Σεξιστικό παραλήρημα του Μητροπολίτη Κοζάνης», τα οποία όλα έχουν γραφτεί από τη συντακτική ομάδα του μέσου στην διαδικτυακή του μορφή, αποτελούν ρεπορτάζ – ειδήσεις. Σε μεγάλο βαθμό, ο σκοπός είναι η ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού και η ανάδειξη των γεγονότων, δηλαδή για την συγκέντρωση διαμαρτυρίας για τις γυναικοκτονίες, η δεύτερη γυναικοκτονία μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από την προηγούμενη (μέσα σε πέντε ημέρες) και τα λεγόμενα του Μητροπολίτη Κοζάνης. Να σημειωθεί, όμως, ότι η χρήση επιθετικών προσδιορισμών στο πρώτο και στο τρίτο αναφερόμενα άρθρα, «χρωματίζουν» τον τρόπο με τον οποίο οι αρθρογράφοι προσλαμβάνουν τα γεγονότα αυτά.

5.6. Ανάλυση σχολίων στο Facebook

Έχοντας, λοιπόν, καταγράψει τις βασικές πληροφορίες των ανωτέρω άρθρων, σκιαγραφείται το πεδίο πάνω στο οποίο οι χρήστες και οι χρήστριες του Facebook, αναπτύσσουν τις απόψεις τους αναφορικά με την έννοια και το φαινόμενο της γυναικοκτονίας. Υπενθυμίζεται ότι, όπως αναφέρθηκε αναλυτικά στο μεθοδολογικό σημείωμα του παρόντος για την ανάλυση της επιχειρηματολογίας των σχολίων, αξιοποιείται η οπτική της λογοϊστορικής προσέγγισης της Κριτικής Ανάλυσης Λόγου. Σύμφωνα με αυτή, πρόκειται να διερευνηθούν οι στρατηγικές λόγου (discourse strategies), που μέσω των μηχανισμών των τόπων, στόχο έχουν είτε να αιτιολογήσουν, είτε να αμφισβητήσουν ισχυρισμούς αλήθειας και κανονιστικής ορθότητας.

Προτού, όμως προχωρήσουμε σε αυτό το στάδιο, κρίνεται αναγκαία η αναφορά σε ορισμένα ποσοτικά στοιχεία που έχουν εντοπιστεί και τα οποία εκτιμάται πως θα αναδείξουν μία πτυχή των ευρημάτων ιδιαίτερα σημαντική για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αποτυπώνονται στον λόγο οι έμφυλες ανισότητες.

Συγκεκριμένα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι φορείς εκφοράς αρνητικής άποψης απέναντι στην έννοια της γυναικοκτονίας. Σε σύνολο 42 λογαριασμών που είναι θετικά διακείμενοι ως προς την υιοθέτηση της έννοιας οι 29 χρήστες είναι άνδρες και οι 12 γυναίκες. Σε αυτό το σημείο αποτυπώνεται μόλις μία πλευρά του τρόπου με τον οποίο η χρήση της γλώσσας αποκρυσταλλώνει τις σχέσεις κυριαρχίας ανάμεσα στα δύο κοινωνικά κατασκευασμένα φύλα. Επιπλέον, σημειώνεται, ότι τα περισσότερα σχόλια συγγράφηκαν κάτω από άρθρα που διαθέτουν θετικό πρόσημο στην υιοθέτηση του όρου για την απόδοση του φαινομένου.

Υπό ποιο πρίσμα, όμως, επιχειρηματολογούν όσοι και όσες είναι αρνητικοί/ες ως προς την έννοια; Τα επιχειρήματα που επιστρατεύονται για τη γυναικοκτονία, και τα οποία διακρίνονται συχνότερα στο δείγμα, είναι τρία.

1. Η επίκληση στην απειλή (τόπος κινδύνου ή απειλής) (topos of danger ή topos of threat) κατά την οποία η έννοια της γυναικοκτονίας ενέχει χαρακτηριστικά «μισογυνιστικά» και αναπαράγει διακρίσεις και φέρει τον κίνδυνο οι γυναίκες να θεωρούνται κοινωνικά υποκείμενα «υποδεέστερα». Ένα παράδειγμα αυτής της περίπτωσης είναι μία χρήστρια, που έχει σχολιάσει άρθρο της «Καθημερινής» γράφει «ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΕΣ, μισογύνηδες. ΔΟΛΟΦΟΝΙΕΣ γυναικών, ΜΙΣΟΓΥΝΗΔΕΣ. Να πάτε να δημοσιογραφείτε στις επαρχίες της Ινδίας, του Πακιστάν και του Αφγανιστάν να τις χαρακτηρίζετε γυναικοκτονίες, εκεί που οι γυναίκες θεωρούνται κατώτερες και υποδεέστερο υποσύνολο του ανθρώπινου γένους. ΜΙΣΟΓΥΝΗΔΕΣ» ή αντίστοιχα σε σχόλιο σε δημοσίευση της «Εφ.Συν.» από χρήστρια που φέρει γυναικείο όνομα: «Όταν πας να πολεμήσεις τον σεξισμό με σεξιστικούς όρους καταφέρνεις ακριβώς το αντίθετο. Ο όρος «γυναικοκτονία» είναι από ηλίθιος μέχρι επικίνδυνος», η οποία εναντιώνεται στον όρο, καθώς θεωρεί ότι μπορεί να αναπαράγει περαιτέρω τις έμφυλες ανισότητες.

- 1.2. Μία άλλη οπτική, που επίσης αφορμάται από τον τόπο της απειλής περιγράφει πως εάν ο όρος της γυναικοκτονίας υιοθετηθεί ως νομικός όρος στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, υπάρχει ο κίνδυνος να κυριαρχήσει η ιδεολογία που υποστηρίζουν όσοι και όσες προτάσσουν αυτό τον όρο. Χαρακτηριστικό

παράδειγμα του επιχειρηματολογικού αυτού σχήματος αποτελεί το εξής σχόλιο, το οποίο έγραψε χρήστης που φέρει ανδρικό όνομα στο Facebook, σε ανάρτηση της «Καθημερινής»: «Δεν με ενδιαφέρει ούτε η νομική ούτε η εγκληματολογική διάσταση του όρου «γυναικοκτονία» (η νομική διάσταση δεν υπάρχει καν). Αυτά είναι δευτερεύοντα. Η ουσία της όλης συζήτησης είναι ότι ο όρος χρησιμοποιείται ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ. Είναι απολύτως ενταγμένος στην προώθηση μιας συγκεκριμένης ιδεολογικής ατζέντας. Της ατζέντας δηλαδή που εν έτει 2021 θέλει να επιβάλλει την άποψη ότι η ελληνική κοινωνία μαστίζεται από την «πατριαρχία», δηλαδή της ατζέντας της συγκαλυμμένης μισανδρίας. (...) Η προώθηση του όρου δεν θέλει να προστατέψει κανένα δικαίωμα καμιάς αδύναμης κοινωνικής ομάδας. Ιδεολογία και κοσμοθεωρία επιχειρεί να επιβάλλει. Η επίκληση της εγκληματολογικής του διάστασης είναι το πρόσχημα για την εξυπηρέτηση του βασικού άμεσου σκοπού, αλλά και του απώτερου κι εντεχνως σταδιακά προωθούμενου: το να αποκτήσει ο όρος κάποια στιγμή και νομική διάσταση».

2.1. Ένα ακόμη μοτίβο, που παρατηρείται σε αρκετά σχόλια είναι η επίκληση στην ισότητα απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπου αξιοποιείται η επίκληση της δικαιοσύνης (topos of justice), το οποίο βασίζεται στην αρχή και διεκδίκηση «ίσων δικαιωμάτων για όλους». Σύμφωνα με τα σχόλια αυτά, ο όρος δεν θα έπρεπε να υιοθετηθεί γιατί υποδαυλίζει τις γυναίκες ως ανθρώπους. Το επιχείρημα αυτό εμφανίζεται σε σχόλια όπως: «Είμαστε όλοι άνθρωποι ίσοι και γ' αυτό μιλάμε για ανθρωποκτονία» ή «Γνώμη μου είναι ότι η τιμωρία της δολοφονίας ενός ατόμου δεν πρέπει να επηρεάζεται από το φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό, θρησκεία, εθνικότητα του θυματος. Θα πρέπει να είναι αυστηρή η ποινή αλλά ίδια και να μη βγαίνουν μετά λίγα χρόνια» εκ των οποίων το πρώτο σχόλιο γράφτηκε από χρήστρια που φέρει γυναικείο όνομα στο Facebook κάτω από άρθρο της «Καθημερινής» και το δεύτερο από χρήστη που φέρει ανδρικό όνομα κάτω από σχόλιο της «Εφ.Συν».

2.2. Στο ίδιο πλαίσιο κινούνται υπό διαφορετικό πρίσμα, σχόλια τα οποία αντιπαραβάλλουν την γυναικοκτονία με την ανδροκτονία, κατά την οποία οι χρήστες ισχυρίζονται πως εάν είναι να μιλάμε για το πρώτο, πρέπει να μιλάμε και

για το δεύτερο. Ενδεικτικό είναι το εξής παράδειγμα «Φαντάζομαι κα Ηλιάνα Μάγρα κάνατε λόγο για «ανδροκτονία» στο παρακάτω περιστατικό. <https://www.huffingtonpost.gr/.../e-iatrodikastike-edeixe...> Τι, όχι;»

Στην πλειοψηφία τους, τα σχόλια που «αντιστέκονται» στην υιοθέτηση του όρου της γυναικοκτονίας κινούνται στο προαναφερόμενο πλαίσιο. Μία παρατήρηση που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι οι χρήστριες που φέρουν γυναικείο όνομα στο Facebook, επικαλούνται σε μεγάλο βαθμό το επιχείρημα πως η έννοια της γυναικοκτονίας, επιδιώκει να υποβιβάζει τις γυναίκες ως μέρος του ανθρώπινου συνόλου, ενώ ταυτόχρονα αντιλαμβάνονται πως το κοινωνικό φαινόμενο είναι υπαρκτό. Από την άλλη πλευρά, οι χρήστες που φέρουν ανδρικό όνομα στο Μέσο Κοινωνικής Δικτύωσης, δεν διαθέτουν μία ενιαία αφήγηση γύρω από τα επιχειρήματα, που επικαλούνται, ωστόσο το επικρατέστερο είναι ο ισχυρισμός πως εάν θέλουμε να υιοθετήσουμε τον όρο της γυναικοκτονίας, τότε πρέπει να υιοθετηθεί και εκείνος της ανδροκτονίας. Προς ενίσχυση του επιχειρήματος αυτού, δε, τρεις παρέθεσαν παραδείγματα ανδρών που έχουν δολοφονηθεί από τις γυναίκες τους. Τέλος, δεν ήταν λίγοι εκείνοι, που αμφισβήτησαν το ίδιο το σύστημα εξουσίας που αναπαράγει την έμφυλη βία στην πιο ακραία της μορφή, αναφέροντας πως δεν υπάρχουν ανισότητες, ούτε πατριαρχία εν έτει 2021.

6. Συμπεράσματα - Συζήτηση

Η παρούσα ερευνητική προσπάθεια υλοποιήθηκε σε μία περίοδο, κατά την οποία, το φαινόμενο των γυναικοκτονιών στην Ελλάδα, βρισκόταν - και είναι ακόμη εν έτει 2023- ενεργή στο δημόσιο λόγο. Ακόμη και τώρα, όμως, δεν υπάρχει κρατικό σύστημα καταγραφής των δεδομένων περιστατικών και η έννοια της γυναικοκτονίας δεν εντάσσεται στο θεσμικό πλαίσιο της χώρας. Σε αυτή τη βάση, οι αντιπαραθέσεις γύρω από την υιοθέτηση ή μη της έννοιας της γυναικοκτονίας, που αναπτύσσονται στη δημόσια σφαίρα εξακολουθούν να υφίστανται. Η διαπίστωση αυτή αποτυπώνεται τόσο στα άρθρα που επιλέχθηκαν στην ερευνητική αυτή προσπάθεια, όσο και στα σχόλια που διατυπώθηκαν στις δημοσιεύσεις αυτών των άρθρων στις σελίδες των μέσων ενημέρωσης στο Facebook. Συμπυκνώνοντας τα «δείγματα γραφής» που παρατέθηκαν παραπάνω, συμπεραίνεται πως από την μία πλευρά η

«Καθημερινή» φαίνεται να διατηρεί μία πιο μετριοπαθή στάση, «υπηρετώντας» την ταυτότητα του φιλελεύθερου μέσου που φιλοξενεί διαφορετικές απόψεις, ενώ η Εφ.Συν. από την άλλη πλευρά παίρνει ξεκάθαρη θέση γύρω από την έννοια, αλλά και το φαινόμενο στο οποίο αναγνωρίζεται η έμφυλη διάσταση των δολοφονιών των γυναικών, το οποίο με βάση τα δεδομένα που έχουν παρατεθεί παραπάνω καλύπτει με μεγαλύτερη συχνότητα και προτού προκύψει το κίνημα #MeToo.

Οι διαφορετικές αξιολογικές τοποθετήσεις που αποτυπώνονται σε αυτή τη βάση στα δύο μέσα, αντανakλούν και τον ίδιο τον διάλογο που διενεργείται στην ελληνική κοινωνία, διατηρώντας πάντοτε την νομιμοποιητική υπεροχή που μπορεί να διαθέτουν τα μέσα ενημέρωσης στους κοινωνικούς σχηματισμούς.

Ο διάλογος γύρω από το κοινωνικό αυτό φαινόμενο είναι ενεργός και στη δημόσια σφαίρα των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και συγκεκριμένα του Facebook, με τους χρήστες και τις χρήστριες να παίρνουν θέση σε αυτό. Εάν κάτι αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό της έρευνας, αφού οι στρατηγικές επιχειρημάτων που υπερτερούν στην εν λόγω συζήτηση έχουν αναλυθεί ήδη, είναι πως οι έμφυλες ανισότητες που αναπαράγουν σχέσεις κυριαρχίας ανάμεσα στα δύο κοινωνικά κατασκευασμένα φύλα ενυπάρχουν σε πολύ μεγάλο βαθμό συνειδητά ή υπόρρητα. Η εκτίμηση αυτή απορρέει από το γεγονός ότι, ενώ μιλάμε για εγκλήματα τα οποία σημειώνονται συστηματικά, με ίδιο μοτίβο και χαρακτηριστικά τα τελευταία χρόνια, κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας εξακολουθεί να ισχυρίζεται πως δεν υπάρχουν ανισότητες και νοοτροπίες, που ανέχονται και τελικά αφήνουν να αναπαραχθεί αυτό το φαινόμενο.

Η συνθήκη αυτή αποδεικνύει πως υπάρχουν πολλά επίπεδα μέσα από τα οποία οι κοινωνίες φέρουν στην επιφάνεια αυτές τις ανισότητες, μεταξύ των οποίων και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, η οποία συμβάλλει με τη σειρά της στην αναπαραγωγή ακριβώς αυτών των ανισοτήτων. Ή διαφορετικά κάτι το οποίο διαφαίνεται και στη μελέτη του παρόντος είναι η επισήμανση του Fairclough (2020) πως «τα γλωσσικά φαινόμενα είναι και κοινωνικά» στο βαθμό που ακολουθούνται κοινωνικές συμβάσεις που παράγουν κοινωνικά αποτελέσματα και αντίστοιχα πως «τα κοινωνικά φαινόμενα είναι γλωσσικά με την έννοια ότι η γλώσσα είναι μέρος της παραγωγής τους». Έτσι, η άρνηση της υιοθέτησης της έννοιας της γυναικοκτονίας ως

μία λέξη που αποκρυσταλλώνει την έμφυλη διάσταση του εγκλήματος, τη δολοφονία των γυναικών «ακριβώς επειδή είναι γυναίκες», στην πραγματικότητα συνιστά άρνηση της παραδοχής της ύπαρξης έμφυλων ανισοτήτων στις κοινωνίες και συνειδητά ή ασυνείδητα την επιδίωξη διατήρησης των ανισοτήτων αυτών ή αντίστοιχα της ενσωμάτωσής τους.

Δεδομένων των ορίων, λοιπόν, που μπορεί να συναντά μία μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον στο μέλλον να διερευνηθεί από τη μία το σύνολο των στρατηγικών του λόγου που επιστρατεύονται οι χρήστες και οι χρήστριες και όχι μόνο των πιο συχνών. Στο ίδιο πλαίσιο, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και μία συγκριτική επισκόπηση των γλωσσικών στρατηγικών που επιστρατεύονται τόσο κατά της υιοθέτησης του όρου, όσο και υπέρ.

Τέλος, σημαντική θα μπορούσε να είναι η παρατήρηση της εξέλιξης του διαλόγου αναφορικά με τις γυναικοκτονίες και την έμφυλη διάσταση αυτού του τύπου των δολοφονιών σε βάθος χρόνου. Υπ' αυτό το πρίσμα, θα μπορούσε να μελετηθεί εάν και κατά πόσο οι απόψεις σχετικά με αυτό το ζήτημα, μεταβάλλονται, όσο αυτό αποτελεί αντικείμενο συζήτησης στη δημόσια σφαίρα και εάν τελικά όσο περισσότερο αναδεικνύεται, είναι πιθανό να αναδειχθούν τα αίτια που το αναπαράγουν και να μετασχηματιστούν συνειδήσεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Η Εφημερίδα των Συντακτών. Η ιστορία της «Εφ.Συν.». Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.efsyn.gr/istoria-tis-efsyn>

Η Καθημερινή. Σχετικά με Εμάς. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.kathimerini.gr/aboutus/>

Λαλάκη. Δ. (2018, Οκτώβριος 4). Συμβολική βία και η αναπαραγωγή της εξουσίας. Marginalia.<https://marginalia.gr/arthro/symvoliki-via-kai-i-anaparagogi-tis-exoysias/>

Μαραγκός, Γ. (1993). Επιχειρήματα: Λογική Ανάλυση και Φιλοσοφική Κατανόηση. Μπουκάλα, Σ. & Στάμου, Α., Γ. (Επιμ.). (2010). Κριτική Ανάλυση Λόγου: (Από)δομώντας την ελληνική πραγματικότητα. Νήσος

Παπαθανασόπουλος, Σ., Ξενοφώντος, Μ., Καραδημητρίου, Α., Ντάγκα, Ι., & Αθανασιάδης, Η. (2013). Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και οι Έλληνες: Η περίπτωση του Facebook. Ζητήματα Επικοινωνίας. Τεύχος 16-17: 20, 45. Πετράκη, Γ., (Επιμ.), (2020). Πάντειο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής. Γυναικοκτονίες: διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά. Gutenberg.

Ποιοτικά δεδομένα. Femicide. Ανακτήθηκε στις 4 Οκτωβρίου 2022 από <https://femicide.gr/poiotika-dedomena/>

Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Κωνσταντινούπολη, 11, 2011. Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου 2023 από: <https://rm.coe.int/1680462536>

Τσιλοχρήστου, Ε. (2020, Δεκέμβριος 22). Η Ολυμπιονίκης Σοφία Μπεκατώρου, μιλά στο Marie Claire και για πρώτη φορά, για τη σεξουαλική κακοποίηση που δέχτηκε στον χώρο του αθλητισμού - Βίντεο - Marie Claire. Marie Claire. Ανακτήθηκε στις 12 Νοεμβρίου 2022 από <https://www.marieclaire.gr/newsroom/i-olimpionikis-sofia-bekatorou-mila-sto-marie-claire-ke-gia-proti-fora-gia-ti-sexoualiki-parenochlisi-ston-choro-tou-athlismou-vinteo/>

Ψύλλα, Μ. (2003). Η πολιτική ως δράση και λόγος. Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδάνος

Ψύλλα, Μ. (2010). Μεθοδολογία της ανάλυσης ενός γεγονότος από τον έντυπο λόγο. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός

Ξενόγλωσση

Acker, J 2000, «Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations», στο M. Kimmel & A. Aronson (eds), The Gendered Society Reader, Oxford University Press, New York.

Baugh, J. (2014). The Oxford handbook of sociolinguistics. Επιμέλεια: Robert Bayley, Richard Cameron, Ceil Lucas. Language, 90(1), 283-287

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1967). The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. Anchor

Bohan, J. S. (1993). Regarding gender: Essentialism, constructionism, and feminist psychology. Psychology of women quarterly, 17(1), 5-21.

Bourdieu, P. (2007). Η ανδρική κυριαρχία. Εκδόσεις Πατάκη

Bronner, S. E., & Kellner, D. (Eds.). (1989). Critical theory and society: A reader. Psychology Press.

Butler, J., & Trouble, G. (1990). Feminism and the Subversion of Identity. Gender trouble, 3(1).

Caleb T. Carr & Rebecca A. Hayes (2015) Social Media : Defining, Developing, and Divining, Atlantic Journal of Communication. 23:1. 46-65. 10.1080/15456870.2015.972282

Çela, E. (2015). Social Media as a New Form of Public Sphere. European Journal of Social Science Education and Research. 2(3). 195–200. <https://doi.org/10.26417/ejser.v4i1.p195-200>

Connell, R., (1987), Gender & Power, Polity Press, Cambridge.

Dixon, S. (2023). Number of Social Media users worldwide from 2017 to 2027. Statista. com. Ανακτήθηκε στις 20 Μαΐου 2023 από <https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/>

De Beauvoir, S. (2009). Το δεύτερο φύλο (Τ. Κωνσταντίνου, Μετ.). Μεταίχμιο.

Fairclough N. (2000). Discourse, social theory, and social research: The discourse of welfare reform. *Journal of Sociolinguistics* 4, σελ. 163 -195

Fairclough, N. (2001). *Language and power*. Pearson Education.

Fairclough, N. (2001). The dialectics of discourse. *Textus*, 14(2), 231-242

Flew, T. & Iosifidis, P. (2020). Populism, globalisation and Social Media . the *International Communication Gazette*, 82(1), 7-25. <https://doi.org/10.1177%2F1748048519880721>

Fuchs, C. (2013) *Social Media : A Critical Introduction*. Sage.

Fuchs, C. (2014). Social Media and the public sphere. *TripleC: Communication, Capitalism & Critique*. Open Access Journal for a Global Sustainable Information Society, 12(1), 57-101.

General Assembly of the United Nations. Declaration on the Elimination of Violence Against Women. 1993. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-elimination-violence-against-women>

Gil de Zúñiga, H., Jung, N. & Valenzuela, S. (2012). Social Media Use for News and Individuals' Social Capital, Civic Engagement and Political Participation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 17(3), 319-336. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2012.01574.x>

Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT press.

Jørgensen, M. W., & Phillips, L. J. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. Sage

Kellner, D. (2000). Habermas, the public sphere, and democracy: A critical intervention. *Perspectives on Habermas*, 1(1), 259-288.

Kenan, J., (2022, Οκτώβριος 20) Social Media engagement: What it is and tips to improve it, sproutsocial. <https://sproutsocial.com/insights/social-media-engagement/>

Laclau, E., & Mouffe, C. (2014). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics* (Vol. 8). Verso Books

Lorber, J., & Farrell, S. A. (Eds.). (1991). *The social construction of gender* (pp. 309-321). Newbury Park, CA: Sage.

Mandravelis, V. (2020, March 27). Internet Use Soars Amid Lockdown. *ekathimerini.com*. <https://www.ekathimerini.com/news/251055/internet-use-soars-amid-lockdown/>

Mazali, Tatiana. Social Media as a New Public Sphere. *Leonardo* 44, no. 3 (2011): 290–91. <http://www.jstor.org/stable/20869483>.

Newman, N. (2021). Reuters Institute Digital News Report. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021>

Newman, N. (2022). Reuters Institute Digital News Report. Ανακτήθηκε στις: April 7, 2023. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2022>

Obar, J. A., & Wildman, S. S. (2015). *Social Media definition and the governance challenge-an introduction to the special issue*.

Reisigl, M., & Wodak, R. (2001). *Discourse and discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism*. Routledge.

Reisigl, M., & Wodak, R. (2005). *Discourse and discrimination: Rhetorics of racism and antisemitism*. Routledge.

Reisigl, M., & Wodak, R. (2005). *The Discourse-Historical Approach (DHA)*. Routledge.

Russell, D. (2012). Defining femicide. Speech given at the opening of the United Nations Symposium on Femicide, 26.

[http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide -
United Nations Speech by Diana E. H. Russell Ph.D.pdf](http://www.dianarussell.com/f/Defining_Femicide_-_United_Nations_Speech_by_Diana_E._H._Russell_Ph.D.pdf)

SimilarWeb. efsyn Analytics. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/efsyn.gr/#traffic>

SimilarWeb. Kathimerini.gr Analytics. Ανακτήθηκε στις 25 Μαΐου 2023 από <https://www.similarweb.com/website/kathimerini.gr/#traffic>

Tannen, D. (1990). Rethinking power and solidarity in gender and dominance. In Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society (Vol. 16, No. 1, pp. 519-529). <https://static1.squarespace.com/static/5523ffe4e4b012b2c4ebd8fc/t/56d73e382eeb81e5306a35dc/1456946744873/The+Relativity+of+Linguistic+Strategies-+Rethinking+Power+and+Solidarity+in+Gender+and+Dominance.pdf>

van Dijk, T. A. (2008). Critical Discourse Analysis. Στο The Handbook of Discourse Analysis. Επιμέλεια: Deborah Schiffrin, Deborah Tannen, and Heidi E. Hamilton. World Englishes, 18, 349-371

Van Dijk, T. A. (2009). Critical discourse studies: A sociocognitive approach. Στο Methods of critical discourse analysis, 2, 62-86

Van Dijk, T. A. (2017). Discourse and power. Bloomsbury Publishing

World Health Organization. (2012). Understanding and addressing violence against women: femicide. In Understanding and addressing violence against women: femicide. Ανακτήθηκε στις 23 Απριλίου 2023 από: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf